TV 15

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik: France Šušteršič

Leto X. — Št. 11 9. III. 1972

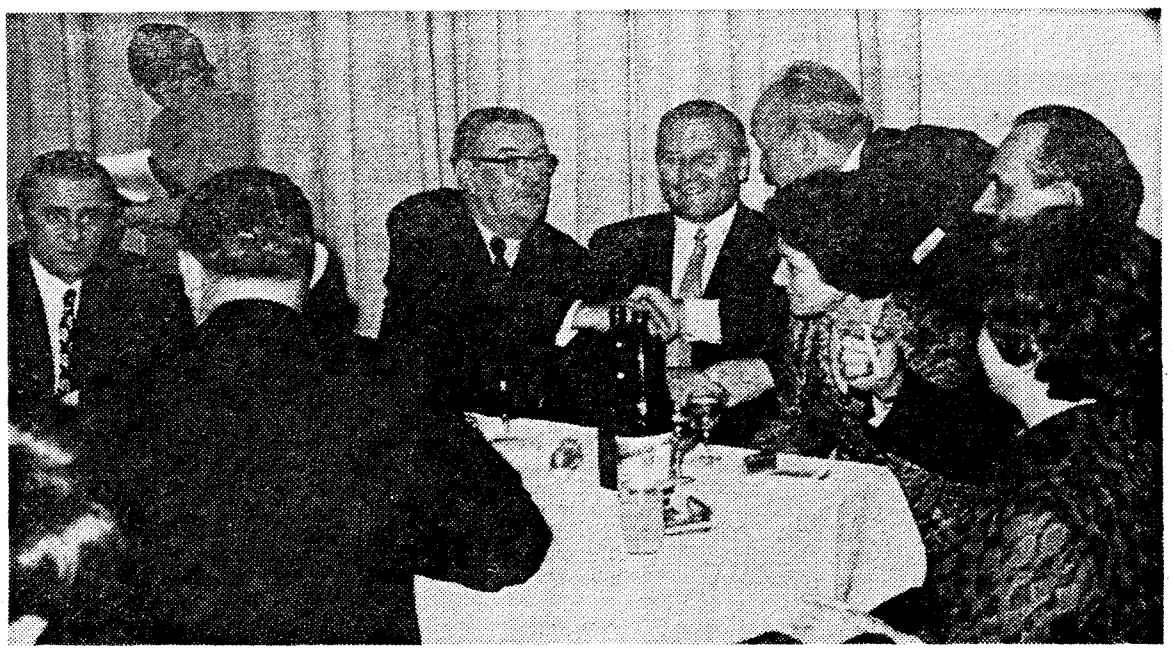

Prijetno srečanje v domu JLA ob zboru 31. divizije. V sredini vidimo tovariša Franca Leskoška-Luko in Staneta Potočarja-Lazarja.

ZAPIS OB SKUPNI SEJI PREDSEDSTEV RO ZZB NOV IN RK ZMS SLOVENIJE

Gre za družbene in človeške vrednote

ki so vodile našega človeka v boju za osvoboditev in v revoluciji

Kadar govorimo ali pišemo o obujanju in negovanju naših revolucionarnih tradicij iz NOB, pa tudi iz dobe med obema vojnama, ne mislimo zgolj na razne proslave, na katerih se sestajajo stari revolucionarji in obujajo spomine, marveč predvsem na prenašanje teh tradicij na naš mladi rod, na naše nove generacije. Dobro se namreč zavedamo, da je naša današnja socialistično-samoupravna družba zgrajena na temeljih pridobitev naše NOB in celotne naše revolucionarne preteklosti. Zato je prav gotovo vsestransko zainteresirana na tem, da se te tradicije ne samo ohranijo, marveč tudi prenašajo iz roda v rod, da na njih vzgajamo in utrjujemo nova pokolenja — samoupravljalce in usmerjevalce naše socialistične družbe v obdobjih, ki so pred nami.

To je bila — lahko bi rekli — vodilna misel skupne seje predsedstev republiškega odbora ZZB NOV in republiške konference Zveze mladine Slovenije 29. februarja. Na njej so se člani predsedstev obeh navedenih organizacij pogovorili o dosedanjem delu in uspehih, pa tudi o pomanjkljivostih in napakah pri negovanju in prenašanju revolucionarnih tradicij ter utrjevanju vrednot revolucije. V potrditev teh ugotovitev naj navedemo le nekaj misli, izgovorjenih na tej seji:

— Odkrito lahko rečemo, da smo v preteklih letih pri obujanju revolucionarnih tradicij bili v neke vrste krizi. To zadevo pa moramo najtesneje povezati s problematiko idejnosti v naši družbi ter z uveljavljanjem marksistične ideologije v naši politični akciji.

— V dosedanjem sodelovanju ZZB in ZM beležimo že vsto uspehov, saj postajajo revolucionarne tradicije vse bolj sestavni in nepogrešljivi del vrednostnega sveta naše mlade generacije.

— Mladi naj urejajo svoje probleme na izkušnjah preteklosti, kajti veličina tradicij izredno močno vpliva na mladega človeka.

— V negovanju revolucionarnih tradicij nismo nikdar videli samo postavljenja spomenikov preteklosti, marveč smo težili za tem, da bi politične in etične vrednote, ki so nas navdihovale v osvobodilnem boju in socialistični revoluciji, postale tudi sestavina miselnega in čustvenega sveta nove generacije in temelj njenega prizadevanja v spopadu z novimi nalogami in preizkušnjami v sedanjosti in prihodnosti.

— Sicer je res, da obstajajo določene nejasnosti v pojmovanju revolucionarnih tradicij, toda nobene nejasnosti ni v tem, da ne gre za neka neopredeljiva splošna izročila in spomine, pa tudi ne za neka znanja in veščine uspešnega bojevanja, marveč za celoto družbenih in človeških vrednot, ki so vodile našega človeka v boju za osvoboditev in v revoluciji ter obenem oblikovale njegov miselni in čustveni svet, da je bil zmožen takih dejanj.

— OF ni slučajno v eni svojih temeljnih točk zapisala kot svoj cilj tudi preoblikovanje slovenskega človeka. To naj bi pomenilo predvsem njegovo duhovno osvobajanje ostankov mračnjaštva, majhnosti in ozkosrčnosti, ponižnosti, strahu pa tudi pasivnosti, kar se je nakopičilo kot posledica dolgoletne nesvobode in hlapčevanja.

— Ni nam potrebno nikakršno napihovanje zunanje nevarnosti zato, da bi se na znotraj bolje organizirali in zavedali skupne usode. Ta nevarnost, na žalost, dejansko obstaja kot stvarnost sodobnega sveta.

— O tradicijah revolucije ni mogoče samo pisati in jih presajati v zavest mladih samo z besedo, treba je zagotoviti tudi možnosti, da mladi temeljito spoznajo dogajanje v katerih so te vrednote izpričale svojo moč. V ta namen se je treba seznanjati z zgodovino, organizirati pohode, doživljati preteklost in se hkrati spopadati s pojavi v našem sodobnem življenju, ki ogrožajo te vrednote in tudi naš boj za nove odnose med ljudmi, ki jih želimo vzgojiti v naši samoupravni družbi.

— Zgodovina niso samo letnice bitk in imena, tudi ne samo poročila o zmagah, ampak celotna podoba časa in ljudi ter vsega, kar jih je vodilo v tem velikem boju. Soočiti se moramo tudi s težnjami po razvrednotenju zgodovine, z negiranjem njenih izročil ali z dvomi in trditvami, da bo šele čas zapisal svojo sodbo. Res je, da bo o marsikaterem vprašanju čas povedal svoje, toda v bistvenih vprašanjih je zgodovina že izrekla svojo sodbo.

— Če vidimo le pridobitve bogatega dela sveta in njegovih potrošniških krogov itd., potem se nam ta svet ustvari v lažni podobi. Če pa vidimo svet z vsemi njegovimi socialnimi procesi, z globokimi krči, iz katerih se poraja nova družba, če vidimo moč naprednih idej, ki so nam tako blizu, potem je jasno da se naša prizadevanje vključujejo v najnaprednejše tokove tega dogajanja.

Te in take ugotovitve izpričujejo, da je bila razprava o obujanju in negovanju revolucionarnih tradicij iz časov NOB na skupni seji predsedstev ZZB NOV in ZM Slovenije na res dostojni višini. Zato ob sklepu seje, da je potrebno še tesnejše sodelovanje obeh organizacij na tem področju, lahko poudarimo, da bo vse to v marsičem prispevalo k učinkovitejšemu uresničevanju naših revolucionarnih stremljenj ter s tem k uresničevanju sklepov 21. in 22. seje predsedstev in II. konference Zveze komunistov Jugoslavije.

V. M.

Prijetno srečanje

Minulo soboto so se v Domu JLA v Ljubljani zbrali na tovariško srečanje borci 31. divizije. Prišli so borci Prešernove, Gradnikove in Vojkove brigade ter jurišnega bataljona. Prišli so od vsepovsod, od daleč in blizu. Mednje sta se vključila tudi prvi komandant slovenske partizanske vojske narodni heroj Franc Leskošek-Luka in dr. Joža Vilfan, ki so ju navzoči navdušeno pozdravili.

Borce je v imenu odbora divizije pozdravil nekdanji komandant 31. divizije in 9. korpusa ter današnji komandant ljubljanske armade Stane Potočar—Lazar in vsem udeležencem zaželel prijetno počutje.

Da se bo tokrat zbralo toliko nekdanjih pripadnikov enot in njihovih svojcev, verjetno niti pripravljalni odbor ni računal, ki je v organizacijo letošnje prireditve vložil veliko truda, pripravil lep sprejem, organiziral prehrano, kulturno zabavni program in povrhu vsega še srečolov. Treba se je javno zahvaliti trgovskemu podjetju Nama in Tobak, ki sta brezplačno prispevala dobitke. Organizacijo prehrane in zabavnega programa pa je vzorno oskrbel Dom JLA

Na tem srečanju je bilo več kot 600 borcev. Mnogi so prišli tokrat prvič in zato ni čudno, če je bilo toliko stiskov rok in objemov in če se je marsikomu orosilo oko. Mnogi so se prvič srečali od tedaj, ko so odložili orožje. Gledal sem staro žensko s Cerkljanskega ki je iskala po dvorani znan obraz. Zgarana od dela in let je vprašala, če kdo pozna komandanta Iztoka. Povedala je, da se je nazadnje oglasil pri njej v zadnji ofenzivi. Od tedaj ga ni več srečala. Ko ji je eden od Gradnikovcev povedal, da je znani komandant Iztok že nekaj let mrtev, ji je postalo slabo in se je sesedla. Prikrajšana je bila za srečanje s komandantom, ki je njenemu sinu rešil življenje... Pozornost je vzbudil tudi borec iz okolice Medvod, ki je prišel skupaj z desetletno hčerko. Pravil je, da ga hčerka ni pustila samega, da je hotela z njim, ker bi rada na lastne oči videla in spoznala njegovega soborca. Deklica je verno spremljala očeta in prisluhnila vsakemu pogovoru. Prisluhnil sem kramljanju borca Albina z bolničarko, ki ga je rešila iz sovražnikovega objema v Železnikih, čeprav je bil že obsojen, da bo za vedno obležal pod sovražnikovim bunkerjem. Šele ko se je tretjič pognala, ji je uspelo potegniti ga v varno zavetje. Albin je dobro vedel, da se ima njej zahvaliti, da je še danes med nami. Zato se ji je oddolžil z rdečim nageljnom in ji hkrati tudi čestital za dan žena.

Kot v vojni tudi danes ni bilo nobene razlike med borci in funkcionarji. Vsi so bili eno. Bili so vojska, ki je lahko zmagala samo zato, ker je bila tako enotna in ker je tako spoštovala poštene človeške vrline in odnose med ljudmi. Tu so se znašli mitraljezec, kurir, obveščevalec, bolničarka in koman-

(Nadaljevanje na 2. strani)

besede in dejanja

PAROLE

Poslanec Dušan Djurović je v zadnjih dneh bil na nekaj sejah odborov zelo kritično razpoložen nasproti predlagani resoluciji o družbeno-ekonomski politiki za letošnje leto. Tako je bilo tudi v ponedeljek, ko je rekel: — V resoluciji piše, da bo gospodarstvo v letu 1972 poslovalo pod »stabilnejšimi pogoji«. Toda gospodarstvo ni v nobenem prejšnjih let imelo bolj nedoločenih in neznanih pogojev pridobivanja. Ni še dobilo novega deviznega režima, politika in instrumenti cen še niso ustaljeni, davčna politika je nejasna... To o »stabilnejših pogojih« je parola.

Vjesnik — 29. II. 1972

POPLAVA AVTOMOBILOV

Med 22 večjimi jugoslovanskimi mesti z nad 50.000 prebivalci, v katerih prebiva skupno 3,549.000 ljudi ali okrog 17,4 odstotkov vsega prebivalstva, se Ljubljana ponaša z največjo gostoto osebnih avtomobilov, ki jih je bilo v začetku lanskega leta 41.961, tako da je bil lastnik avtomobila že vsak peti Ljubljančan. Medtem ko je v Ljubljani odpadlo na 100 prebivalcev nekaj manj kot 20 avtomobilov, jih je v Novem Sadu odpadlo nekaj manj kot 14,8, v Beogradu pa okrog 14 na 100 prebivalcev. Maribor je z okrog 13,7 avtomobila na 100 prebivalcev na četrtem mestu, Zagreb z 11,64 na petem, Zrenjanin z 10,4 na šestem, Titograd z 9,7 na sedmem itd.

Gospodarski vestnik — 25. II. 1972

KDO LAHKO KUPI SRAJCE?

Poslanec Drago Brošič, direktor prometnega podjetja iz Petrinje, je pred kratkim v zvezni skupščini kritiziral draginjo. »Če zasluži delavec mesečno 800 dinarjev, lahko za ta denar kupi 8 srajc, v razviti deželi pa lahko delavec zasluži tri srajce na dan, ker znaša njegov zaslužek 20 do 24 dolarjev. To je velika razlika. S tem naj se ukvarja Marjan Rožič!«

Marjanu Rožiču so kot sekretarju sveta ZSJ dobro znane plače delavcev v Jugoslaviji. Če pa bi se držal tako poenostavljene primerjave, mu seveda ne bi bilo težko dokazati, da lahko mnogi naši poslanci in direktorji, čeprav ne živijo v razviti deželi, prav tako zaslužijo dve do tri srajce na dan.

Nedeljski dnevnik — 5. III. 1972

MARŽA 575 ODSTOTKOV

S kontrolo uvoza elektro-akustičnih izdelkov v 11 zunanjetrgovinskih organizacijah so zvezni tržni inšpektorji odkrili, da je trgovina z uvozom tega konjunkturnega blaga prišla do bajnih zaslužkov. Navajamo samo tale primer:

Podjetje »Edit« z Reke je lani v aprilu uvozilo 5000 tranzistorskih radio-sprejemnikov. To blago je ta organizacija plačala s sredstvi, ki jih je dobila z odlokom zveznega sekretariata za gospodarstvo iz globalne devizne kvote. Vseh 5000 radioaparatov je fakturirala podjetju »Sljeme« iz Umaga za 1,300.000 dinarjev, čeprav znaša nabavna cena le 193.332 dinarjev. Marža znaša 575 odstotkov.

Borba — 29. II. 1972

dogodki tedna

● **Zvezni izvršni svet je sprejel predlog družbenega načrta za razvoj Jugoslavije v obdobju do 1975. leta** ter predlog kreditno-monetarne politke v letu 1972. Predlog srednjeročnega načrta določa 6 temeljnih ciljev in nalog do leta 1975: 1. izboljšati samoupravne socialistične družbenogospodarske odnose; 2. uveljaviti in ohranjevati zadovoljivo stabilnost tokov družbene reprodukcije, zagotoviti dinamično gospodarsko rast in učinkovitejše gospodarjenje; 3. trajno izboljševati življenjsko raven prebivalstva; 4. hitreje razvijati gospodarsko nezadostno razvite republike, zlasti pa pokrajino Kosovo; 5. še nadalje večati zaposlenost in spodbujati spremembe v gospodarski strukturi prebivalstva; 6. krepiti obrambno sposobnost države.

● **K višjim cenam olja, kave, bencina so se pridružili tudi potni listi,** katerim so predpisali občutno dražje takse. Medtem ko je dozdaj bila taksa za izdajo potnega lista 70 dinarjev, bo v prihodnje 100; namesto dosedanjih 35 dinarjev za podaljšanje pa bodo državljani plačevali 50. Edino cena knjižice potnega lista ostane nespremenjena — ker je pač zvezni sekretar svojčas določil zanjo enotno ceno 25 dinarjev. Spremenjeni zakon o upravnih taksah določa višje pristojbine tudi za izdajo dvojnika potnega lista, in sicer 200 dinarjev za skupinski potni list pa 10 dinarjev na osebo.

● **V Čajniču so se ob 30-letnici ustanovitve zbrali preživeli borci II. proletarske brigade,** ki je imela ob ustanovitvi osemsto borcev. V vojni jih je padlo 620, oseminštirideset so jih razglasili za narodne heroje. Na zboru so prebrali poslanico predsednika Tita. V dvorani novega doma kulture v Čajniču so svečano razglasili 270 borcev druge proletarske brigade za častne občane.

● **Desetega aprila letos bo poteklo 60 let od rojstva Borisa Kidriča.** V počastitev njegovega spomina bo 10. aprila v dvorani Tivoli osrednja slovenska proslava, ki se je bodo udeležili predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij, delegacija federacije, neposredni sodelavci Borisa Kidriča ter predstavniki institucij in tovarn, ki nosijo Kidričevo ime.

● **Tudi Romunija je uradno zaprosila ministrski svet EGS,** naj jo uvrsti med tiste države, ki uživajo v trgovini s skupnim trgom tako imenovane splošne reference. Gre za carinske ugodnosti, ki jih od prvega julija lani uživa 91 držav v razvoju med njimi tudi Jugoslavija. Tem državam do določene količine ni treba plačevati carine za industrijske izdelke in polizdelke, ki jih izvažajo v države, članice EGS. Romunija je prva država vzhodnoevropskega bloka, ki želi navezati posebne odnose z EGS. — V EGS hoče tudi Španija. V ta namen je španski zunanji minister Lopez Bravo prispel v Luksemburg na pogovore z zunanjim ministrom Gastonom Thornom o odnosih med Španijo in evropsko gospodarsko skupnostjo Španija bi rada sklenila z zahodnoevropskim trgom sporazum, ki bi omogočil, da bi čez določen čas postala enakopravna članica te skupnosti.

● **Vse kaže, da naša mati Zemlja v svojem osrčju ne namerava mirovati.** Potres 5. stopnje po Mercallijevi lestvici je preplašil prebivalstvo v Pescari Bariju in v Napoliju. V začetku februarja se je več dni močno tresla Ancona. Potres pa je vznemiril tudi Japonsko, ko je dosegel 4. stopnjo jakostne lestvice. Vznemiril je Tokio in njegovo okolico.

● **Italijanski predsednik republike Giovanni Leone** je po skoraj dvomesečni krizi italijanske vlade razpustil parlament in tako odprl vrata k predčasnim parlamentarnim volitvam. To se je zgodilo prvikrat od leta 1924. Krščanskodemokratski kabinet Giulia Andreottija je tudi že določil proračun za organizacijo parlamentarnih volitev: 35 milijard lir.

● **Če med Veliko Britanijo in Malto** v kratkem ne bo prišlo do sporazuma se bo v treh tednih britanska vojska morala umakniti z Malte. Posredi je bodoče financiranje britanskega vojaškega oporišča na Malti. Zahodni zavezniki so ponudili 36,4 milijona dolarjev letne rente za vojaško oporišče in 16,2 milijona dolarjev na račun gospodarske pomoči Malti.

● **V Ženevi je zasedal razorožitveni odbor OZN,** ki je razpravljal o prepovedi podzemeljskih atomskih poskusov Generalni sekretar OZN Kurt Waldheim je pozval Kitajsko in Francijo, naj se pridružita delu odbora. Sovjetski delegat Roščin v govoru tega ni omenil, je pa izjavil, da je bila SZ »vedno za udeležbo vseh vojaško važnih držav«.

● **Čeprav je Japonska vlada vedno zagotavljala, da ne dovoljuje uskladiščenja atomskega orožja na Okinavi,** so zdaj, ob nasprotnih vesteh, docela osupli. Habbard, demobilizirani ameriški narednik, ki je služil kot letalski inženir v oporišču Misava, ki vodi sedaj neko mirovno gibanje, zatrjuje, da je bil vsaj tridesetkrat priča, da so priletela iz oporišča McCord blizu Washingtona letala, natovorjena z atomskim orožjem.

● **V Moskvi so podpisali sporazum o gospodarskem in tehničnem sodelovanju med SZ in Bangladešom.** SZ bo dala tudi hitro pomoč za obnovitev nekaterih vej gospodarstva.

● **Štiričlanski sinod ciprske pravoslavne cerkve je zahteval, da nadškof Makarios odstopi s položaja predsednika republike.** To je med ciprskim ljudstvom izzvalo vznemirjenost. V uradnem sporočilu, ki je bilo v zvezi s tem objavljeno, je rečeno, da bo Makarios na to zahtevo odgovoril, ko je bo preučil. Makarios naj bi odstopil na pritisk grške vlade.

● **Po uradnih podatkih je bilo od začetka ameriške intervencije v Vietnamu** »ubitih v akciji« skupno 45.656 vojakov, 10.086 jih je »umrlo iz vzrokov ki niso v neposredni zvezi z bojem«, ranjenih pa je bilo 302.707. Saigonske čete so imele doslej 140.227 mrtvih in 304.407 ranjenih. Veliko večje izgube pa pripisujejo nasprotniku — »skoraj 800.000 mrtvih«.

● **V zvezi z novim davčnim sistemom in postopkom za ugotavljanje izvora premoženja,** je na vidiku ustanavljanje občinskih komisij za ugotavljanje izvora premoženja. Obetajo se tudi strožje sankcije za davčne utaje in druge kršitve davčnih predpisov. Opozoriti je treba, da zakon za davčno zatajitev kjer ne gre za kaznivo dejanje, temveč za prekršek, zvišuje denarno kazen na enkratni do desetkratni znesek davka ki odpade na utajeni dohodek oziroma premoženje.

(Nadaljevanje s 1. strani)

dant ter komisar skupaj. Bili so enaki med enakimi. Zato ni čudno, če so Lazar, Grell, Iztok, Švarun, Korel, Leban, Vojko in Bavec imeli polne roke dela in so morali odgovarjati na številna vprašanja. Mnoga so se nanašala na sedanji družbeni in politični trenutek, na kmete borce in njihove pokojnine, na socialne razlike med ljudmi, veliko vprašanj pa je bilo seveda tudi o novem pokojninskem sistemu. Mnogim je o tem spregovoril nekdanji komisar Iztok, današnji sekretar zvezne vlade, ki je zatrjeval, da se obseg pravic, ki so jih doslej imeli borci po novem zakonu, ne bo zmanjšal. Tako kot je s tem odgovorom zadovoljil mene, je tudi mnoge druge.

Med pogovorom z Iztokom srečam borca Lojzeta Koželja iz Moš pri Smledniku, ki je danes učitelj v Kranju in s katerim sva se skupaj borila v jurišnem bataljonu. Po znani borbi pri Lipi na Krasu smo ga ranjenega pustili v bolnišnici, ki so jo Nemci čez nekaj dni obkolili ter ga ranjenega ujeli. Prestal je pravo golgoto, dokler ga niso v Celovcu obsodili na smrt. Glavo so mu rešile naše in zavezniške enote. Čeprav je bil tedaj, ko se je vračal domov prerojen, mu je še danes hudo, ker ni bil med nami, ko smo osvobajali poslednje pedlje naše domovine.

Celotno srečanje bi lahko strnili v to, da ni pomenilo le obujanje vojnih spominov, oživljanje tradicij NOB in prenašanje le-teh na mladi rod, temveč je poteklo tudi v znamenju vključitve borcev v današnji trenutek, ko se bije boj za bolj humane in poštene odnose med ljudmi in smislu sklepov II. konference ZKJ.

ZDRAVKO VIDRIH

VSAK TEDEN ENA...

»Tovariš šef, tu so zelo težavni delovni pogoji. Nimam se s kom pomeniti o izidu nogometne tekme!«

politični razgledi

»Ukradena država«

Generalni sekretar Združenih narodov dr. Kurt Waldheim, ki je že kmalu po novem letu začel dokazovati, da s svojim prizadevanjem za vrnitev zaupanja v svetovno organizacijo in za okrepitev svojega položaja misli povsem resno, je v ponedeljek odpotoval v Južno Afriko.

To je prvi obisk »prvega človeka svetovne družine držav« v deželi, ki je uzakonila najbolj nečloveške zakone rasnega razlikovanja: bela manjšina ima vso oblast nad življenji štirikrat številnejšega črnskega prebivalstva, ki je potem, ko je bilo skozi stoletja in tisočletja popoln gospodar tega južnega konca črne celine, postalo v tem zadnjem stoletju v bistvu tujec na lastni zemlji. Prisiljeno je živeti v posebnih rezervatih, iz katerih sme odhajati samo s posebnimi potnimi listi, zahajati sme samo v lokale, prostore, igrišča in ustanove, ki so označeni z napisom »za barvaste«, nima nobenih političnih in ustavnih pravic, izrabljeno je samo kot cenena delovna sila.

Kljub vsemu temu očitnemu kršenju osnovnih človečanskih načel svetovne organizacije je Južna Afrika še naprej članica OZN: predsvsem zaradi tega, ker stojijo za njo nekatere velike zahodne sile, ki se nočejo odpovedati precejšnjemu južnoafriškemu rudnemu bogastvu in njenemu vojaškemu strateškemu položaju med Indijskim in Atlantskim oceanom, kjer naj bi bila nekakšen »ščit zoper komunistično nevarnost«.

Vendar pa generalni sekretar OZN Waldheim ne prihaja v Južno Afriko zato, da bi se tam spoprijel s problemom rasnega razlikovanja. Namen njegovega obiska je predvsem ta, da bi enkrat za vselej razrešil za svetovno organizacijo sila neprijeten problem »ukradene države« — Namibije oziroma bivše Jugozahodne Afrike.

Namibija je bila od leta 1884 naprej nemška kolonija, po končani prvi svetovni vojni pa jo je prevzelo Društvo narodov in jo prepustilo v začasno upravljanje Južni Afriki. Ta »skrbniška oblast« Južne Afrike bi se morala izteči ob koncu druge svetovne vojne, ko naj bi Namibijo znova prevzela OZN in jo pripravila za neodvisnost.

Vendar pa se Južna Afrika Namibiji ni hotela več odreči: preveč je bilo v njej rudnega bogastva, preveč dobre, radovitne zemlje in preveč pripraven je bil njen položaj nekakšnega »zaščitnega tampona« proti nastajajočim neodvisnim afriškim državam. Tako se je zgodilo, da je Južna Afrika državo, ki so ji jo zaupali v varstvo, enostavno — ukradla. Naselila je v njej južnoafriške belce in začela izvajati svoje rasistične zakone: večino črnskega prebivalstva je izselila v posebne rezervate — Ovamboland, Hereroland itd. — ki jim bo nekoč morda dala posebno avtonomijo, medtem ko bo večina dežele — vsa mesta, rudniki in rodovitna zemlja — ostalo v rokah belcev.

Črnsko prebivalstvo se je temu odločno uprlo. Ustanovilo je osvobodilno gibanje SWAPO, ki se je z orožjem v roki začelo boriti zoper novo kolonizacijo svoje domovine. Lani decembra in januarja letos pa je začelo stavkati 15.000 črnskih delavcev v namibijskih bakrovih rudnikih, kjer so živeli v nečloveških pogojih s plačo 12 in pol dolarjev mesečno, stran od svojih družin, ki so jih oblasti stlačile v rezervat Ovamboland. Rudarji so raje pustili slabo plačano delo in se vrnili k svojcem v rezervat, kjer so se priključili osvobodilnemu gibanju.

LAŽ IMA KRATKE NOGE

Pred kratkim je pariški list »L'Aurore«, ki je znan kot glasilo skrajne desnice, objavil daljši članek o Jugoslaviji, seveda na svoj način in kot je bralcem s fašističnim načinom mišljenja všeč. Med drugim je v članku navedeno, da je nekdo v Kumrovcu oskrunil Titovo rojstno hišo in spomenik. To trditev so uradno zanikali jugoslovanski zvezni organi, ki so za to pristojni.

Kot je znano, ima ZZB občine Ljubljana-Bežigrad zelo tesne in redne stike s Kumrovcem. Številni borci so se zato spraševali, kaj je res in kaj ni. Predsednik ZZB Kumrovec Branko Udovčić je zato še posebej sporočil občinskemu odboru ZZB Ljubljana—Bežigrad, da je vest o skrunitvi in aretaciji številnih domačinov čista izmišljotina, katere namen je več kot očiten.

Južnoafriška policija je grobo reagirala. Toda upornega duha s tem ni mogla uničiti. Če se svetovna skupnost ne zgane, so si rekli zapostavljeni črnci, bomo stvar vzeli sami v svoje roke.

Toda svetovna skupnost se je naposled le morala zganili, če je hotela ohraniti vsaj nekaj svoje časti. Zato je dr. Kurt Waldheim sklenil oditi na afriški jug, v Namibijo, da bi se na kraju samem prepričal o nevzdržnih razmerah črnskega prebivalstva in da bi, če bo le mogoče, vrnil »ukradeno državo« tja, kjer je njeno mesto — v svetovno družino neodvisnih in enakopravnih držav.

Nov potresni sunek

Že tako do kraja napeto ozračje v neodvisni republiki Cipru je pred dnevi doživelo nov potresni sunek. Očitno je, da se bo v naslednjih nekaj dneh odločala prihodnja usoda te male otoške države v vzhodnem Sredozemlju, ki jo je komajda za pol Slovenije in kjer živi kakih 600 tisoč prebivalcev.

Ciprski cerkveni sinod, najvišja verska oblast na otoku, ki združuje verske poglavarje štirih ciprskih škofij, je pred dnevi zahteval od nadškofa Makariosa, naj odstopi s položaja predsednika ciprske republike, češ da je »cerkvena oblast nezdružljiva z opravljanjem posvetnih funkcij«. In vendar je bil Makarios leta 1960 izvoljen za predsednika ciprske republike z dobrimi 90 odstotki glasov, ne da bi mu tedaj kdorkoli očital njegov cerkveni položaj. Seveda, tedaj je bil potreben kot pripraven kompromis, ki naj bi rešil nasprotja med Turčijo in Grčijo, medtem ko je zdaj, ko atenska vlada znova vsiljuje svojo »nacionalno nadoblast« nad otoškimi Grki, v napoto zaradi svoje neodvisne in neuvrščene politike.

Sklepu ciprskega škofovskega sinoda je otoško prebivalstvo enodušno nasprotovalo in se postavilo v bran predsednika Makariosa. Vendar pa so štirje škofje svojo odločitev potrdili in postavili Makariosu ultimat petnajstih dni. Prav tako je nov ultimat postavila Makariosu atenska vlada, ciprski podpredsednik, voditelj otoških Turkov Küçük pa je celo pozval Turčijo in Grčijo, naj na otoku posredujeta, da bi preprečili prelivanje krvi (to možnost predvideva tudi züriški sporazum, po katerem je bila ciprska republika ustanovljena z jamstvom turške, grške in britanske vlade).

Nevarnost novega zapleta na Cipru je še toliko večja, ker bi se lahko zgodilo, da bi znova izbruhnili — seveda spodbujeni od zunaj — novi spopadi med grško večino in turško manjšino na otoku. Grki, ki jih je na otoku kakih 80 odstotkov, so privilegirani: njihov nacionalni dohodek je trikrat ali štirikrat višji od turškega in imajo v svojih rokah vse ključe otoške politike, gospodarstva in vojske.

Vendar pa so Ciprčani v zadnjih letih pokazali, da je mirno sožitje med obema narodoma na otoku možno. Narodnostno mržnjo bi torej lahko razpihnili samo tisti, ki bi si iz nje lahko skovali dobiček. To pa so tisti, ki jim ni všeč neodvisna ciprska politika predsednika Makariosa Če bo Makarios res moral oditi, lahko to pomeni novo nevarno zaostritev na že tako napetem bližnjevzhodnem ozračju.

KOMENTATOR

PRED SPREJETJEM NOVEGA ZAKONA O NARODNI OBRAMBI

Samoupravljanje v ustanovah JLA?

V nekaterih vojaških ustanovah so s privolitvijo državnega sekretariata za narodno obrambo že pred leti uvedli samoupravljanje. To velja za podjetja, ki se ukvarjajo s proizvodnjo in opravljanjem raznih uslug, znanstvenimi raziskavami, zdravstveno zaščito, kulturno-prosvetno in založniško dejavnostjo. Po novem zakonu o narodni obrambi pa naj bi samoupravne pravice še bolj razširili.

Ta zakon naj bi najprej bolj natanko opredeljeval zvrst vojaških ustanov glede na njihovo dejavnost in s tem v zvezi tudi samoupravne pravice. V njih bi delovali organi kot so zbor delovnih ljudi, delavski svet in upravni odbor. Sekretariat za narodno obrambo bi imel ustanoviteljske pravice. S tem pa bi dosedanji poveljniki postali direktorji. Kot taki bi imeli pravico zadržati vsak sklep, s katerim bi kršili kolektivi ali organi upravljanja zakone, oziroma ne spoštovali koristi JLA.

Zakon o delovnih odnosih naj bi veljal tudi za civilne osebe, ki so zaposlene v vojaških ustanovah, toda z nekaterimi dopolnitvami glede na posebnosti vojaške službe. Predvsem bi tako vojaške kot civilne osebe imele pravico do upravnega spora.

V enotah naj bi uvedli tudi vojaško konferenco kot obliko vplivanja posameznikov in kolektivov na življenje enote.

Če bodo zakon sprejeli, poveljnik ne bo smel več kaznovati podrejenega z večjimi delovnimi obveznostmi, to se pravi s stražo, dežurstvom in požarstvom. Vzgojni ukrepi naj bi dobili več pomena tudi po zakonu. Tako naj bi tudi odpravili denarno kazen in disciplinski zapor. Tega naj bi preosnovali v disciplinski pripor. Prav tako naj bi odpravili obliko kaznovanja, ko je v vojski nekdo, ki je kaj izgubil ali »zapravil«, moral plačati večkratno vrednost.

Kaznovani bi imel pravico do pritožbe zoper kazen vojaškega disciplinskega sodišča na redno vojaško sodišče. Kazni mu nikakor ne bi smeli povečati. Častna razsodišča pa naj bi ustanavljale republike in pokrajine, ne pa več vojaški teritorialni organi.

VPRAŠANJE DRUŽINSKIH INVALIDNIN

Skupna komisija vseh zborov zvezne skupščine za vprašanja borcev in vojaških vojnih invalidov je na svoji nedavni seji med drugim razpravljala tudi o družinski invalidnini. Člani komisije so ugotavljali, da je ta invalidnina, čeprav je bila v zadnjem času zvišana, ostala še nadalje le simbolična. Zato so predlagali sekretariatu za delo in socialno politiko, naj razmišlja o možnostih zvišanja družinske invalidnine že letos.

PRED POSVETOVANJI PREDSEDNIKOV KOMISIJ VVI PRI OBČINSKIH ODBORIH ZZB NOV

Kaj je in kaj ni urejeno

Ni ravno malo odprtih invalidskih zadev, o katerih se morajo pogovoriti tudi komisije za vojaške vojne invalide pri občinskih odborih ZZB NOV Slovenije. Gre namreč za organizacijske zadeve, za problematiko ostarelih in bolnih osebnih invalidov, za urejanje invalidskih zadev in podobno. Zato je komisija za vojaške vojne invalide pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije na svoji seji 1. marca sklenila v dneh od 9. do 17. marca sklicati posvetovanja predsednikov komisij VVI pri občinskih odborih Zveze združenj borcev na sedmih območjih.

Da bi ta posvetovanja potekala vsaj približno po enotnem programu, so na seji komisije sprejeli tudi vsebinske teze njihovega dnevnega reda. Ni sicer potrebno navajati vsebino vseh tez, vendar so navedbe v poglavju »Urejanje invalidskih zadev« tako pomembne za vse vojaške vojne invalide, da jih le ne gre prezreti.

Spričo ugotovitve, da je predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV Slovenije na svoji seji 25. oktobra 1971 razpravljalo o najbolj perečih gmotnih in socialnih zadevah VVI in se zavzemalo za njihovo sistematsko in trajnejšo ureditev, je v tezah navedeno, da je do sedaj že precej tega urejeno:

- zvišale so se invalidnine osebnih VVI, pa tudi njihovo letno usklajevanje je urejeno;
- urejen je način zviševanja in usklajevanja invalidnin družinskih invalidskih upravičencev;
- zvišan in sistematsko je urejen dodatek za nego in tujo pomoč najtežjih invalidov;
- ta dodatek je razširjen tudi na invalide (II.) III. in IV. skupine, ki so priznani za invalide po določilih 4. člena zakona o vojaških vojnih invalidih;
- sistematsko je urejen družinski dodatek vdov umrlih invalidov, ki so sprejemali dodatek za nego in tujo pomoč;
- za osebne vojaške vojne invalide je odpravljena participacija pri nabavi zdravil tako da uživajo sedaj popolno brezplačno zdravstveno varstvo.

Je pa le še nekaj zadev, za katerih ureditev se je zavzel republiški odbor ZZB NOV Slovenije, ki so ostale še neurejene. To so:

- uskladitev ortopedskega dodatka z vrednostjo, ki jo je imel (v odnosu do invalidnine) ob ustanovitvi leta 1963;
- zvišanje in sistematska ureditev invalidskega dodatka v republiki;
- zboljšanje pogojev za starostno upokojevanje vojaških vojnih invalidov;
- zagotovitev družinskim invalidom pravico do zobotehničnih storitev in še nekatere zadeve v zvezi z ortopedskimi pripomočki, z regresom za nakup avtomobilov in podobno.

Predsedniki komisij za vojaške vojne invalide pri občinskih odborih ZZB NOV bodo vsekakor temeljito obravnavali vso problematiko, ki je navedena v tezah in poskrbeli, da bodo na skupščinah združenj VVI in borcev o vsem tem seznanjeni tudi vsi osebni in družinski invalidi.

Člani komisije so se na seji pogovorili še o poslovnem poročilu Doma VVI v Strunjanu za leto 1971 ter sprejeli delovni in finančni plan tega doma za leto 1972.

V. M

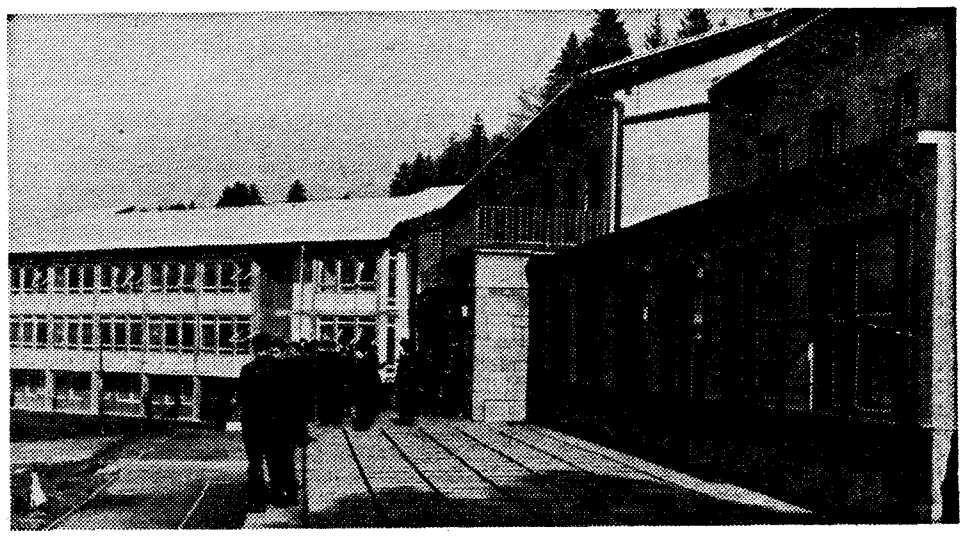

Pogled na miličniško šolo v Tacnu

Šola bodočih miličnikov

V naših naporih za večjo obrambno sposobnost in za splošni ljudski odpor v primeru vojne ter zasedbe našega ozemlja ima milica pomemben položaj.

Takoj po vojni ni bilo težav glede pridobivanja fantov in tudi deklet za službo v milici. Po veliki večini so bili to udeleženci osvobodilne vojne. Toda kasneje, ko so zaradi starosti, bolezni, pa tudi zelo slabih delovnih razmer in nagrajevanja odhajali drug za drugim v pokoj in v druge službe, so nastale hude težave. Nekaj časa je miličnikov precej primanjkovalo, zato so bili tisti, ki so ostali, še bolj obremenjeni s službo. To pa je spet imelo svoje posledice.

Pred nekaj leti so pri nas uvedli nov način šolanja bodočih miličnikov, ki smo ga začeli imenovati tudi »kadetskega«. Mladi fantje, ki so končali osemletko ter položili sprejemni izpit, nato pa opravili še temeljit zdravniški pregled, imajo po sprejetju v šolo brezplačno oskrbo v domu pri šoli ter celo dobijo primerno vsoto za osebne potrebe. Tudi uniforme, obutev, perilo ter učne pripomočke dobijo brezplačno. Oproščeni so vojaške službe, le da morajo po končanem šolanju ostati v službi pri milici oziroma v aparatu notranjih zadev vsaj šest let, to je dvakratno dobo šolanja.

Kaj kmalu so se pokazali uspehi takega šolanja. Milica je dobila nove, telesno in strokovno dobro usposobljene uslužbence, ki so izpolnili vrzeli po postajah. Zdaj sta v službi že dve generaciji in kaj kmalu, letos poleti, se jim bo pridružila že tretja.

Z namenom, da bi javnost podrobneje seznanili z delom strokovne šole za notranje zadeve v Ljubljani, kjer se šolajo miličniki-kadeti, je uprava šole pred kratkim sklicala zastopnike tiska, televizije, radia in zavodov za zaposlovanje. Gostom so razkazali šolsko poslopje v Tacnu, internat, jedilnice, kriminalistični muzej in vse drugo, kar spada v šolo.

Kaj lahko zapišemo o tem, kar smo videli? Spalnice so povsem take kot v srednjedobrem hotelu. O kakem kasarniškem vzdušju ni niti sledu. Tudi učilnice so zelo moderne in dobro založene z učili vsake vrste, saj izobraževanje bodočih miličnikov zahteva zelo stvarne in praktične prijeme. Tudi jedilnica bi bila v čast ne le srednje dobremu, ampak celo odličnemu hotelu. Gojenci imajo na razpolago še knjižnico, klubske prostore, telovadnico in pokrit bazen. Telesna vzgoja je namreč v učnem načrtu zelo važna prvina, kar je razumljivo. Miličnik mora namreč biti kos naporom, pa tudi močan, da ukroti izgrednika.

Zatorej lahko trdimo, da so razmere za učenje in bivanje v šoli izredno dobre, vsekakor pa visoko nad poprečnimi domovi in šolami. To tudi zahteva resnost in važnost poklica, za katerega se v šoli usposabljajo.

Temu primerni so tudi uspehi. Ob koncu šolskega leta 1970—1971 je vse tri razrede uspešno končalo 97,37 odstotka učencev, od tega z zadostnimi redi le 8,82 odstotka. Povprečna ocena učnega uspeha pa je bila 3,26. Na zaključnih izpitih je odlične ocene doseglo kar 21,48 odstotka učencev. Razred pa je ves čas, kar je uveden sedanji način šolanja, ponavljalo le 1,5 odstotka učencev. Samovoljno je prekinilo šolanje ves čas le 3,48 odstotka učencev, izključenih pa je bilo le 1,8 odstotka.

Tudi letos je republiški sekretariat za notranje zadeve razpisal natečaj za sprejem 150 učencev v to šolo. Izdali so letake in lepake s podrobnejšimi navodili, pa tudi s pogoji. Glede na srednješolsko izobrazbo, ki jo daje šola, imajo učenci po končanem šolanju priložnost nadaljevati s študijem na kaki visoki ali višji šoli, s tem pa možnost uveljaviti se na bolj zahtevnih delovnih mestih tako v okviru notranjih zadev kot tudi drugje v državni upravi ali po delovnih organizacijah.

Prav veseli bi bili v šoli tudi otrok nekdanjih borcev, ki so tudi čustveno še od otroških let navezani na naš družbeni red. Zato bi bilo prav in dobro, če bi se starši pogovorili s sinovi, ki pridejo v poštev. Prijaviti se je treba na najbližji postaji milice najkasneje do 15. junija.

MP

Usklajevanje invalidnin

Že v letu 1968 je komisija vojaških vojnih invalidov pri zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije ugotovila, da osebne invalidnine v primerjavi z dvigom osebnih dohodkov močno zaostajajo. Takrat je komisija navajala, da so poprečne osebne invalidnine v razmerju do poprečnih osebnih dohodkov v letu 1959 znašale le 24,6 odstotka in je zato tudi zahtevala zvišanje invalidnin. To zviševanje so namreč do takrat več let odlašali. Ko pa je bilo sklenjeno, da morajo osebne invalidnine nasproti poprečnim osebnim dohodkom doseči raven, kakršna je bila leta 1959, so začeli osebne invalidnine precej naglo dvigati. Toda šele konec leta 1971 so dosegle razmerje do osebnih dohodkov, kakršno je bilo leta 1959.

V dokaz temu priobčujemo tabelo, ki jo je objavil »4. JUL«, glasilo ZZB NOV Jugoslavije. Poprečni osebni dohodek, uporabljen v tej tabeli, je v letu 1971 po zanesljivih ocenah znašal 1140 dinarjev mesečno.

	Leta 1959			Leta 1971		
Skupina	znesek osebne invalidnine	znesek osebnega dohodka	razmerje med osebno invalidnino in poprečnim OD.	znesek osebne invalidnine	znesek osebnega dohodka	razmerje med osebno invalidnino in poprečnim OD
I	198	177	111	1.670	1.400	119
II	150	177	84	1.210	1.400	86
III	120	177	67	915	1.400	65
IV	90	177	50	676	1.400	49
V	65	177	36	481	1.400	34
VI	40	177	22	298	1.400	21
VII	30	177	16	202	1.400	15
VIII	20	177	11	97	1.400	7
IX	15	177	8	72	1.400	5
X	10	177	5	49	1.400	4

K temu je treba pripomniti še to, da je pri varstvu vojaških vojnih invalidov v vsem povojnem času veljalo načelo posebne in večje skrbi za težke invalide. To je opazno tudi v priobčenj tabeli, iz katere je videti, da so se invalidnine težjih invalidov nekoliko bolj dvigale kot invalidnine lažjih invalidov.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

dopisniki nam poročajo

KOPRIVNIK

ZVESTI TRADICIJAM OF

Ko je bila v tej zimi volilna konferenca SZDL na Koprivniku (v organizaciji sta združeni vasi Koprivnik in Gorjuše), je ležalo po gorskih pobočjih nad Bohinjem veliko novega snega. Koprivnik pa je tam najvišja gorska vas. Promet se je popolnoma ustavil, dokler niso po dobrem tednu preorali ceste. Vendar se je tistega večera zbralo precej starih in mladih vaščanov v šoli na Koprivniku.

Kratka, vendar vsebinsko bogata poročila krajevnega odbora SZDL, krajevne skupnosti, raznih odborov in organizacij — med katerimi so bili zlasti delavni borci, gasilci, amaterji prosvetnega društva in člani vodovodnega odbora — so razodevala veliko prizadevanje in požrtvovalnost domala vseh občanov obeh vasi. Težko bi bilo našteti vse naloge, ki so jih opravili prostovoljno — cestna dela, napeljava vodovoda, posek lesa, zbiranje denarnih prispevkov itd. Člani SZDL se tu še zmeraj ukvarjajo z nalogami kot med NOB in v prvih letih po osvoboditvi, kar drugje komaj še poznajo. SZDL je še trdna, organizirana nosilka vseh dejavnosti in uspešno združuje vse krajevne dejavnike pri skupnih prizadevanjih. Razvoj, ki je že marsikje drugje zbrisal spomine na preteklost, je v teh bohinjskih hribih združil ljudi v vzajemnih prizadevanjih, ki so še zlasti nujna v teh odročnih krajih. Zato ni težko razumeti prizadevnosti teh ljudi za skupno stvar. Vsak občan hoče vedeti vse, kaj se dogaja, in kako vlagajo skupni denar.

Vsi koprivniški in gorjuški aktivisti — med katerimi je še zmeraj največ nekdanjih borcev in članov OF — z veliko zavzetostjo in s čutom odgovornosti opravljajo svoje naloge in dolžnosti, ki so jim jih zaupali sovaščani. Delajo prostovoljno in brez denarnih nagrad. Edina nagrada jim je zaupanje in priznanje, ki ga uživajo med vaščani, kar jim izkazujejo s tem, da so jih večino spet izvolili v krajevni odbor SZDL in razne komisije ter odbore pri krajevni skupnosti. Zaupanje pa uživajo tudi mlajši sodelavci.

JOŠT ROLC

BLED

PROSLAVA »GORENJSKE ŽENE V BORBI IN SVOBODI«

Praznik žena, 8. marec, so v radovljiški občini tudi letos počastili v vseh večjih pa tudi manjših krajevnih organizacijah SZDL, v prosvetnih društvih in v delovnih kolektivih.

Na Bledu je bila v soboto, 4. marca, osrednja gorenjska proslava, ki so jo v sodelovanju s Kulturno skupnostjo Radovljice organizirale občinske konference SZDL in konference za družbeno aktivnost žensk sedmih gorenjskih občin. Na svečani akademiji v prepolni festivalni dvorani na Bledu je zbranim ženam in častnim gostom, med katerimi so bili tudi predsednik skupščine SR Slovenije Sergej Kreigher z ženo Lidijo Šentjurc, Franc Kimovec-Žiga in drugi, govoril član CK ZK Slovenije Vinko Hafner.

V pestrem kulturnem programu so nastopili mladinski pevski zbor osnovne šole iz Gorij, harmonikarski zbor glasbene šole iz Radovljice, recitatorki Maruša Avguštinova in Bernarda Mrakova ter folklorna skupina in godba na pihala iz Gorij. Vsi nastopajoči so poželi burno odobravanje in priznanje, saj je bil program res prisrčen in nekonvencionalen.

V preddverju dvorane je Gorenjski muzej iz Kranja pripravil razstavo dokumentarnih fotosov v zbirki »Gorenjske žene v borbi in svobodi«, ki so si jo z zanimanjem ogledale žene, saj so na slikah našle marsikaj, kar jih spominja na njihovo preteklost.

Če upoštevamo dejstvo, da se je tega sobotnega večera udeležilo blizu tisoč žena iz vseh krajev Gorenjske, vključno iz Kamnika in Domžal, zaslužijo prizadevne organizatorke vsekakor visoko priznanje in pohvalo.

JR

KOTLJE

RAZPRAVA O VPRAŠANJIH KMETOV BORCEV

Združenje borcev NOV v Kotljah je imelo 20. februarja občni zbor. Združenje šteje 170 članov.

V zadnjem dveletnem mandatnem obdobju so obravnavali stanovanjske zadeve, davke, pomoč staršem pri šolanju otrok in priznavalnine. Na brezplačno letovanje v Pulj so poslali dva člana. Za zdravljenje treh članov so porabili 2450 din. Posojilo za popravilo hiše sta prejela dva člana, kredit za dograditev hiša pa so dodelili enemu članu. — Lani je bilo zdravstveno pregledanih 24 borcev; pregledi še niso končani, tako da lahko pridejo na vrsto vsi borci.

Člani so se lani 22. julija udeležili na Poljani srečanja koroških borcev ob 25-letnici osvoboditve. Prav tako so se udeležili odkritja spominske plošče na Ježevem pod Belo pečjo. Spremljali so tudi nosilce »kurirčkove pošte« od Rimskega vrelca do Dulerja. V proslavo 25-letnice osvoboditve so priredili izlet na Dolenjsko in v Belo krajino. Obiskali so rojstno hišo tovariša Tita in muzej v Kumrovcu. Ogledali so si kostanjeviško umetnostno razstavo (»forma viva«) in kartuzijanski samostan v Pleterjah. Nadalje so obiskali Volčji potok, Veliko planino in letališče na Brnikih. V okviru proslav 30-letnice vstaje so obiskali celjski »stari pisker« in muzej ljudske revolucije. V Vojniku so položili venec pred spomenik žrtvam. Dne 24. oktobra so na krajevni praznik proslavili tudi 30-letnico vstaje ob sodelovanju članov SZDL, pionirjev, mladine in Lovcev. Na dan mrtvih so obiskali grobišče padlih partizanov v Žitari vasi na Koroškem. Ob dnevu borca so obiskali partizanske domačije pod Uršljo goro in obdarili stare člane.

Večina članov je iz vrst kmetov, zato so tudi na zboru največ razpravljali o kmečkih zadevah. Želijo, naj bi na pristojnih mestih hitreje urejali zadeve borcev-kmetov, zlasti še, ker so že vsi starejši. Menijo, da za udeležence NOV v teh krajih datum 9. IX. 1943 ne ustreza, saj se je vojna tu končala šele 15. maja 1945 (na Poljani). — Pogovorili so se tudi o spomeniku Prežihovemu Voranca in 47 žrtvam okupatorja v Kotljah. Priprav bi se naj lotili takoj, da bi spomenik postavili prihodnje leto.

Domači pevski zbor je zapel nekaj koroških pesmi. Po zboru so pevci obiskali še grob Prežihovega Voranca in počastili spomin revolucionarja in pisatelja ob obletnici pisateljeve smrti.

FRANJO SREBOTNIK

ORMOŽ

BORCI ZA ODLIKOVANJE TOVARIŠA TITA

Občinski odbor ZZB NOV Ormož je 23. februarja na svoji seji v imenu borcev in vojaških vojnih invalidov ormoškega območja sklenil, da predlagajo ponovno odlikovanje tovariša Tita z redom narodnega heroja. Predsednik občinskega odbora Martin Toplak je utemeljil predlog z edinstvenimi zaslugami tovariša Tita po osvoboditvi za razvoj in utrditev naše domovine, zlasti še v zadnjem času pri krepitvi bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov, pri razvoju delavskega samoupravljanja in za uveljavljanje pravic delovnega človeka.

LJUBLJANA-DRAVLJE

TEČAJ ZA CIVILNO ZAŠČITO

Mestni štab ljubljanske civilne zaščite je v začetku januarja priredil v Dravljah tečaj o civilni zaščiti. Predavajo priznani predavatelji delavske univerze »Boris Kidrič«. Starostna doba tečajnikov je od 16 do 65 let. Tečaja so oproščeni vojaški obvezniki, dijaki srednjih, višjih in visokih šol ter tisti posamezniki, ki so že v enotah civilne zaščite pri krajevnih skupnostih ali podjetjih.

Predavanja so prav zanimiva, npr. o pripravah na vseljudsko obrambo, o družbeni samozaščiti, o radiološki, biološki in kemični zaščiti itd. Prikazujejo tudi filme. — Doslej smo imeli že tri skupine predavanj. Vsak tečajnik posluša 6 predavanj po dve šolski uri. Četrta skupina bo končala tečaj 10. t. m.

STANKO SKOČIR

JESENICE

ZB NOV PLAVŽ — ZELO USPEŠNO

Občni zbor ZB NOV Plavž na Jesenicah 26. februarja je bil zelo uspešen: izmed 556 članov se ga je udeležilo 260; v sejni sobi občinske skupščine je bilo celo pretesno za vse zborovalce.

Predsednica Vera Ilinčičeva je v zelo izčrpnem poročilu o delovanju združenja lani poudarila predvsem dve stvari. Glede na akcijo 25 poslancev je potrebna večja enotnost. Kar pa zadeva obujanje nacionalizma, se mu moramo upreti s tesnejšim sodelovanjem z našimi bratskimi narodi. Boju za narodne pravice zamejskih Slovencev pa moramo dajati stalno moralno podporo, v prizadevanju, da bodo naši sorojaki dobili obvezen pouk v materinščini na dvojezičnem ozemlju na Koroškem, v Benečiji in v Julijski krajini. Poudarila je potrebo po živahnejšem družbenopolitičnem delu, tako da ne bodo na odgovornih mestih le »suhi« strokovnjaki, ki so večkrat ovira samoupravljanju.

Delo združenja je bilo lani zelo obsežno. Na 17 sejah so razpravljali o stanovanjskih in drugih socialnih zadevah borcev, o gojitvi tradicij NOB, o udeležbi na številnih proslavah 30-letnice vstaje itd. Komisija za zadeve borcev in socialna vprašanja je za stalne in enkratne priznavalnine predlagala 13 borcev. Lani je prejemalo stalno priznavalnino skupaj z drugimi, ki so uživali to pravico že poprej, 17 borcev, enkratno priznavalnino pa jih je prejelo 24. Za graditev hiš so borcem dodelili 350.000 din posojil. Zastopnik občinskega odbora ZZB NOV Jesenice je pojasnil, da je jeseniška občina lani prejela razmeroma malo denarja v ta namen v primeri z velikimi potrebami. Zato so dodeljevali posojila le po 5000 do največ 30.000 din na posameznega prosilca.

Razprava je bila zelo živahna. Govorili so predvsem o socialnih vprašanjih, o vseljudski obrambi, o potrebi po večji družbenopolitični dejavnosti itd. Z navdušenjem so pozdravili predlog za ponovno odlikovanje tovariša Tita za narodnega heroja.

Po občnem zboru je bilo tovariško srečanje v dvorani delavskega doma.

BRANKO BLENKUŠ

VELIKE LAŠČE

LETNI OBRAČUN INVALIDSKE ORGANIZACIJE

Naše ZVVI je imelo svoj letni zbor 27. februarja. Udeležile so se ga tri četrtine članstva. Zborovanje je vodil France Novak. Pozdravil je goste, predvsem zastopnici občinskega odbora ZZB NOV, Ljubljana-Vič-Rudnik, tovarišici Vraničevo in Skokovo.

Poročal je tajnik J. Prijatelj. Lani so se zvrstili številni dogodki. Zlasti so bile številne proslave 30-letnice vstaje. Živahna politična dejavnost se je razvila med razpravljanjem o ustavnih dopolnilih, še bolj pa ob koncu leta spričo pomembnih sklepov na 21. seji predsedstva ZKJ in na 2. konferenci.

Združenje ima 25 članov. Osebnih invalidov je 15, vojnih vdov 27, družinskih članov pa 15. — Lani je umrl Jože Dolšina z Brankovega. Na zdravljenju v toplicah je bil en član, trije člani pa so bili na počitnicah. Združenje sodeluje povezano z vsemi krajevnimi organizacijami. Članstvo se je udeleževalo več prireditev in proslav. Združenju vsestransko pomaga občinski odbor ZZB NOV s komisijo za vojaške vojne invalide. — Poprečna starost članstva je nad 60 let. Večina članstva «je iz vrst kmečkega prebivalstva (38); upokojencev je 15, uslužbenca sta 2, eden pa je obrtnik.

Zborovalci so z zanimanjem poslušali poročilo predsedstva ZZB NOV Slovenije; prebrala ga je tovarišica Skokova.

MARIBOR

LETO PROSLAV

Letošnje leto bo v občini Maribor zelo razgibano. Organizacije ZZB NOV in množične organizacije bodo v mestu in v njeni okolici priredile vsak mesec proslavo in tako opozorile na določeno zgodovinsko obeležje.

Med drugim bodo v aprilu proslavili 60. obletnico rojstva velikega revolucionarja Borisa Kidriča, 31. obletnico ustanovitve OF. Počastili jo bodo s slavnostno akademijo in s podelitvijo srebrnih priznanj najbolj zaslužnim političnim delavcem. V istem mesecu in sicer 29. aprila bodo proslavili občinski praznik mesta Maribora. Imeli bodo svečano sejo splošnega zbora občine Maribor s podelitvijo občinskih nagrad in s kulturnim programom. Pripravili pa bodo še pohod po poteh »Djura Djakovića« in »Tek vstaje«.

Večja prireditev bo v maju ob dnevu mladosti. V mestu bodo pripravili sprejem mladinskih štafet in karavano prijateljstva ter obisk mladine v zgodovinsko pomembne kraje iz NOB. Ob koncu pa bodo podelili »plakete mladosti«.

Osrednja prireditev bo vsekakor v juliju, ko bodo v Mariboru sprejeli karavano bratstva in enotnosti iz Srbije. Ob tej priložnosti bodo v Meljski kasarni organizirali spominsko svečanost. Od tod so namreč 1941. leta bili odpeljani prvi slovenski izseljenci v Srbijo, kjer so jih tako toplo sprejeli.

D. M.

SREČA SE JE NASMEHNILA . . .

Že v drugo smo 3. marca izvlekli izmed 42.006 naslovov naročnikov štiri naslovne listke.

Sreča se je to pot nasmehnila ANDREJU ŠTOKU iz Marezig 73, 66273 Marezige in BUTALA JANEZU, Talčji vrh 4., 68340 Črnomelj, ki bosta prejela moško ročno uro. PETERNELJ GABRIJELU, Cerkno 23, 65282 Cerkno, in LOVŠE CIRILU, Trg 4. julija, 62370 Dravograd, ki bosta prejela žensko ročno uro. Vsak mesec imamo na razpolago po dve moški in dve ženski ročni uri.

Srečnim dobitnikom iskreno čestitamo. Drugi pa, saj veste — počakajte, tudi marec bo kmalu naokoli, čeprav je za dva dni daljši. Ta mesec bo zadišalo po pomladi. Upajmo, da ne bo tako puščoben kot deževni februar. Drugi mesec bomo sporočili štiri nove naslove. In tako bo vsak mesec.

Lepo pozdravljeni! UPRAVA LISTA

imeli smo ljudi

Lidija Holzapfel

Od te borke, ki je umrla tragične smrti, smo se za vedno poslovili 17. februarja na pokopališču v Apačah. — Rodila se je leta 1928 v Moravčah. Postala je partizanka, ko ji je bilo šele 16 let. V vrstah borcev je bila od 4. januarja 1944 do osvoboditve v XV. diviziji. Pri Žužemberku je bila ranjena. Zdravila se je v roški bolnišnici. Odlikovana je bila z redom za zasluge za narod. Med NOV, ko se je Lidija bojevala, je postala njena mati Julijana doma v Moravčah žrtev fašističnega nasilja. — Ob odprtem grobu je Lidiji spregovoril v slovo predsednik združenja borcev v Apačah. Lidija je sodelovala v vseh krajevnih družbenopolitičnih organizacijah.

Marija Grabnar

Doma je bila v Motniku. Rodila se je leta 1900. Bila je mati štirih sinov in treh hčera. Med vojno je mnogo pretrpela. Izgubljala je sinove drugega za drugim. Partizan France je padel 1943, marca 1944 je padel Tine, komaj mesec potem pa so tretjega sina, Jožeta, ustrelili v Münchnu Končno je leta 1960 umrl najmlajši sin Milan. — Vsa njena družina je sodelovala v osvobodilnem gibanju, Marija pa je bila obveščevalka. — Zadnja leta je preživela pri hčerki Zdravki v Kamniku. Umrla je v ljubljanski bolnišnici. Prepeljali so jo v Motnik in jo pokopali poleg moža in dveh sinov. Bila je delavna članica invalidske in borčevske organizacije.

Frančiška Franc

Na zadnji poti smo jo spremili v znani partizanski vasi Čelje pri Ilirski Bistrici. — Rodila se je leta 1893 v kmečki družini. — Leta 1942 je začela sodelovati v osvobodilnem gibanju in kot prava partizanska mati je požrtvovalno pomagala borcem in ilegalcem, ki so se oglašali dan za dnem na njenem domu. Jeseni leta 1944 je sodelovala kot delegatka na pokrajinski konferenci AFŽ v Štjaku na Krasu. — Na zadnji poti so jo spremili številni nekdanji aktivisti in borci, da bi ji tako izkazali hvaležnost za vse, kar je storila zanje v tistih hudih časih v Brkinih.

Anton Rožič — Tomanov ata

Pokopali smo ga sredi februarja. Doma je bil iz Gorij. Rodil se je leta 1898 v Mevkušu nad Gorjami. Komaj 18 let mu je bilo, ko je moral k vojakom med prvo svetovno vojno. Na soški fronti je bil ujet. Leta 1919 se je pridružil borcem za našo severno mejo. — Preživljal se je na mali kmetiji s prevažanjem lesa iz pokljuških gozdov, po letu 1936 pa je delal v jeseniški železarni do upokojitve. Bil je dolgoletni član prostovoljnega gasilskega društva Gorje in prejel je priznanje za petdesetletno delovanje. Prav tako je bil ustanovni član PD Gorje. Med NOB je bil prvi sekretar v odboru OF za vas Mevkuš in Višelnico. Jeseni 1944 se je Rožič pridružil borcem. Med zadnjo sovražno ofenzivo je bil ujet v Baški grapi. Odgnali so ga v goriške zapore. Osvoboditev je dočakal v zaporu. — Po vojni je vneto sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah, dokler ni onemogel. — Na zadnji poti ga je spremila velika množica, v slovo so mu spregovorili govorniki, zapeli pevci in zaigrala domača godba.

utrinki in odmevi

ZAPISANO ZA 8. MAREC

Kako znamo biti prisrčni — za 8. marec!
Pokupili smo vse rože — za 8. marec.
Obdarili smo vse žene — za 8. marec.
Tudi tašče!
Zakaj?

Ali zato, da jih bomo potem lažjega srca leto dni zapostavljali? Vsako leto manj žena je v organih, kjer o čem odločajo. A vsako leto jih je več v delovnih organizacijah.

Nekoč jih skoraj ni bilo.

Borile so se za enakopravnost z možmi. Priborile so si — delo.

Ali jih pri odločanju nočemo ali nočejo one?

Nekateri smo za — če le zmorejo.

Nekateri so proti — češ da nič ne znajo.

Nekatere so za — če bi bil mož gospodinja.

Nekatere so za — če bi otroke lahko poslale v vrtec.

Vse so za — če...

Razpete so med dolžnostmi in željami. Dolžnosti so lepe, če se želje uresničujejo.

Hočejo imeti dobrega moža, otroke, družino. Hočejo imeti lepo življenje. Lepo življenje je — hišica, avto, izleti, počitnice. Lepo življenje je — zdravje. Lepo življenje je — denar.

A denar je umazan. Zastrupljamo se z njim. Tudi enakopravnost med možmi in ženami se zastruplja.

Nekoč je ljudstvo živelo brez pravic ter v pomanjkanju in nevednosti upalo kvečjemu na dobro letino in lepše življenje po smrti.

Zdaj ne živimo tako. Sami smo svoje sreče kovač.

V obdobju, ki še ni tako daleč za nami, si je naše ljudstvo z revolucijo pregnalo strah pred gosposko. Vsi, ki so potem zaorali ledino življenja, so jo že orali s plugom Svobode, na katerem je bilo zapisano tudi geslo: »Enakopravnost žena«.

Danes se to geslo imenuje — 8. marec.

Ustvarimo pogoje, da bodo žene lahko tudi odločale o urejanju naše družbe!

— če smo za enakopravnost,

— če smo za socializem.

— če ni 8. marec samo praznjenje cvetličarn.

STANE KOMAN

MALCE POZNO...

V 7. številki našega tednika sem v sestavku »Kako je z brezplačnimi potovanji?« med drugim bral, da je skupnost jugoslovanskih železnic na pobudo ZŽTP Ljubljana potrdila po šest brezplačnih potovanj po železnici v naši državi španskim, koroškim in solunskim borcem. To je vse pohvale vredno. Borci so s tem dobili priznanje za svojo požrtvovalnost v pravičnem boju.

Toda — ali ni to morda že precej pozno? Na solunski fronti so se bojevali že leta 1912, mar ne? Koliko je še živih teh borcev? Tisti, ki še živijo, pač zaradi starosti ne morejo več potovati kamorkoli sami. Če že potujejo, potrebujejo spremljevalca, ki pa seveda nima proste vožnje. Zato zanje olajšava skorajda ne pride v poštev.

Mnogo mlajši niso tudi koroški borci; menda ni nobeden mlajši kot 70 let. Kar jih poznam iz Gorij, živi še Alojzij Prešeren, ki pa letos stopa že v trinsedemdeseto leto. Tomanov ata je bil tudi borec za severno mejo — februarja smo ga pokopali.

Ta priznanja so torej precej pozna. Primer Matevža Zime iz Gorij: Kot aktivni borec za severno mejo je bil klican, da bi pričal soborcu, ki se je z njim vred bojeval. Soborcu Matevža so priznali status, Matevžu pa ne... Sicer soborec za to ne dobi skoraj nič (tedaj še ni bilo prostih voženj), gre pa za priznanje, ki bi ga pač morali uživati vsi upravičenci, je dejal Matevž.

Podobni primeri so znani glede priznanja o sodelovanju pri OF in NOV. To sodelovanje je bilo množično zato pa se tudi krivice godijo številnejšim ljudem.

JOŽE AMBROŽIČ

V PLAMENIH GOREČE HIŠE

Ob cesti, ki drži z Reke pri Cerknem proti Bukovemu, stoji zaselek Žabše. Na pročelju hiše »Pri Kramarju« je vzidana majhna spominska plošča v spomin na strašen dogodek dne 10. junija 1944. Plošča ima napis:

»Tu so v plamenih goreče hiše kot žrtve Hitlerjevih tolovajev darovale življenje za svobodo domovine aktivistke OF Zorka

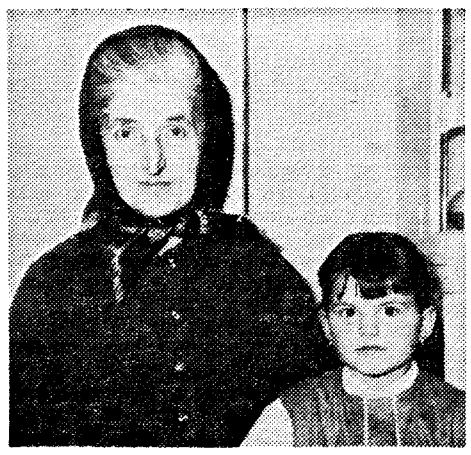

Frančiška Mavri z vnukinjo Helenco

Mavri iz Žabš, Rozalija Feltrin iz Kojce, Frančiška Mlakar iz Kojce in Frančiška Golob iz Kojce.«

Pred dnevom žena smo obiskali takratno gospodinjo te hiše 72-letno Frančiško Mavri, mater Zorke Mavri, ki je zgorela v goreči hiši. Dobili smo jo na domu druge hčere v Idriji, kjer se navadno zadržuje pozimi.

Pripovedovala nam je o tistih groznih dneh.

Že v oktobru 1942 se je pri njih ustavljal aktivist Andrej Brovč, ki je vključil v narodnoosvobodilno gibanje tudi njenega moža Franca.

Dne 7. junija 1944 so ga v vasi Jesenice Nemci ujeli in ga takoj ustrelili. Ko so ga dne 10. junija pokopavali na pokopališču v Orehku, so Nemci še vedno »hajkali« v tem kraju. Ujeli so nekaj mladink-aktivistk in jih odpeljali na Reko. Nekatere so odvedli v idrijske zapore, štiri od teh pa nazaj v Žabše, jih zaprli v hišo — med njimi je bila tudi hči Zorka — in hišo zažgali; tako so zgorele vse štiri mladinke. Ostala je sama s štirimi otroki, petega pa je čez nekaj dni rodila.

Ob pripovedovanju so ji prišle solze v oči. Tega ne more pozabiti.

Frančiška Mavri je le ena od številnih mater, ki so ogromno darovale za našo svobodo, kar pa današnji rod vse premalo upošteva.

JANEZ JERAM

PRAZNOVANJE 8. MARCA PO VOJNI

Mnogim, ki smo sodelovali v narodnoosvobodilni vojni, je okupator požgal domove. Zato smo se po osvoboditvi nekateri odločili, da pojdemo med koloniste v Apaško kotlino ob avstrijski meji.

Iz Maribora smo se z avtobusom odpeljali skozi Cmurek v Žepovce. V nekatere hiše so se že pred nami naselili kolonisti, ki so prišli iz raznih krajev.

V Žepovcih sem delala na zemlji, ki so nam jo dodelili, enajst let. Takoj po naselitvi smo ustanovili kmečko delovno zadrugo »Staneta Rozmana«. Zadruga je imela nad 300 ha orne zemlje. Ženske smo delale celo po deset ur dan za dnem na zemlji, povrh tega pa smo še gospodinjile doma, čeprav je veljalo, da smo enakopravne z moškimi. Počitka sploh nismo poznale. Čez teden smo vlekle v zadrugi, ob nedeljah pa doma, kjer smo morale tudi rediti živino, ne le gospodinjiti.

Spominjam se, da smo vsako leto praznovali 8. marec z raznimi prireditvami. Zadružnice smo za osmi marec prirejale tudi nastope po drugih vaseh. Najlepša se mi je zdela pesem, ki smo jo pele tedaj: »Mati piše pismo belo — sin si živ? Ne pišeš nič...«. Tudi recitirale smo in za zabavo je bila na sporedu tudi kakšna burka v prekmurskem narečju. Med nami so bile nekatere starejše ženske dobre pevke, tako n. pr. Zagorčeva mama, ki nas je učila peti. Pred 8. marcem smo hodile k nji na pevske vaje — redno, nič nas ni ustavilo. Sinovi Zagorčeve mame so bili partizani. Tudi sestankov AFŽ in ZB smo se pogosto udeleževale. Skratka, bile smo tesno povezane in skupno smo prebrodile mnoge težave, ki jih res ni bilo malo. Po vojni je bilo treba pošteno poprijeti pri vseh družbenopolitičnih organizacijah.

Lepo bi bilo, če bi tudi dandanes tako delali z združenimi močmi — pomagali drug drugemu v stiski. Tega pa ni več — nastale so velike socialne razlike. Žena pa je še zmeraj bolj ali manj zapostavljena — bodisi doma, bodisi v družbi. Želim, da bi bil 8. marec zares naš praznik.

MARIJA ŽNIDARŠIČ

Jože Kure

Stirinajst zastav gasilskih društev, lovske družine, združenj borcev in društva upokojencev je plapolalo na njegovi zadnji poti na pokopališče v Kočevju. — Jože Kure se je rodil leta 1912 na Gornji Podgori v Poljanski dolini. Ob začetku vojne aprila 1941 so ga Nemci ujeli kot vojnega ujetnika in ga odgnali v Nemčijo. Kot vojni ujetnik je trpel do 7. aprila 1945, ko je do taborišča prodrla Rdeča armada. V domovino se je vrnil po dolgi poti čez Poljsko, Češkoslovaško in Madžarsko poleti 1945. Delal je pri kmečki delovni zadrugi v Nemški Loki in pri vodni skupnosti v Kočevju. Sodeloval je vneto pri vseh naših družbenopolitičnih organizacijah. Ljudje v Mahovniku ga bodo zlasti težko pogrešali, saj se je veliko trudil za napredek vasi in gasilstva v vasi. Skromen je posvečal vse svoje moči za naš družbeni razvoj, nase pa ni mislil; bil je pravi komunist do svoje smrti. Ohranili ga bomo v trajnem spominu!

Franc Volk

Dne 17. februarja smo se poslovili od njega na pokopališču na Breznici. — Rodil se je v revni kmečki družini. Že v zgodnji mladosti je izgubil očeta. S trdim delom je pomagal preživljati družino z materjo in štirimi otroki. — Z vsem ognjem je začel sodelovati v osvobodilnem boju leta 1942. Pridružili so se mu vsi svojci. Kmalu pa je postal žrtev izdajalca. Zaprli so ga v Begunjah in ga strahotno mučili. Uvrstili so ga med talce. Niso ga mogli zlomiti niti tedaj, ko so ga soočili s sodelavci, ki so pa že priznali, da so bili aktivisti. Končno so ga poslali v Dachau. — Po osvoboditvi je vneto deloval v združenju borcev v Žirovnici kot odgovoren za internirance. Zaposlen je bil v jeseniški železarni. — Spoštovanje mu je izkazala velika množica na njegovi zadnji poti.

Mihael Uranjek

Pokopali smo ga 21. januarja v Grižah pri Celju. Bil je gradbeni tehnik. — Rodil se je leta 1909 v številni rudarski družini. Njegova mladost je bila zelo žalostna. Povrh vsega, da je trpel v revščini, je po nesreči še izgubil oko. Kljub vsemu je uspešno končal gimnazijo. V predvojnih letih je stežka dobil službo. — Leta 1941. ko je bil Uranjek zaposlen pri vodni skupnosti v Celju, je okupator začel preganjati njegovo družino. Zaprli so njegovo ženo kot talko in oddali njegove štiri otroke sosedom, dom v Grižah pa zaklenili. Miha je bil nekaj mesecev zaprt v Celju, nakar so ga odgnali v mariborske zapore, kamor so zapirali talce. Od tam so ga leta 1944 odgnali v Dachau. Po petnajstih letih bolehanja je končno dotrpel. Vsi, ki smo ga poznali, se ga bomo zmeraj radi spominjali!

Jernej Gutnik

Rodil se je 20. 8. 1900 v Ligojni pri Vrhniki. V Logatec se je preselil leta 1926. Tu si je ustvaril družino, tu je živel do svoje prerane smrti. — Bil je zaveden in naprednega mišljenja ter se kot delavec na žagi udeležil stavke v stari Jugoslaviji. Ko je okupator zasedel našo deželo se je takoj leta 1941 priključil OF. Zaradi svojega delovanja so ga belogardisti nameravali ubiti. Bil je na poti na morišče, a je samo po srečnem naključju ostal živ. Kljub temu je ostal zvest in agilen pristaš OF. Sodeloval je v nabiralnih akcijah za partizane in internirance ter propagiral za ideje OF. V letu 1943 je odšel v partizane ter bil aktiven borec do osvoboditve. — Po vrnitvi domov je bil Gutnik med prvimi organizatorji sindikata v Logatcu. Vseskozi je bil aktiven član ZB ter drugih organizacij. Za svoje zasluge je bil večkrat odlikovan. Po kratki bolezni nas je 30. 8. 1971 za vedno zapustil. V spominu nam bo ostal kot borec za lepše življenje delovnega človeka in dober tovariš.

Andrej Marušič

Rodil se je leta 1892 v Opatjem Selu pri Gorici. Delal je v ladjedelnici v Tržiču pri Trstu. Že mlad je bil v socialistični stranki in deloval je v sindikalni organizaciji. Med prvo svetovno vojno je bil na ruskem bojišču. Leta 1915 so ga Rusi ujeli. Med revolucijo se je pridružil boljševikom in se z njimi bojeval proti Kolčakovim oddelkom. Leta 1920 je bil sprejet v KP. V Rusiji se je oženil s Poljakinjo. Z ženo je leta 1921 prispel v domovino, a je doživel veliko razočaranje, ker so Primorsko okupirali Italijani. — Vsa njegova družina se je leta 1942 pridružila osvobodilnemu gibanju. Sin Edvard je odšel k partizanom, drugi pa so delali za OF doma. Andreja in hčer Marcelo so pozneje Nemci internirali. — Po osvoboditvi se je družina preselila v Kočevje. Andrej in njegova sinova so delali v premogovniku. Eden izmed sinov se je smrtno ponesrečil. — Andrej je prejel kot udeleženec oktobrske revolucije Leninovo plaketo in medaljo za zasluge za narod med NOB. — Pokopali so ga v Kočevju 18. februarja.

pravna posvetovalnica

ALI LAHKO DOBIM BORČEVSKI DODATEK

S. N., Nova Gorica

Vprašanje: Ker ste doma iz hribovske vasi, niste imeli priložnosti, da bi se zaposlili. Tako imate zdaj le 13 let delovne dobe, razen tega pa ste bili v partizanih od 9. 9. 1943. Od takrat naprej imate tudi leta priznana dvojno! Zdaj boste vsak čas stari 50 let in imeli vsega skupaj 17 let delovne dobe, pa vas zanima, ali je bolje iti v pokoj ali pa delati naprej. Prav tako vas zanima, če imate pogoj, da bi k plači dobili tudi borčevski dodatek. Nekateri vam pravijo, da bi ga bili lahko dobili že prej, nekateri pa, da ne. Pisali ste obširno, prosite pa za kratek odgovor.

Odgovor: Po našem izračunu imate 3 leta in 4 mesece posebne dobe zaradi udeležbe v NOV, skupaj pa znese to nekaj nad 16 let pokojninske dobe. Zaradi udeležbe NOV bi imeli pravico do starostne pokojnine, ko bi dopolnili starost 50 let in imeli najmanj 20 let pokojninske dobe. To pomeni, da še ne morete zaprositi za starostno pokojnino, čeprav veljajo za vas določbe kot za vse borce pred 9. 9. 1943 (ker ste doma s Primorskega). Delati boste morali še nekaj let in si tako pridobiti pravico do starostne pokojnine.

Imate pa pogoj za pridobitev dodatka za borce, kajti zanj zadošča že, kot smo to v zdnjem času večkrat pojasnili, 15 let pokojninske dobe, od tega 10 let zavarovalne dobe, v katero pa se šteje tudi posebna doba. Zato torej lahko zaprosite za dodatek za borce, če imate osebne dohodke pod predpisanim minimumom.

DIREKTORJI IZKLJUČENI IZ ZK

Komunisti »Avtobusne postaje« Beograd so potrebovali nad sedem ur, da so sprejeli predlog sekretariata svoje organizacije o izključitvi nekaterih članov iz ZK. Okoli 3. ure po polnoči se je končala seja članov Zveze komunistov »Avtobusne postaje«, na kateri so sklenili, da iz Zveze komunistov izključijo Živomira Radivojevića, generalnega direktorja, Dušana Kostura, tehničnega direktorja, Vlastimira Lukovića, šefa zavarovanja, in Miodraga Petkovića, uslužbenca. S partijskim opominom so kaznovali Svetislava Hanića, šefa analitske in planske službe, in Vojislava Djuričina, uslužbenca.

Komunisti so ugotovili, da so voditelji podjetja zakrivili trenutno situacijo v podjetju in da so se ukvarjali s poneverbami.

BORBA, 13. II. 1972

Kateri kmetje-borci so socialno ogroženi?

Nekatere predlagane rešitve za kmete-borce v predlogu zakona o starostnem zavarovanju kmetov kažejo, da so v praksi še zmeraj navzoče nekatere močne dogmatske usedline, čeprav smo politično bitko proti njim še dobili. Očitno kmeta še vedno ne pojmujemo kot enakovrednega delovnega človeka in mu tudi ne priznavamo pravic, kakršne imajo drugi delovni ljudje. Predvsem pozabljamo na velike strukturalne spremembe, ki so po vojni nastale na našem podeželju in ki so kmetijstvo kot gospodarsko panogo potisnile na najslabše mesto. Iz tega izvirajo mnogi socialni problemi, navzoči zlasti v hribovitih in od potrošnih središč odmaknjenih predelih. Potemtakem se postavlja tudi vprašanje o merilih za socialno ogroženost kmetov-borcev, ki naj bi bila pogoj za priznanje pravice do varstvenega dodatka. V tej zvezi smo se obrnili na tovariša Andreja Petelina.

Andrej Petelin je predsednik iniciativnega odbora za ustanovitev zadružne zveze. Doma je s Kamnika pod Krimom, aktivno in organizirano delo za NOV pa ima priznano od 15. maja 1942. Med vojno je preživel internacijo na Robu (od avgusta 1942 do kapitulacije Italije), v Rabski brigadi je bil politični komisar bataljona. Jeseni 1943 je bil najprej dodeljen borovniškemu rajonu, potem pa je bil poročevalec za kmetijstvo v notranjsko-ribniškem okrožju. Po osvoboditvi je bil nekaj časa sekretar okrajnih komitejev KPS v Ptuju in Celju, sicer pa je politično deloval v zadružništvu, tako da dobro pozna razmere v kmetijstvu in je njegovo mnenje vsekakor upoštevanja vredno.

»Po mojem mnenju,« je dejal tovariš Andrej Petelin, »so kmetje-borci zvečine socialno ogroženi. V obrazložitvi predloga je rečeno, da je socialno ogroženih kmetov-borcev dve tretjini, toda če bi se za vso Slovenijo uporabljala ustrezna in enotna merila, bi najbrž ugotovili, da so ogroženi pravzaprav vsi. Gre namreč za tiste kmete-borce, katerih sinovi so se bojevali v brigadah in odredih, pa so popadali, ali pa za tiste, katerih otroci so se zaposlili v industriji. Ostali so sami na kmetijah, ostareli so in bolehni. Zelo nevarno je spravljati te ljudi v odvisnost od stanja v posamezni občinski skupščini, saj so se vendar bojevali ne za svojo krajevno skupnost, za svojo občino, ampak za vso našo skupnost, za Jugoslavijo. Pravzaprav ne bi smeli nikomur odrekati pravice do varstvenega dodatka, naj ima veliko ali majhno kmetijo. Če se je vključil v osvobodilni boj, je dal vse na kocko, ne samo svoje življenje, ampak tudi vse svoje imetje, naj je bilo majhno ali veliko. Vemo, da so na veliko gorele domačije, da so bili ravno kmetje-borci najbolj na udaru, zato jim na starost ne bi smeli odrekati pravice do varstvenega dodatka, ki skupaj s pokojnino še zmeraj ne presega najmanjše pokojnine tistih, ki so bili upokojeni iz delovnega razmerja.«

V nadaljevanju je tovariš Andrej Petelin poudaril, da imamo pri kmetih-borcih opravka predvsem z nerazvitimi kraji, zakaj povsod drugod so si kmetje-borci našli neko zaposlitev in je starostna preskrbljenost zanje rešena.

»Socialno neogroženi niso le tisti, ki imajo svoje kmetije blizu industrijskih središč in ki so svoje kmetije preusmerili ter si jih opremili z vsemi potrebnimi stroji. V našem primeru pa gre večinoma za kmete, ki za kmetijo niti nimajo naslednika. Z dajatvami so izredno obremenjeni. Nekatere občinske skupščine kmete-borce sicer oproščajo davka od katastrskega dohodka do 3.000 dinarjev, toda najhuje prizadenejo kmeta dajatve za zdravstveno in starostno zavarovanje. Kmetije so obremenjene tudi za dohodke iz gozdarstva. Obremenitev na panj posekanega lesa je tako velika, da se skoraj ne splača sekati. Hočem reči, to se utegne zgoditi, da bo kmet več plačal dajatev, kot pa bo dobil pokojnine, in če je ostarel in sam na kmetiji, tega ne bo zmogel. In če je bil še borec, mu zdaj res ne bi smeli prisoditi take usode, da bo na starost životaril ali postal napota . . .«

Tudi mnenje Andreja Petelina je tehtno. Vredno je ne samo premisleka, ampak tudi ustrezne speljave v življenje. To pa moramo še posebej poudariti, ker od borcev dobivamo pripombe, da o nepravilnostih samo pišemo, nihče pa nič ne ukrene.

S. F.

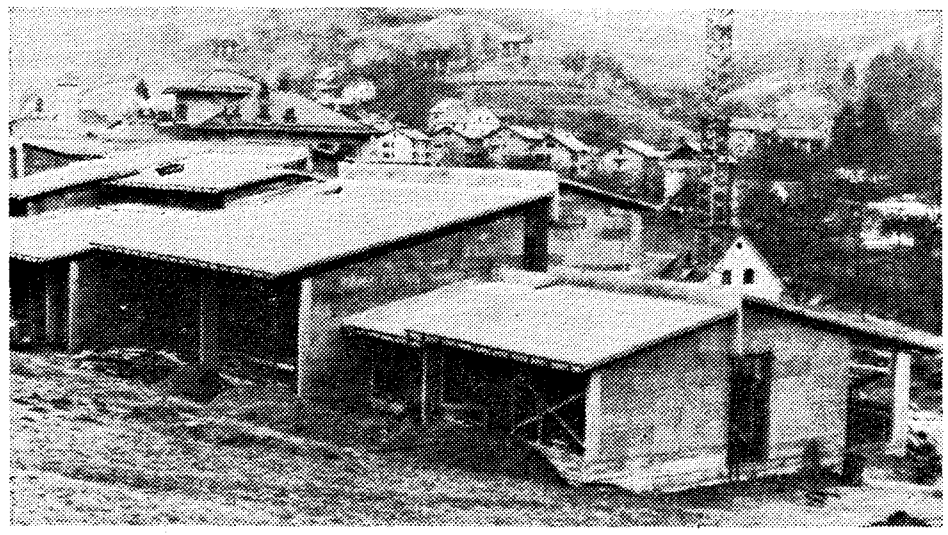

GRADNJA OSNOVNE ŠOLE — SPOMENIKA NOB V CERKNEM naglo napreduje; prav te dni je stavba dobila streho. Sedaj tudi vreme ne bo več oviralo delavcev pri gradnji.
Foto vest: Janez Jeram

Mnenja borcev je treba upoštevati

Prejšnji teden sem se namenil na Štajersko. Hotel sem zvedeti za mnenja in stališča občinskih organizacij ZZB NOV v Celju, Velenju in Mozirju o predlogu zakona o starostnem zavarovanju kmetov. V Celju sem se pogovarjal s predsednikom Francem Rojškom—Jako, v Velenju s predsednikom Filipom Lesnjakom in predsednikom komisije za materialne zadeve borcev Ladom Zrnićem, v Mozirju pa s predsednikom Vladom Koširjem. Vsem sem zastavil enaka vprašanja.

Najprej me je zanimalo, kaj menijo glede tega, da ženske-borke v predlogu zakona o starostnem zavarovanju kmetov sploh niso omenjene. Predstavniki vseh treh občinskih organizacij so bili enotnega mnenja, da bi se morala 3. točka 17. člena glasiti: »Pravico do starostne pokojnine pridobi zavarovanec, ki izpolnjuje . . . da je dopolnil moški 65 let, ženska 50 let, kmet-borec moški 60 let, ženska-borka 55 let.«

Glede predlaganih določil o pravici do varstvenega dodatka v 53. in 54. členu, ki so sedaj oblikovana tako, da imajo pravico do tega dodatka le kmetje-borci, socialno ogroženi po kriterijih določenih v občinskih odlokih, po katerih so v letu 1971 občinske skupščine priznavale priznavalnino tem kmetom-borcem — to ugotavlja organ, ki ga določi občinska skupščina, ta organ pa določa tudi višino varstvenega dodatka — so bila mnenja prav tako enotna.

»Zdi se nam, da bo nastal podoben položaj, kot je zdaj pri priznavalninah. Tiste občine, ki imajo veliko borcev in so nerazvite, bodo podeljevale majhen varstveni dodatek, tiste, ki imajo malo borcev in so ekonomsko močne, pa bodo dajale spodoben varstveni dodatek. Razen tega bi bilo treba kmetom-borcem tudi omogočiti, da bi še lahko uveljavili status borca NOV. Do zdaj tega niso uveljavljali, pač zaradi tega, ker si od tega niso obetali nobenih koristi, pa zaradi oddaljenosti, pomanjkanja časa ipd.«

Najhujše negodovanje je zaradi kmetov-borcev po 9. septembru 1943 ki jim predlog zakona o starostnem zavarovanju kmetov ne daje niti tistih pravic, ki jih daje temeljni zakon o pokojninskem zavarovanju.

»Ta zakon bo dregnil v osje gnezdo,« pravi Vlado Košir iz Mozirja. »Tu na Štajerskem imamo največ prav teh kmetov-borcev in prav pri teh kmetih-borcih so socialni problemi najhujši. Rešitve tega problema ne bi več smeli odlagati, za to naj bi se zavzel RO ZZB NOV. Mene to ne prizadene, ker imam spomenico, torej status borca od 1941, toda vidim jih nešteto. Ti borci niso krivi, če se je zaradi posebno težavnih razmer osvobodilno gibanje na Štajerskem razplamtelo šele po prihodu naše divizije na Štajersko (Vlado Košir se je udeležil pohoda 14. divizije na Štajersko v sestavu Bračičeve brigade, poprej pa je partizanil v Dolomitih). Že velikokrat smo poudarili, da ne bi smeli delati takih razlik med borci. S priznavalninami vemo, kako se te reči rešujejo. Priznavalnina v znesku 100 dinarjev ni nobena priznavalnina . . .«

Na isti problem so prizadeto reagirali tudi v Velenju in Celju. Najbrž to velja za vso Štajersko, kot velja tudi za prekomorce na Primorskem. Zares je nevzdržno, da predlog zakona o starostnem zavarovanju kmetov tem kmetom-borcem ne daje pravic niti do ustrezno zmanjšanega varstvenega dodatka, kar smo v našem listu že predlagali.

Predlog zakona o starostnem zavarovanju kmetov je pred obravnavo v skupščini. Ne bi smeli dopustiti vtisa, da predlogov in mnenj borcev, ki smo jih objavili v našem listu, nihče ne zastopa in nihče ne upošteva. Gre namreč za žgoča vprašanja, ki smo jih predolgo odlagali in potiskali ob stran. Kljub vsem težavam je naša skupnost dosegla tolikšno gmotno blaginjo, da bi morali tudi kmetom-borcem vsaj na starost zagotoviti dostojnejše življenje.

FRANCI STRLE

NOVO NA NAŠEM TRGU!
GLAVNIK TRIMER, S POMOČJO KATEREGA SE LAHKO SAMI STRIŽETE

Trimer je znan po vsem svetu, sedaj pa ga lahko kupite tudi pri nas. Trimer je glavnik, s katerim se lahko sami strižete in depilirate. Primeren je za moške in ženske pa tudi za otroke.

Če odstranite britvice, vam Trimer koristi za česanje las, za masažo lasišča, poleg tega pa preprečuje prhljaj in izpadanje las. Britvice lahko kupite v vsaki trgovini in jih enostavno zamenjate, kadarkoli to želite.

Cena za komad je 25,00 din, je ugodna in enaka po vseh trgovinah, kjer ga prodajajo. Če ga slučajno nimajo v vaših trgovinah, pišite nam, poslali vam bomo Trimer po poštnem povzetju. Poštnina je že vračunana v ceni.

GLAVNIK TRIMER NUDI 10-LETNO JAMSTVO, TUDI PRI OKVARI PLASTIKE.

TRIMER ZAGREB
BOŠKOVIČEVA 40

K prispevku »Ljudje iz moje doline«

V prispevku »Ljudje iz moje doline« v 6. št. TV 15 z dne 3. februarja beremo, da so zavezniki spustili na Banjško planoto prve padalce radiotelegrafiste in da je bil med padalci tudi Ivo Božič iz Mosta na Soči.

Jaz sama in ne le jaz, pa vemo, da so skupino padalcev, v kateri je bil Ivo Božič, zavezniki spustili na Šentviškogorsko planoto, pravzaprav natačneje: na Gorski vrh. V ta namen so partizani poklicali na pomoč terenske aktiviste z Gorskega vrha, kjer so zavezniki tedaj spustili tudi več zavojev živil in obleke za naše borce. Nekateri aktivisti, ki so pri tej nalogi sodelovali, to izpričujejo.

Partizani so tedaj prižgali šest kresov, kakor je bilo dogovorjeno. Padalci bi se naj ravnali po beli strehi Travnikarjeve hiše; toda tudi Črvova hiša je imela belo streho, kar je padalce motilo. Zato je letalo delj časa krožilo nizko nad zemljo, ko so partizani kresove že pogasili. Tako je Ivo Božič pristal na Bukovskem vrhu nad pol ure daleč od kraja, ki je bil določen za pristanek. Terenci zato Božiča tisti večer niso našli. Odkrili so ga šele naslednji dan na Bukovskem vrhu. Bil je v navadni (civilni) obleki. Terenci so poznali geslo in tako so prišli v stik z Božičem. Povedal je, da je skril pod nekim senikom padalo, obleko padalca — usnjen jopič in rokavice. Kraja ni poznal, zato podnevi ni mogel natančno povedati, kje se je pravzaprav spustil. Kazal je prav v nasprotno smer, zato terenci niso nič našli. Šele ob košnji, ko so Hvalovi kosili na Bukovskem vrhu, je domači pes začel vleči izpod senika padalo in obleko.

Še nekaj pripomb o aktivistih iz Slapa ob Idrijci, ker sem z njimi sodelovala; toda ne na Slapu ob Idrijci, marveč na Šentviški gori in njeni okolici:

Šentviškogorska planota je bila središče baškega okrožja, pozneje pa okraja. Konference in razna zborovanja so bile v okolici Šentviške gore, ker je bila na sami Šentviški gori močna italijanska postojanka. Vsi okrajni in okrožni forumi so se zadrževali v tem okolišu, zato pa so se tudi aktivisti večinoma gibali prav tako tu.

Ludvik Podgornik-Rado je bil član okrožnega NOO za Raško in po reorganizaciji član okrajnega komiteja ter tajnik okrajnega NOO za Baško, cerkljanski okraj. Bogomil Hvala-Ivo je bil član višjih forumov, vendar ni bil stalno na Šentviški gori. Alojz Klemenčič-Jurij je bil okrajni zdravstveni referent. Jeseni 1944 je bilo na Šentviški gori ustanovljeno okrajno ljudsko sodišče; Klemenčič je bil imenovan za zapisnikarja. Antona Hvala-Severja se spominjam s sestanka, ki je bil na prostem med Šentviško goro in Policami. Navzoča sta bila tudi dr. Joža Srebrnič in Franc Kimovec-Žiga. Sekretar baškega okrožja (in potem baško-cerkljanskega okraja) je bil Andrej Brovč-Tarzan-(Janko). Organizacijska sekretarka je bila Ivanka Pangeršič (por. Trampuž).

Komite je februarja 1944 priredil partijski tečaj v Policah na planoti za aktiviste s Šentviške gore in iz okolice. Na tečaju so bili tudi vosovci . Tečaj je vodil Jože Primožič-Miklavž. Prvi dan tečaja sem dobila vlogo kulturnika, da se je tečaj končal s kulturnim programom; na sporedu je bil med drugim odlomek iz Desetega brata. Sodelovali so vosovci, mladinke s Šentviške gore, Bogomil Hvala in Bogomil Lapanja iz Slapa ob Idrijci. Pridne mladinke iz Polic so kuhale za tečajnike in v kulturnem programu so nastopile kot pevke.

Potem me je že čakala naloga, da pripravim proslavo 8. marca za rajonsko področje. — V rajonu sem delovala do 3. aprila, nakar so me prestavili na rajonski komite za Baško, ker v Slapu nisem bila več varna. Švabi so mi odnesli arhiv in članarino partijskih celic, ko so prišli 3. aprila stikat v Slap.

MARIJA GRAHELJ

POTUJOČA KNJIGARNA PARTIZANSKE KNJIGE

ČETRTEK, 9. MARCA ZABIČE—PODGRAJE

PETEK, 10. MARCA HARIJE—PODGRAD

SOBOTA, 11. MARCA PREGARJE—OBROV

Knjižni hram na kolesih razstavlja, prodaja, sprejema naročila in prednaročila za knjige, revije in časopise vseh slovenskih založb.

Naše geslo: DOBRA KNJIGA V VSAKO VAS!

Mednarodno leto knjige 1972 je lepa priložnost, da vsi, ki se ukvarjajo s knjigo, nesebično sodelujejo in s tem pripomorejo k širjenju kulture med Slovenci.

Dr. Miroslav Stiplovšek:

Šlandrova brigada

OB PETINDVAJSETI IZDAJI »KNJIŽNICE NOV IN POS«

Knjižnica NOV in POS, ki jo ureja posebna komisija za razvijanje revolucionarnih tradicij, je že tako znana knjižna zbirka partizanske literature, da jo posebej ni treba predstavljati. Sicer pa je izšlo v tej zbirki že štiriindvajset knjig, ki prinašajo zgodovinske orise bojnih poti slovenskih brigad in odredov. Tem pomembnim knjigam, ki prikazujejo zgodovino slovenskih partizanskih enot in s tem zgodovino naše oborožene borbe za svobodo, se je pridružila nova knjiga. Gre za knjigo o Šlandrovi brigadi, ki jo je napisal dr. Miroslav Stiplovšek, opremil Vladimir Lakovič, založili pa Partizanska knjiga v Ljubljani, založba Obzorja v Mariboru ter odbor Šlandrove brigade v Domžalah. Zajetna knjiga z dvanajstimi poglavji in preko 600 stranmi predstavlja tehten prispevek k zgodovini slovenskih oboroženih enot in dragoceno berilo za spoznavanje naše osvobodilne borbe.

Če si ogledamo vsebino knjige lahko takoj ugotovimo, da je avtor uporabil kronološko načelo, pri čemer je, kot sam pravi v uvodni besedi, posvetil posebno pozornost periodizaciji razvoja in delovanja brigade. Zato je avtor zgodovino brigade prikazal v zaokroženih obdobjih, od katerih ima vsako svoje posebnosti; na te posebnosti je avtor ob koncu poglavja posebej opozoril. Tako na primer avtor najprej podaja kratek pregled razvoja NOB v savinjskem, revirskem, litijskem in kamniškem okrožju, kjer je delovala Šlandrova brigada. Naslednje poglavje prikazuje ustanovitev brigade. Nato je govor o dejavnosti brigade na Dolenjskem ob kapitulaciji Italije. Kako je bilo v jeseni 1943, govori posebno poglavje. Nemška protifenziva pozimi 1943/44 je naslov posebnega razdelka knjige. Nato je govor o skupnih akcijah s Tomšičevo brigado, pa o mobilizacijskih akcijah do konca junija 1944. Nadaljnji boji na Štajerskem pa dejavnost brigade v okviru VII. korpusa so prikazani v dveh poglavjih. Zadnje obdobje vojne in delovanje Šlandrove brigade v njem je spet obdelano v dveh poglavjih. Na koncu pa piše še o politični in kulturno prosvetni dejavnosti v brigadi. Vsako od teh poglavij je razdeljeno na podnaslove. Knjiga ima tudi uvod, na koncu je kratek povzetek, seznam poveljniškega kadra, pa seznam virov in literature ter pregled krajev in imen. Gre torej za obširno, temeljito in solidno zgodovino Šlandrove brigade od njene ustanovitve v avgustu 1943 pa do konca vojne oz. konca maja 1945.

Knjiga o Šlandrovi brigadi je delo zgodovinarja, je torej znanstveno delo, ki ima namen objektivno in stvarno prikazati vso dejavnost te slovenske brigade. Ta svoj namen knjiga odlično izpolnjuje. Jasno je zato, da bo morda poprečni bralec pogrešal tisto neposrednost, ki jo podobnim delom lahko da pripoved nekdanjih borcev o dogodkih posameznih in lastnih doživetjih v okviru brigadnega življenja. Zgodovinar, ki sam osebno ni bil udeležen v življenju take vojaške enote, ne more dati svoji knjigi pečata osebne prizadetosti. Je pa seveda zato bolj stvaren, bolj objektiven in lahko dejavnost bolj kompleksno prikaže. Predvsem pa mu gre za prikaz zgodovinske, objektivne resnice, da naj pač knjiga bolj ali manj dokončno ugotovi kaj in kako je bilo to in ono in kaj se je v resnici dogajalo. Vendar pa moramo dati avtorju knjige o Šlandrovi brigadi še posebno priznanje. Njegova pripoved namreč ni suha in dokumentarna ter zato pusta, temveč je izredno plastična in zanimiva. Avtor si je pomagal s tem, da je med svoje ugotovitve in razpravljanje vpletel neposredne pripovedi nekdanjih borcev, katerih pričevanje tako popestruje vsebino knjige. To zlasti tam, kjer je želel prikazati in posebej osvetliti posebne dogodke v življenju Šlandrove brigade. Pri tem pa je napovedal, da bo odbor Šlandrove brigade izdal spomine nekdanjih borcev te enote v posebni knjigi, ki bo dopolnila to monografijo. Tako imamo torej zgodovinsko monografijo o brigadi napisano živo, pa vendar dokumentirano in znanstveno neoporečno, obljubljena pa je še knjiga s pripovedmi nekdanjih borcev brigade. Tako bo dejavnost Šlandrove brigade vsestransko osvetljena.

O Stiplovškovi monografiji, posvečeni Šlandrovi brigadi, lahko zapišemo samo najboljše, čeprav moramo strokovno oceno vendarle prepustiti zgodovinarjem. Ne glede na njih strokovno sodbo pa lahko kot kronisti zapišemo, da je knjiga ne samo tehtno in temeljito delo, temveč tudi izjemno zanimivo pričevanje o dejavnosti te slovenske partizanske borbene enote.

SLAVKO RUPEL

PRVI FILM O LETALCIH

Dalmacija-film iz Splita bo začel spomladi letos snemati igrani film o podvigih partizanov-pilotov na morju; prvo filmano delo o našem letalstvu, ki letos slavi trideseto obletnico ustanovitve.

Scenarist je Živko Jeličić, režiser pa bo verjetno Stjepan Čikes.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Križka mama

Kot če bi zemlja prekrila zemljo,
tako je pri srcu Križki mami;
kakor da sonce nikoli več ne bo
vzhajalo zjutraj za gorami...

Sekiri fašizma se strl je ročaj,
partizanska ga pest je zdrobila,
a nova pošast prišla je sedaj,
da nas bi še dalje morila.

Mama uboga pa vsako noč
v izdolbeno peso je olja nalila
in lučko prižgala, da vsaj nekoč
bi sinu partizanu k svobodi svetila.

Drugo je leto že teh grozot,
ko mama dobi obvestilo:
»Tam pri Štanjelu njegov je grob,
mu komisar Mohor ime je bilo.«

Mirko, najmlajši pa stopi k njej
in iz oči se mu solza utrne...
A ona: »Njegov kruh pojej! —
saj Tone se več ne povrne...«

Dečku pa komaj petnajst je let,
pojedel kosmate bi voli;
na njegovem obrazu je lakote sled,
a jesti ne more od boli.

Slikovito pred njo se življenje
razgrinja,
za srečo je nema in gluha;
na dnine hodila je, to se spominja,
za dvanajst hlebov kruha...

Hleb kruha na mesec — šlo bo za
silo
Mirku, ki mlad je in rase.
Krajček pa Tonetu bo za kosilo,
če pride... pa pozabila je nase.

Vojna krvava vse dalje divja,
iz internacije žive vrača mrliče:
dovolj in preveč je tega gorja,
ki na Rabu so bili mu priče.

Bled kakor smrt in mlahav v korak
čuden možakar mami se bliža,
a ona: »Saj to je moj mož —
okostnjak«,
obstane in se od groze pokriža...

Mož jo pogleda in plašno poroča:
»Naš Ivan pred letom je zbežal od
tam,
gotovo je v gozdu in borcem
naroča,
naj včasih pogledajo k nam.«

Križka mama obstane: »Moj bog!
V gozdu, meniš, je naš pevec veseli?!
Saj ves je še nežen, kakor otrok,
šteje komaj osemnajst jeseni...«

Odslej pa krajček za Ivana hrani
in upa, da kmalu zjasnilo se bo,
z zmago prišli bodo v vas
partizani...
Joj, le kdo bo dočakal vse to?

*** Pesem je nastala po italijanski kapitulaciji septembra 1943. Križka mama je partizanska mama s Križne gore na Notranjskem. Njen sin Tone — komisar Mohor — je padel v septembru 1493 pri Štanjelu na Krasu, njen sin Ivan — sekretar SKOJ Stanko — pa na svoj 19. rojstni dan, 24. decembra 1943, na Pokljuki.**

POMOČ VOJSKI (Alenka Gerlovič, linorez, 1945)

PRISPEVEK K POZNAVANJU NAŠE REVOLUCIJE

Da ne bi pozabili

Zveza Združenj borcev NOV občine Krško je te dni izdala skoraj 250 strani obsegajočo knjigo zborniškega formata, v kateri so navedeni kratki življenjepisi vseh tistih, ki so padli v ognju revolucije kot borci ali kot talci in žrtve fašističnega nasilja. Knjiga obsega uvodno besedo Stanka Škalerja, nekaj sto življenjepisov in več desetin osebnih fotografij, v prvem delu pa vse spomenike in spominska obeležja iz NOB na ozemlju občine Krško.

Okusno opremljena knjiga je vezana v celo platno, s ščitnim ovitkom, na katerem je reprodukcija Štovičkovega reliefa »Narodi Jugoslavije v borbi za svobodo«. Relief je gotovo ena najbolj epskih Štovičkovih izpovedi in se nanaša na začetno obdobje NOB »Selitev 1941« in končno obdobje, ki je izpovedano pod naslovom »Vrnitev 1945«.

Iz knjige razberemo, da so ljudje na območju današnje občine Krško dali za svobodo strašen davek. Lepo urejena knjiga pomeni dragocen prispevek k temeljitejšemu poznavanju naše revolucije in kot taka sodi v sleherno šolsko knjižnico, prav radi pa bodo posegli po nji vsi svojci, znanci in prijatelji žrtev, katerih življenja so vtkana v zgodovino tega dela Spodnjega Slovenskega Posavja, ki se prav v tem času pripravlja na obletnico enega svojih revolucionarnih dejanj v daljni preteklosti, to je na slovesno praznovanje 400-letnice kmečkih uporov in bitke na Krškem polju. S to knjigo se pridružujejo puntarjem, ki so se uprli mračnjaštvu in krivicam zahajajočega srednjega veka tudi uporniki iz naše revolucije in tako dostojno prenašajo borbeno izročilo naših davnih dedov novim rodovom.

Delo je izšlo v tritisoč izvodih, cena 30 dinarjev, kupite pa ga lahko pri krajevnih organizacijah ZB NOV in pri samem založniku ZZB NOV v Krškem.

LADO SMREKAR

KNJIGE O TITU V TURŠČINI

V založbi skopskega lista v turščini »Birlik« bodo v kratkem izšle tri knjige, posvečene tovarišu Titu ob njegovi osemdesetletnici. V knjigi »Tito in mi« bodo objavljeni članki družbeno-političnih delavcev in književnikov turške narodnosti iz Makedonije, v drugih dveh pa govori in sestavki tovariša Tita ter zapisi o njem.

beležke

KNJIŽNO DARILO

Pred kratkim so predstavniki novinarsko-izdajateljske ustanove »Narodna armija« poklonili predsedniku ZZB NOV Jugoslavije Marijanu Cvetkoviću dvaintrideset knjig zbirke z naslovom »Zapisi o vojnih brigadah«. Ob tej priložnosti se je med prisotnimi razvil zanimiv pogovor o borčevski izdajateljski dejavnosti, v katerem je bilo med drugim poudarjeno, da imajo prav dela z vojno tematiko vse prednosti v boju proti šundu in škodljivi literaturi.

PREPOVEDAN SOLŽENICIN

Na Finskem so prepovedali predvajanje filma »Dan v življenju Ivana Denisoviča«, posnetega po romanu ruskega pisatelja Aleksandra Solženicina. Finska cenzura je v utemeljitvi te odločitve zapisala, »da bi predvajanje tega filma lahko skalilo odnose z drugimi državami.«

ZA SPOMENIK NA KOZARI

Zbiranje denarnih sredstev za gradnjo spomenika na Kozari, ki ga bodo slovesno odkrili sedemindvajsetega julija letos, je zavzelo skoraj že množičen obseg. Tako so samo posamezniki doslej prispevali okoli dva milijona štiristo tisoč dinarjev. Zanimiva je tudi pobuda občinske konference za družbeno aktivnost žensk Bosanske Dubice, ki v ta namen vezejo rutice in druge okrasne predmete.

Dušan Džamonja, avtor prvonagrajenega osnutka petintrideset metrov visokega spomenika na Kozari

UMRL JE GAVRIL POPOV

V Moskvi je po hudi bolezni umrl v oseminšestdesetem letu starosti znani sovjetski skladatelj Gavril Popov. Za svojo simfonijo »Domovina«, nastalo v štiridesetih letih, je dobil državno nagrado Sovjetske zveze; posebno znan in priljubljen pa je bil kot avtor glasbe za film o junaku revolucije Čapajevu.

Osvobodilne vojne v Portugalski Gvineji se udeležujejo tudi ženske. Na osvobojenih področjih obstajajo bojne enote, sestavljene iz samih žensk. Imenujejo se »ženska milica«. Na sliki vidimo štiri pripadnice te milice z orožjem v rokah.

ITALIJANSKA VOJSKA

Italijansko vojsko sestavljajo vojaški obvezniki, pa tudi poklicni vojaki. Od 365.000 mož, kolikor jih je pod orožjem, je obveznikov 260—270.000. V Italiji imajo 15-mesečni vojaški rok z izjemo mornarice, kjer vojaška služba traja dve leti.

Mladi ljudje, kot piše londonski TIMES, se za vojaška vprašanja sploh ne zanimajo in ne vidijo svoje bodočnosti v vojaškem oziroma oficirskem poklicu. Vsaj tretjino pripadnikov oboroženih sil sestavljajo skrajni levičarji, kar pomeni, da velik del novih vojakov že iz političnih razlogov ni moč vključiti v pomembnejše službe.

Po odkritju zarote Generala Giovannija de Lorenza, sedanjega neofašističnega člana italijanskega parlamenta, ki je leta 1964 skušal s silo prevzeti državno oblast v svoje roke, je ugled italijanske vojske močno upadel. Razne uradne komisije, ki so dolga leta raziskovale to afero, so namreč ugotovile v vrhovih italijanskih oboroženih sil neprijetno in strupeno vzdušje.

OD 1,5 NA 78,7 MILIJARDE DOLARJEV

Sovjetski Vojaški vestnik piše, da je ameriški vojaški proračun 48-krat večji, kot je bil pred drugo svetovno vojno. Takrat je le-ta bil samo 1,5 milijarde dolarjev ali 1,5 odstotka vsega narodnega dohodka. Leta 1949, ko je »hladna vojna« dosegla vrh, so se dvignili že na 13,5 milijarde, medtem ko vojaški proračun za leto 1971/72 znaša 78,7 milijarde dolarjev. Vendar to še ni vse. Če bi namreč še upoštevali izdatke, ki so vsebovani v raznih drugih postavkah državnega proračuna, bi prišli do številke 100 milijard dolarjev. Medtem ko gre za vojaške namene v Zahodni Nemčiji 4,3 odstotka in v Franciji 5,3 odst. narodnega dohodka, so vojaški izdatki v ZDA kar 9,8 narodnega dohodka.

Na Združene države Amerike odpade približno 70 odstotkov vojaških izdatkov vseh zahodnih dežel. Poleg tega pa so ZDA tudi glavni dobavitelj orožja. Tako na primer so Američani do konca leta 1969 poslali v druge države skupno 17.000 letal, 27.000 raznih raket, 20.000 tankov, 5.700 oklepnih transporterjev, 52.000 topov in minometov, 2.300 vojnih in pomožnih ladij, 350.000 kamionov, 152.000 mitraljezov in 3,500.000 pušk.

VREDNOST AMERIŠKE OPREME V VIETNAMU

Predstavnik Pentagona je pred kratkim povedal, da je vrednost opreme, ki jo imajo Američani v Vietnamu, približno 4,5 milijarde dolarjev. Ameriška vlada pa je poleg tega dobavila južnovietnamskim silam ter tajskim, laoškim in južnokorejskim četam v Vietnamu orožja in druge opreme v skupni vrednosti 1,3 milijarde dolarjev. To so ogromne količine in vrednosti, kar dokazuje med drugim tudi podatek, da so ameriške vojaške oblasti v Vietnamu samo lani poslale na odpad 448.000 ton raznega vojaškega materiala.

zanimivosti

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

SPET SMO OBISKALI VOJAŠKI DIJAŠKI DOM »FRANC ROZMAN-STANE«

Prve izkušnje so za njimi

VPRAŠANJE JE, ALI JE ODNOS DO GOJENCEV NA VSEH GIMNAZIJAH PRAVILEN

S šolskim letom 1971—1972 je začel delovati v Ljubljani vojaški dijaški dom »Franc Rozman-Stane«. Njegova naloga je omogočiti mladincem, ki so se odločili za poklic aktivnega oficirja, šolanje na ljubljanskih srednjih šolah. Lani, ob otvoritvi smo objavili daljši zapis o načrtih, koristnosti in namenu tega internata, oziroma take oblike pridobivanja mladih ljudi za vojaški poklic. Zdaj, ko internat že deluje več kot eno polletje, pa lahko nekaj zapišemo tudi o prvih izkušnjah. Zato se je naš sodelavec pogovarjal s tovarišem Alojzem Šoncem, profesorjem, upravnikom internata.

Vodstvo internata je že na začetku šolskega leta pričakovalo nekatere težave v zvezi s prilagajanjem gojencev novim razmeram. Saj so se prvič srečali s skupnim življenjem v internatu, medtem ko je prej vsak živel pri družini. Tudi kakovost šolske izobrazbe po osemletkah je različna v raznih krajih.

Precejšnje težave so nastale zaradi tega, ker so gojence morali razdeliti po vseh ljubljanskih šolah, tako gimnazijah kot srednjih tehniških. Tam so jih spet delili po razredih. Zdaj so v enaindvajsetih razredih ter jih uči okoli 170 profesorjev. To pomeni hudo obremenitev za pedagoške delavce, ki morajo obiskovati vse te šole in vzdrževati stike s tolikim številom profesorjev. Po drugi strani pa je to tudi deloma dobro, saj se bodoči oficirji ne izdvajajo iz množice mladih bodočih izobražencev.

Sprememba razmer pa je deloma tudi vplivala na učne uspehe. Prvo polletje je zdelalo le 36,7 odstotka gojencev. Najslabše so se odrezali na gimnaziji v Šubičevi ulici. Devet jih je imelo 40 slabih redov, izdelal ni nihče. Vodstvo internata se je pritožilo na zavod za šolstvo z zahtevo, naj raziščejo odnos do gojencev in ugotovijo, če so res tako slabi, kakor kažejo redi. Zavod pritožbe še ni rešil. Medtem so izmed devetih gojencev na tej gimnaziji dva izključili, trije so izstopili iz internata, trije pa so šli na druge šole, tako da je ostal le še eden.

Na splošno vodstvo internata ni preveč zadovoljno ne z odnosom do gojencev po raznih šolah in tudi ne z učnim načrtom. Predvsem primanjkuje človeških odnosov do mladega človeka, vse preveč je zahtev le po golem navajanju dejstev brez smisla za duševni razvoj osebnosti.

Zato so se začeli ukvarjati z zamislijo, da bi ustanovili posebno vojaško gimnazijo. To naj bi bila elitna šola, strokovno in pedagoško na višku, odlično organizirana ter dobro opremljena. Postala naj bi vzor socialistične, humane in napredne srednje šole. Profesorji in vzgojitelji na tej šoli naj bi bili zato izbrani, ideološko in politično zreli ter dobri strokovnjaki.

Seveda pa ne bo šlo vse naenkrat. Za prihodnje leto predvidevajo, naj bi predvsem dijake gimnazij zbrali na dveh šolah. To naj bi bila gimnazija v Mostah in pedagoška gimnazija na Resljevi. Letos bodo začeli graditi novo poslopje internata za Bežigradom. Vanj naj bi se vselili na začetku šolskega leta 1973—1974, to je septembra prihodnjega leta. Zanj bodo dali 25 milijonov dinarjev. Gradili pa bodo poslopje, tako da bodo v drugi fazi dozidali lahko še šolsko poslopje.

Upravniku pri pedagoškem delu pomaga profesor telesne vzgoje, ki obenem vodi tudi internatsko športno društvo. Menda ni treba posebej poudariti, kako važna je za bodoče oficirje telesna odpornost, ki jo je moč pridobiti predvsem s športom. Pomaga jim predmetna učiteljica, ki tudi inštruira. V marcu pa bodo dobili še dva profesorja, ki sta drugače na odsluženju vojaške službe. Prve tri mesece sta končala vaje kot vsi vojaki, ostanek časa pa bosta pomagala pri pedagoškem delu in z inštrukcijami. Zdaj imajo honorarne inštruktorje.

Upravnik poleg svojega rednega dela tudi zbira podatke o možnih bodočih gojencih ter sodeluje pri reševanju prošenj za internat. Razen tega sodeluje s šolami pri pridobivanju dijakov za vojaški poklic.

Večina dijakov kaže zavzetost za učenje in se trudi, da bi opravičila zaupanje. Tako so do zdaj izključili zaradi slabega vedenja in učenja le šest gojencev, štirje pa so sami izstopili. Med tistimi, ki so izdelali prvo polletje, je uspeh dokaj dober. Tudi prošenj za nove gojence, ki bodo začeli šolanje jeseni, je še kar zadosti. Zdaj je med njimi 9 odličnjakov, 19 prav dobrih, 15 dobrih in le dva zadostna, kar je razveseljiv pojav. Med njimi prevladujejo otroci bolj revnih staršev, kar je tudi dobro. Med slovenskimi pokrajinami po številu prošenj prednjači Štajerska, medtem, ko je fantov iz Ljubljane in Maribora manj.

Kot je znano, gostuje internat za zdaj v vojašnici. Toda nikjer ne vidiš uniforme; tudi vojaške osebe, zaposlene v internatu, nosijo civilno obleko. Prostori so povsem ločeni, celo vhod je poseben. Po spalnicah ni niti sledu o prvinah vojaškega bivanja, čeprav lahko rečemo, da v njih vlada red. Hrano v internat pa prinašajo iz hotela Partizan.

MP

POPRAVEK

V predzadnjem odstavku članka »Priprave na občni zbor«, ki je bil objavljen v 10. številki TV 15 na 4. strani se zadnji stavek pravilno glasi: Sporazumno s osmimi občinskimi odbori ZZB NOV na Podravju in Pomurju so se odločili predlagati kot kandidata za nadzorni odbor RO ZZB NOV Slovenije Rada Pušenjaka. (Nadzorni odbor je namreč pomotoma izpadel.) Naslov pa se pravilno glasi »Priprave na občinsko konferenco«.

VOJAŠKA VZGOJA DRUGOD

Akademija v Sandhurstu

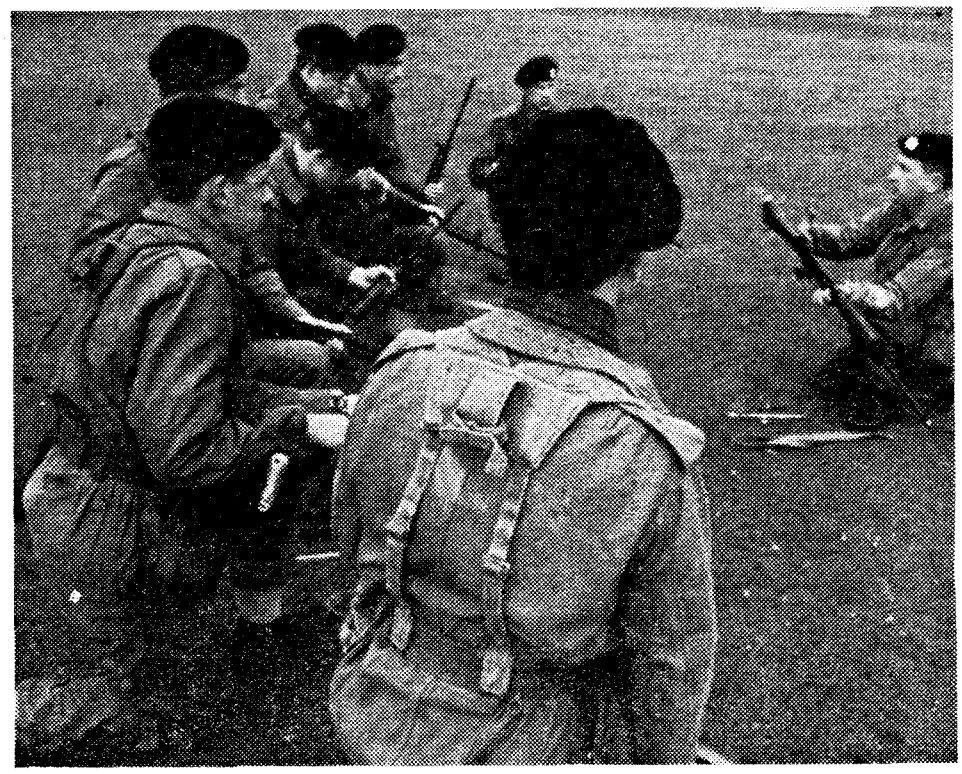

Vaje v rabi orožja. Skupini poveljuje starejši vodnik.

Najvišja britanska vojaška šola — akademija v Sandhurstu — je bila ustanovljena leta 1799. Iz nje so prihajali možje, ki so že po svojem rodu bili namenjeni za poveljevanje. Treba je bilo držati v oblasti neizmerni imperij. Toda časi so se spremenili in z njimi potrebe. Način življenja v akademiji, tradicije in disciplina so ostale kot nekdaj, toda nov je učni program in mladeniči, ki se šolajo. Britansko plemstvo se za vojaško kariero ne navdušuje več. V njej prevladujejo sinovi meščanskih staršev, ki jim ni treba plačevati več niti šolnine; gornji sloji se po zadnji vojni ogrevajo le za položaje v poslovnem svetu. Mnogo je na akademiji tudi Azijcev in Afričanov. V letih, ko se je začelo propadanje imperija, lahko odkrijemo imena kadetov, ki so danes zelo znana: nigerijski Gowon, jordanski Husein, pakistanski Ajub Kan. Nove afriške in azijske države, ki potrebujejo moderno vojsko, pošiljajo svoje bodoče vojaške kadre v Sandhurst.

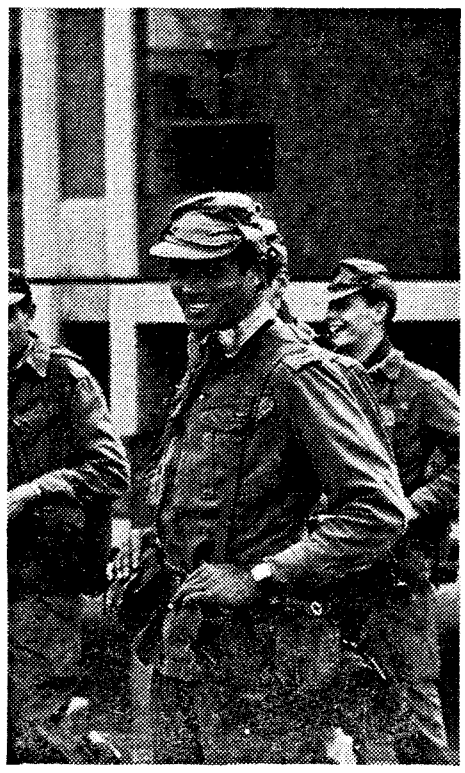

Gojenci v bojnih uniformah. — Kar 66 odstotkov gojencev je prišlo iz raznih civilnih šol. Tistim, ki prihajajo iz vojaških šol, ni treba opraviti sprejemnega izpita.

Obvezne vojaške službe v Veliki Britaniji ni več od leta 1959, potrebe po tehnično usposobljenih oficirjih pa so vedno večje. Tako je pouk tehničnih predmetov postal najmanj enakovreden vojaškim. Z raznih univerz so pritegnili veliko število predavateljev. Dveletni študij vsakega gojenca stane državo 7.000 funtov šterlingov. Zato jim po končanem študiju v Sandhurstu priporočajo, da svoje znanje izpopolnijo še na katerikoli univerzi. Januarja 1971 je bilo vpisanih 550 gojencev, od katerih je bilo 71 iz afriških in azijskih dežel. Študijski program se deli na šest pripravljalnih oddelkov, od katerih vsak traja po štirinajst tednov. Med predmeti je opaziti tudi naslednje: strategija, taktika, vojaška zgodovina, matematika, fizika, politična ekonomija, biologija, družbene vede, statistika in popolno obvladanje elektronskega računalnika. Civilnih predavateljev je 72, ni pa znano število vojaških strokovnjakov. Tik pred koncem študija pripravijo gojence še posebej za stike z javnostjo. Vsak se mora naučiti še jasnega in logičnega izražanja. Izmed tujih jezikov najbolj priporočajo ruščino. Izmed športnih disciplin je najbolj v číslih padalstvo. Dvakrat v letu gredo na šesttedensko potovanje, imenovano »adventure« (dogodivščina), kjer se morajo znajti in živeti brez tehničnih pripomočkov. Bili so v Sahari, na Laponskem in v Kanadi.

V Sandhurstu sta se izšolala tudi W. Churchill in maršal Montgomery.

Zgled beograjske občine Stari grad

Občina kot samoupravna enota naših delovnih ljudi mora biti poglavitni nosilec prizadevanj za krepitev narodne obrambe. Občina je dolžna voditi priprave krajevnih skupnosti, delovnih in drugih organizacij po načrtu za vseljudsko obrambo. Pomembna naloga občine pa je tudi, da v svoji pristojnosti posveča primerno skrb socialnemu varstvu borcev in invalidov iz NOV.

Kot zgled občine, ki uspešno izpolnjuje te svoje naloge, je nedvomno lahko beograjska občina Stari grad. Ta občina ima 83.077 prebivalcev in je šele na osmem mestu med beograjskimi občinami. Prebivalstvo se deli na 18 krajevnih skupnosti in živijo v 32.959 gospodinjstvih ter 26.527 stanovanjih.

Lani je občina dosegla lepe uspehe pri organizaciji vseljudske obrambe, kar je treba pripisovati predvsem pripravljenosti prebivalcev. Zelo delovni so bili tudi, ko so se pripravljali na proslavo 30-letnice vstaje in ustanovitve naše armade. Občinska skupščina si je lani zastavila nalogo, da ugotovi, kako so posamezne enote in posamezniki pripravljeni na svoje dolžnosti pri teritorialni obrambi in civilni zaščiti. Predlanskim in lani so v občini posvetili veliko skrb usposabljanju prebivalstva za obrambne namene v vojnih razmerah. Z vajami so potem preskusili, kako bi bilo prebivalstvo pripravljeno, če bi ga doletela nenadno spet takšna nesreča, kakor se je to zgodilo 6. aprila 1941, ko so nacisti brez vojne napovedi bombardirali mesto. Sanitetni vodi krajevnih skupnosti so tudi tekmovali med seboj. Ob proslavi osvoboditve Beograda 10. oktobra so imele enote civilne zaščite vseh krajevnih skupnosti svojo vajo. Sodelovalo je tudi vojaštvo.

V občini so priredili lani še več drugih vaj in razstav. Posebno priznanje zasluži 18. krajevna skupnost, ki je med drugim tudi pokazala, kako je treba odkriti sovražno radijsko postajo. To vajo so posneli na filmski trak. Priredili so tudi razstavo fotografij o vaji enot civilne zaščite.

Občina si je zelo prizadevala, da bi si pridobili primerno znanje ljudje, ki sestavljajo posebne enote in enote za hišno varstvo. V ta namen so lani priredili 34 tečajev. Tečajniki so bili člani splošnih enot civilne zaščite. Razen tega je bilo še 14 tečajev za člane posebnih enot civilne zaščite. Hkrati si je občina prizadevala, da bi se enote civilne zaščite opremile, kakor je to določeno s programom narodne obrambe. Priskrbeli so poglavitne potrebščine za vse sanitetne vode, ki so končali osnovni pouk.

Občinski svet za narodno obrambo je spodbujal prizadevanja za izpopolnjevanje narodne obrambe tudi tako, da je predlagal za izredno napredovanje 200 podoficirjev in 290 rezervnih oficirjev. Odlikovanja pa so predlagali za 190 občanov. Svet je uvedel »diplomo«, ki jo podeljujejo v priznanje za prispevek in uspehe pri izpolnjevanju načrta vseljudske obrambe. Lani so podelili 400 diplom.

Skupščina je tudi posebej na svoji seji obravnavala pereča vprašanja vseljudske obrambe. Temu zgledu so sledili drugi občinski organi. Poudariti je treba, da imajo v vseh krajevnih skupnostih te občine štabe za civilno zaščito in sanitetne vode. Pri krajevnih skupnostih sodelujejo načrtno pri nalogah vseljudske obrambe tudi sveti krajevnih skupnosti in ponekod izvršni odbori krajevnih organizacij SZDL, kakor tudi združenja borcev, Rdeči križ in drugi.

MIHAJLO GEORGIJEVSKI

Naša obramba številka 2 – 1972

Začnimo s prispevkom Franca Šetinca, ki obravnava zadnje politične dogodke pri nas kot poziv na splošno mobilizacijo. O vlogi operativne vojske v obrambi piše polkovnik Vuk Madžer. Sledi nadaljevanje o vlogi smučarskega športa v pripravah na obrambo. Napisal ga je Miroslav Ulčar, govori pa o zimskošportnih prireditvah na Pokljuki, Dražgošah in na Pristavi na Javorniškem rovtu. Ob članku je tudi barvna fotoreportaža. Janko Berglez piše o partizanskih enotah v lastnem zaledju, Ivo Tominc pa o izkušnjah krajevnega odbora SLO v Vinici. Branko Jakovljević piše o odborih na šolah ptujske občine. Iz londonskega časopisa Economist so ponatisnili komentar »Če bližnji vzhod spet eksplodira«, ki so mu dodali tudi pregled vojaške moči Izraela in arabskih držav. O strateških raketah, ki imajo po več bojnih glav, piše podpolkovnik Pavle Marjanović. Prispevek je preveden iz »Glasnika RV in PVO«.

Sledi nadaljevanje članka polkovnika Janeza Lušine, našega znanega strokovnjaka za smučanje in bojevanje v hribih. O sodobnih tankih pa govori članek, preveden iz francoske revije »Mednarodna revija za obrambo«. Polkovnik Ahmed Hamzić piše o vžigalnikih za diverzantske mine. Sledi fotoreportaža oziroma rubrika »Zanimivosti iz vojaške tehnike in znanosti«.

Dipl. ing. Franci Stariha piše o messerschmittu Me 262, prvem reakcijskem lovcu na zelo zanimiv način. Andrej Zupančič piše o notranji balistiki, to je o gibanju izstrelka po cevi. Zelo zanimivi so tudi »Spomini partizanskega radioamaterja«, ki jih piše Oto Hudeček. Rudolf Likar piše v članku »Viteški red« o zgodovini in nastanku odlikovanj. Med narodnimi heroji je v tej številki prišel na vrsto koroški Slovenec Franc Pasterk-Lenart. Fotokronika nas spominja na dogodke iz naše »slovenske« osvobodilne vojne, zlasti na požig Komna 2. februarja 1944.

Zelo zanimivo je nadaljevanje o jugoslovansko-nemški bitki na obveščevalnem področju tik pred aprilsko vojno leta 1941 (Radovan Timotijević). Dr. Milan Dolenc, nekdanji načelnik veterinarskega oddelka pri glavnem štabu NOV in PO Slovenije, piše »O konjih, partizanskih pomočnikih«. Na članek »Pattonova krvava pustolovščina« je poslal prispevek dipl. ing. Miroslav Nikolić, ki je bil navzoč pri ameriškem poskusu osvoboditi zeta generala Pattona kot jugoslovanski vojni ujetnik. »Prava plat medalje« pa je odgovor Ivana Kerna na trditve Stanka Cvirna v prejšnji številki glede na dogodke okoli kapitulacije bivše jugoslovanske mornarice.

V številki je opisan tudi britanski tank Mk-1 iz I. svetovne vojne, nadalje letala iz zadnje vojne (z barvnimi fotografijami). V tem sestavku so opisana letala, ki so bila nenavadna po konstrukciji in so zato dočakala smešno usodo.

Ob četrti obletnici ustanovitve Partizanske knjige so objavili pogovor z njenim direktorjem Milkom Štolfo. Ob koncu pa je poleg pisem bralcev, križanke in nekaj organizacijskih vesti iz dela ZRVS tudi sestavek ing. Starihe o letalih.

MP

VPRAŠANJE ZDRUŽENJEM BORCEV IN REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN

- **Kaj ste storili, da bi se »TV-15«, ki je vaše glasilo, še bolj razširil med prebivalstvo vašega kraja?**
- **Če se drugi listi širijo s pomočjo organizacij, katerih glasila so, se mora tudi naš!**
- **Ne pozabite na to na svojih letnih skupščinah!**

Kuhan fižol je izredno praktičen za hitro pripravo raznih predjedi, fižolovih juh, enolončnic, prilog in solat. Da osvežimo vašo kuharsko fantazijo navajamo nekaj primerov uporabnosti belega in rjavega fižola — kuhanega.

KOT HLADNE PREDJEDI — tunina s fižolom (beli), sardine s fižolom (rjavi)

JUHE — krem juhe, domače juhe s celim fižolom, fižolova juha s slanino (rjavi), pretlačena fižolova juha (beli)

RAZNE ENOLONČNICE — srbski pasulj (beli), minestra (testenine in fižol rjavi)

PRILOGE — belokranjski »matevž« (krompir in fižol), fižolov pire ali kaša, fižolovi štruklji, fižol z ocvirki z zeljem ali repico

SOLATE — fižol z bučnim oljem mešane solate s svežim zeljem, radičem ali zeleno solato

PIŠE: MIHA BUTARA-ALEKS

Cerklje ob Krki niso bile med zadnjimi

Zdaj bi rad odgovoril na vprašanje, kako so se zadržale Cerklje v času narodnoosvobodilnega boja, kar velja zlasti za tiste, ki so se z begom izognili nemški izselitvi. Že v začetku sem povedal, da so Cerklje v aprilski vojni dale štiri prostovoljce, deset Cerkljanov pa si je prislužilo status borca

Janez Butara — Jožetov in Franc Butara — Tinčkov kot partizanska častnika. Koncem leta 1941 sta poskrbela za prenos orožja (treh pušk in streliva) čez mejo. Oba sta od takrat aktivno in organizirano delala za NOV, potem pa sta tudi sama postala borca. Franc od 1942, Janez pa od 1943.

od 1941. V letu 1942 je bilo pri partizanih s puško v roki osem Cerkljanov, v letu 1943 se je število partizanov borcev iz Cerkelj povečalo še za pet in v 1944. letu za sedem partizanov. Torej se je 20 Cerkljanov borilo s puško v roki, poleg teh pa jih je še 11 oziroma 12 aktivno in organizirano delalo za NOV v zelo težavnih razmerah in v krajih, kjer so živeli kot begunci. Med partizane iz Cerkelj pa tudi ne med cerkljanske prebivalce nisem prišteval učiteljstva z družinami, od katerih so bili pri partizanih: Francka Hlebec—Šušteršič, Pavel Herbst s sinom Pavletom, Branko Medved in B. Jarnovič. Ravno tako med Cerkljane nisem prišteval tiste partizane, ki so se rodili v Cerkljah ob Krki, potem pa so s svojimi družinami najmanj eno desetletje živeli v drugih krajih.

Če odštejemo uradništvo in učiteljstvo z družinami ter začasne prebivalce Cerkelj ob Krki, bomo ugotovili, da je v vasi tik pred vojno prebivalo kakih 260 prebivalcev. Večina teh je bila 1941 zdoma: ali so bili v izgnanstvu ali pa so se potikali kot izgnanci drugod po Sloveniji, kljub temu pa je bilo iz Cerkelj že 1942. leta osem borcev za svobodo s puško v roki. Računsko lahko dokažem, da je bilo to mnogo, mnogo več od takratnega poprečja v slovenskem in jugoslovanskem merilu.

To pišem zato, da bi mladina iz teh krajev vedela, koliko in kaj so Cerklje ob Krki prispevale za osvobodilni boj in da ne zaostajajo za drugimi kraji, pa tudi zato, da bi opozoril posavske zgodovinarje, naj več pozornosti posvetijo zlasti predelom med Savo in bivšo okupacijsko mejo. ZZB v Krškem je za to sicer že poskrbela, vendar je v izišli knjigi precej napak. S tem bi se oddolžili tistim borcem za svobodo s tega območja in ne le iz Cerkelj, ki so svoja življenja žrtvovali za lepšo prihodnost.

TV-15

V VSAKO HIŠO

In teh ni malo. Samo iz Cerkelj ob Krki jih je osem brez Franca Gramca, ki je na spominski plošči cerkljanske šole vklesan kot žrtev vojne in ne med padlimi borci.

Cerkljani pa smo ponosni tudi zaradi tega, ker je iz naših vrst izšlo le malo pripadnikov kvislinških formacij. To sta bila le dva brata, ki sta v vrste izdajalcev zašla v Novem mestu, rodnem kraju njunega očeta, kamor se je družina umaknila pred izselitvijo. Druga dva nesrečneža, tudi brata, pa sta imela smolo kot mnogi fantje na Gorenjskem in Štajerskem. Nemci so ju mobilizirali in poslali na fronto. Prvi — mlajši je to doživel v Šentvidu nad Ljubljano. Ta se ni nikoli vrnil. Drugega, nekoliko starejšega pa je to doletelo v Trbovljah, kamor se je umaknil pred izselitvijo. Ta je baje spomladi 1944, ko je bil na dopustu, iskal zveze za odhod k partizanom, ki je pa ni mogel dobiti. Vrniti se je moral v Wermacht, potem pa ga ni bilo več nazaj.

Partizani iz Cerkelj smo bili navdušeni, ko smo izvedeli, da sta dva mlada Cerkljana-begunca, člana SKOJ od 1942, ki so ju bili belogardisti na silo mobilizirali, že po nekaj dneh z orožjem pobegnila k partizanom. S seboj pa sta odpeljala tudi druge nasilno mobilizirane. To sta bila Karel in Jože Butara-Tičkova. Odšla sta v vrste pravih borcev za svobodo, v katerih sta se že od leta 1942 bojevala njuna brata France in Albin.

Še z nečem se ponašamo Cerkljani. Tegobe partizanskega življenja nas niso pehale iz tabora v tabor. Vstrajali smo v vrstah tistih, za katerega smo se odločili že v začetku, pri partizanih. Le eden naših tovarišev je imel smolo, da so ga ujeli in potem internirali. To pa se je zgodilo med italijansko ofenzivo na Gorjance jeseni 1942 zaradi znane direktive vodstva Gorjanskega bataljona, naj si vsak pomaga, kakor ve in zna. Obnašanje tega Cekljana v italijanskih in nemških koncentracijskih taboriščih sem zelo pozorno preverjal in ugotovil, da mu ni kaj prigovoriti, ampak ravno nasprotno. Čeprav zelo izčrpan in v najtežavnejših razmerah, se je koncem aprila 1945 vključil v skupino zapornikov, ki je pobegnila iz Terezina, drugega maja 1945 pa je kot pripadnik praške milice že sodeloval v bojih z Nemci na praških ulicah. To je bil Franc Butara-Tečonov.

Zanimiva je tudi naslednja ugotovitev. Vsi Cerkljani, borci iz 1942 in 1943, razen enega, so iz izselitvenega pasu pobegnili na italijansko zasedbeno ozemlje, kjer se je osvobodilno gibanje mnogo prej množično razplamtelo, medtem ko so se borci iz leta 1944 večinoma priključili k partizanom (Kozjanski odred) iz severnih obrobij izselitvenega pasu, kamor so se bili umaknili pred izselitvijo. Prav tako zanimivo je, da niti

Franc Butara-Tečonov kot pripadnik enot KNOJ. K partizanom je stopil spomladi 1942, bil jeseni istega leta ujet, leta 1945 pa pobegnil s skupino zapornikov in se udeležil bojev na ulicah Prage.

eden od padlih partizanov-Cerkljanov ni padel blizu domačega kraja, marveč so padali tako rekoč po vsej Sloveniji. Tako so štirje padli na Štajerskem, trije na Dolenjskem in v bližini Ljubljane, eden pa je izdihnil v Bariju.

(Konec prihodnjič)

iz revolucionarne preteklosti

Moj boj na italijanskih tleh

Andrej Benčič

Leta 1942 je šel fašizem iz poraza v poraz. Vojaki, ki so se vračali bodisi iz Jugoslavije ali iz Sovjetske zveze, so pripovedovali o grozotah, ki so jih počeli fašisti, esesovci, ustaši, četniki in Mussolinijeva milica. Govorili so o silnem junaštvu sovjetskih in jugoslovanskih ljudi. Tako se je razširila slava o Titu in slava o Rdeči armadi. Jaz, ki so me tovariši imenovali Benčič ali pa kar Slavo (kar ne pomeni Slovan temveč Slovenec), sem moral govoriti in pojasnjevati, pri tem sem bil prisiljen kršiti norme ilegalnega dela, ker sem govoril podrobnosti iz svojega političnega revolucionarnega dela v Sloveniji, iz zapora v Sremski Mitrovici in drugo. Tvegal sem, pa se mi ni nič zgodilo, ker so znali tovariši molčati. V tem času smo še bolj razširili partijsko organizacijo in naše celice so bile številne zlasti v Bologni, ki je bila vedno rdeča, poprej socialistična, pozneje pa komunistična. Šlo je za celice, ki smo jih organizirali praktično s pomočjo tovarišev, ki so bili vpoklicani v vojaško službo, a o Mussolinijevi vojni niso hoteli niti slišati. Vse bolj so postajali protifašisti in komunisti. Naj omenim le Faisa, Cavina, Cremoninia, Cuppinia, Bentivoglia in druge iz Bolongne, o katerih bo še tekla beseda. To je bila čvrsta komunistična skupina in treba jo je bilo organizacijsko najprimerneje povezati z ljudmi izven vojašnice, hkrati pa jim dati kar največjo politično izobrazbo. Predvsem jih je bilo treba izobraziti z našimi načeli in z etičnimi vrednotami socializma. Kajpak je bilo to možno le z zgledi. Tako jaz nisem nikoli šel v tiste hiše za plačano ljubezen in sem tovarišem tudi razložil, da se mi to gnusi, zakaj ljubezen mora biti čustvo, ki se ne da ne kupiti in ne prodati. Lahko rečem, da so me razumeli in cenili, četudi me niso v vsem posnemali. O tem priča droben, morda na izgled nepomemben dogodek, ki pa je vseeno zelo značilen.

Nekega lepega dne sredi leta 1942 sem se s tovariši sprehajal po eni najlepših ulic Bologne, pa Ulici neodvisnosti. Opazili smo, da se bomo morali srečati z nekim kapetanom fašistične milice, ki je bil znan po krvoločnosti. Tovariš Michelini iz Modene me je vprašal, če ga moramo po vojaško pozdraviti ali ne. Rekel sem, da ga jaz ne bom pozdravil, oni naj store, kar hočejo. Ko se nam je fašist približal, so ga vsi pozdravili, samo jaz ne. On je to opazil, me ustavil in vprašal, zakaj ga nisem pozdravil. Odgovoril sem, da ga zato nisem pozdravil, ker ni pripadnik italijanske armade, temveč le pripadnik neke zasebne strankarske milice. To sem nalašč glasno in jasno povedal, da bi tovariši doumeli, kako smo komunisti dosledni. Fašist me je vprašal, kako se pišem. Ko pa sem mu povedal svoje ime in še zlasti priimek Benčič, mi je ves zaripel zažugal, da mi bo že pokazal. To je tudi poskušal, ni mu pa uspelo. Drugi dan sem bil namreč klican na poveljstvo regimenta. Tam me je poveljnik polkovnik Barbieri vprašal, kaj za vraga sem mu zagodel. »Ali gre za fašista?« sem vprašal. »Tako je,« je odvrnil in dodal, da me ne more pustiti nekaznovanega. »Vem in razumem, da boste to storili proti svoji volji,« sem pristavil. Bil je namreč protifašist in so ga po 8. septembru 1943 internirali v Dachau, kjer je tudi umrl. Kaznoval me je sicer s 14 dnevi strogega zapora, toda v zaporu nisem prebil niti ene noči, ker je bilo vse tako organizirano, da sem jaz spal izven vojašnice po hišah svojih tovarišev, na zunaj pa se je zdelo, da sem šel v vojaški zapor.

Preganjanje slovenske in hrvatske narodne manjšine v Julijski krajini in v Istri se je po zlomu Jugoslavije še poostrilo. Vrstili so se sodni procesi s smrtnimi obsodbami za slovenske rodoljube. Spominjam se, kako je bilo, ko mi je umrl brat Anton, ki počiva na herpeljskem pokopališču pod skromnimi borovci. Šel sem na pogreb in za sabo opazil celo vrsto policajev, finančarjev in fašističnih miličnikov. Vedeli so, kdo sem in hoteli so preprečiti, da tam kaj ne storim. Toda zavedal sem se, kakšne odgovornosti imam v Bologni in da je boj proti fašizmu en sam, tako na Krasu kot v Bologni, zato nisem nič tvegal. Začeli so preganjati tudi Slovence in Hrvate v vojaški službi. V tem času so na Ostrožnem brdu v Brkinih zažgali Bečanovo hišo, družino Maslo pa razgnali. Karlo Maslo je bil tedaj skupaj z mano v istem regimentu v Bologni in je spal poleg mene. Vsakdo si lahko zamisli naše ogorčenje nad tem, kar so mu storili, in smo vsi odobravali, kar je potem storil. V moji civilni obleki je odšel v Tublje k moji sestri, kjer se je spet preoblekel in postal partizan.

V Bologni sem navezal stike tudi z drugimi Jugoslovani. Med njimi z dr. Nado Mičunović in s študentko Ljubo Nakičenović, Srbkinjama iz Bosne, ki so ju bili v Italijo izgnali ustaši. Obe sta v Bologni sodelovali v odporniškem gibanju, prva živi zdaj v Beogradu, za drugo pa sem izgubil vsako sled. V bolonjskem odporniškem gibanju je sodeloval tudi Slovenec inž. Vlado Butinar iz Ilirske Bistrice, ki sedaj živi v Mariboru. Še se spominjam njegove izjave o jugoslovanskih komunistih, ko je dejal: »Občudujem jih. Čeprav danes še nisem komunist, sem s srcem na njihovi strani...« Pozneje sem se spoznal tudi z dr. Franjem Zdravičem iz Dolenjskega, ki se je po vojni vrnil v Slovenijo, a ne vem, kje se zdaj nahaja.

Medtem je prišlo do poloma fašizma. 25. julija 1943 se je fašizem sesul, kot da je bil zgrajen iz gnilega kartona. Naslednji dan ne bi našel v Bologni niti enega fašista, pa če bi ga iskal opoldne s svečo v roki. Ostane vprašanje, kako je mogoče, da je tak režim vladal državi polnih 20 let, ne da bi padel, in da se je podrl šele takrat, ko je izgubil vojno. Sam na to odgovora ne morem dati, a vprašanje ostane in zanimivo bi ga bilo razčleniti in razjasniti.

Potem je prišlo do 8. septembra 1943, ko se je vse razsulo, Nemci pa so zasedli severno Italijo. Mi, ki smo bili že organizirani, smo prešli brez težav na podtalno propagandno in partizansko dejavnost ter začeli izvajati oborožene akcije proti hitlerjevcem in fašistom, ki so pod okriljem Nemcev organizirali tako imenovano socialno republiko. Tako se je začel krvavi boj proti okupatorjem in njihovim hlapcem. Ta boj je imel specifične oblike, bodisi zato, ker se je razvijal v neposrednem zaledju nemške fronte, bodisi zaradi posameznih ideoloških sestavin, saj so v odporniškem gibanju po zaslugi genialne politike Palmira Togliattia sodelovale socialno in politično zelo različne sile, od liberalcev in monarhistov pa vse do komunistov. Ustanovljeni so bili komiteji narodne osvoboditve, ki so jih sestavljale različne že omenjene politične skupine. Partizani so bili različni: garibaldinske brigade so pripadale komunistom, socialisti so imeli Matteotijeve, potem so bili tisti iz stranke Pravice in svobode, ki so jih vodili Parri, Lombardi in De Martino, ki so pozneje prešli k socialistom. Tudi krščanski demokrati so imeli svoje enote, tako pa tudi liberalci in monarhisti. Seveda so bile naše komunistične enote najbolje organizirane, številčno najmočnejše in najbolj bojevite. Sam sem pripadal komunistični enoti 63. brigada, ki je operirala jugozahodno od Bologne prav za hrbtom same fronte. Medtem so bili namreč Nemci in fašisti izgubili Rim, fronta se je pomaknila proti severu in se ustalila kakih 30 kilometrov južno od Bologne na apeninskih obronkih, kjer je maršal Kesselring organiziral tako imenovano Gotsko obrambno črto. Poleg tega sem opravljal partijske naloge v sami Bologni, vzdrževal pa sem stike tudi z drugimi enotami in osebami iz odporniškega gibanja.

Spal sem pri družini Rondellli v ulici Solferino 11 v Bologni, kjer sem imel varno zatočišče vse do konca vojne. Vedeli so, kdo sem, da sem komunist in da sodelujem v odporniškem gibanju. Tudi oni sami so bili protifašisti. Stari Josip Rondelli je bil odvetnik, pripadal pa je liberalcem, a je bil neke vrste progresivec in kot tak protifašist. Njegova žena in tri hčere — sin je bil tedaj premajhen, da bi se politično opredeljeval — pa so pripadale levemu krilu krščanskodemokratičnega gibanja. Obnašali so se zelo korektno in bratsko, za kar jim moram izraziti vse priznanje in vso zahvalo. S tem, ko so me imeli na stanovanju, so tvegali življenje, pa so me vseeno vzdrževali in podpirali na različne načine.

Protifašistični boj se je razširil in razplamtel. Pa tudi fašistično nasilje je besnelo in dobivalo vse bolj krvoločno obliko, ki je značilna za državljansko vojno. Sam sem bil sredi tega viharja, zato mislim, da bo najbolj prav, če opišem posamezne epizode, ki se mi zdijo najznačilnejše, ne da bi se podajal v vse podrobnosti.

Naj še enkrat omenim tovariša Magnanija! On ni bil samo pripravljen dati življenje za našo stvar, ampak ga je tudi dal, ko so ga fašisti ujeli in ga zverinsko mučili, da bi kaj izdal, toda on je molčal. To je junaštvo delavskega sina, ki je pogumen, kadar ve, za kaj se žrtvuje.

Nekega dne sem šel po ulici Laura Bassi v Bologni. Nenadoma zaslišim streljanje in vidim, kako dva mladeniča bežita. Takoj sem pomislil, da sta partizana. Tako je tudi bilo. Streljala sta na neko fašistično patruljo, pa je ta odgovorila z ognjem, in ker so bili fašisti številčno močnejši, sta se partizana morala umakniti. Toda pri tem je bil eden izmed njiju ranjen v ramo in fašisti bi ga bili skoraj ujeli. Pa se je zgodilo, da sta ga dve dekleti sprejeli medse, mu pokrili rano in ga prijeli pod roko, da se je zdelo, kakor da je njun brat ali zaročenec. Fašisti ga niso prepoznali kot partizana, ker se je lepo mirno sprehajal z dekletom. Dve neznani bolonjski deklici sta mu rešili življenje, čeprav sta pri tem tvegali svoje. Tudi to je primer, ki priča, kako so ljudje protifašistični boj imeli za svoj boj.

Neko sredo zvečer sem moral iti na sestanek celice v ulici Piana v Bologni. Tam bi bil moral najti tovariša Musija Gioconda in Renata Betivoglio pa tudi druge, ki so bili člani naše celice in odporniškega gibanja. Musi je bil poročen, imel je dva otročka in nežno ženo. Renato sicer ni bil poročen, imel pa je nežno in občutljivo zaročenko Marto. Via Piana je daleč zunaj Bologne v predmestju proti Ferrari. Zato sem čakal na tramvaj. Nenadoma sem zaslišal prodajalce časopisov: »Danes zjutraj so bili ustreljeni komunistični banditi Musi Giocondo, Renato Betivoglio...« itd, itd. Vse mi je odpovedalo, kakor da sem ohromel. Čakal sem na tramvaj, da se odpeljem na sestanek s tovariši, ki so bili ustreljeni. Mislil sem na Musijeve otroke in ženo, na Marto, Betivoglievo zaročenko, na te in druge, ki so bili mladi, kako jim je bilo hudo umreti in zapustiti tako draga in ljubljena bitja. Še danes me srce boli, kot to razmišljam.

Da bi si Nemci zagotovili ovaduhe pa tudi iz rasističnih nagibov, so po Bologni nalepili letake, v katerih so obljubljali pet kilogramov soli tistemu, ki bi zasedbenim oblastem prijavil partizane oziroma protifašiste. Nekega dne sem šel mimo tehniške fakultete v Bologni. Bilo je zgodaj zjutraj. Sredi ceste sem našel nekega mrtvega moškega. Bil je lepo rejen in elegantno oblečen. V ustih je imel vrečko soli, toda to sol mu niso dali Nemci, ampak partizani. Tako je dobil, kar je zaslužil.

Neki nemški visoki oficir iz poveljstva v Bologni se je smrtno zaljubil v neko mlado študentko, katere družina je sodelovala s partizani. Kaj storiti? Sklenili smo, naj se pretvarja, kakor da ga ljubi, in naj se poskuša zaposliti kot strojepiska v njegovem poveljstvu, kjer naj pribavi povelja, ki se tičejo aretacij, vdorov, preiskav in podobnega. To je ona tudi storila in tako smo lahko rešili več tovarišev iz partizanskih oporišč. Siegfrid ji je tudi priskrbel veliko pištolo, s katero je potem krožila po Bologni. Zaradi tega so nekateri partizani spraševali, kdaj jo bomo pokončali. Odgovoril sem jim, da ona ni vohunka, ki bi nas ogrožala, vendar ji bomo po osvoboditvi vseeno sodili, ker sodeluje z Nemci, pa čeprav samo kot strojepiska. Seveda nisem nikomur od njih dejal da kaj dekle za nas [illegible] Po osvoboditvi pa sem že prvega dne tem partizanom pokazal in pojasnil, kaj vse nam je priskrbela, pa tudi kdo so njeni bratje in družina. V navdušenju so jo ponesli na

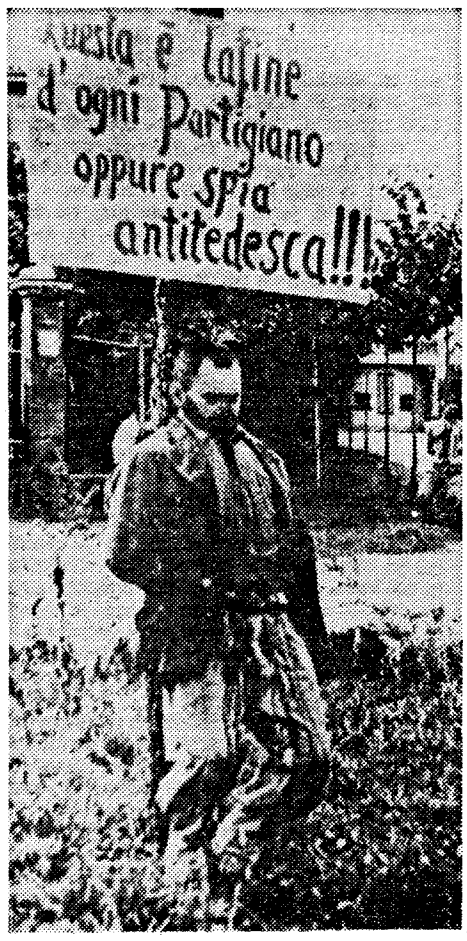

Eden od dvajsetih obešenih partizanov v Kazaleku na reki Reno, verjetno zdravnik dr. Kolladoi.

fotografija z vprašajem

Na objavljeno fotografijo v predzadnji 9. številki našega lista, za katero smo pravilno domnevali, da predstavlja skupino partizanov na Gorenjskem, smo dobili dve pojasnili. Prvo nam je poslal Ivan Bernik iz Kranja, Gradnikova 7, ki pravi: »Fotografija, ki ste jo objavili, je nastala decembra 1944 v bližini Kopačeve domačije pri Ožboltu nad Škofjo Loko. To je zelo znana partizanska hiša, saj se je že v zimi 1941 v njej zadrževala Rašiška četa, ki je bila zaradi izdajstva prav v tej hiši tudi obkoljena in napadena. Trije borci so bili ujeti, več borcev pa je pri obrambi in kasneje pri preboju padlo. Med bojem je zgorelo gospodarsko poslopje (razen hiše)... Od leve proti desni stojijo: prvi borec je nepoznan, drugi je Ciril Krmelj-Primož, kurir relejne postaje G-15 (že umrl), doma z Andreja nad Škofjo Loko, naslednji je borec s partizanskim imenom Čurčil, obveščevalec obveščevalnega centra »Lubnik«, doma iz Gorenje vasi ali Rateč pri Škofji Loki (tudi umrl), naslednji v ozadju je Franc Krmelj-Igor, kurir relejne postaje G-15 (tudi umrl), sledi Franc Hribernik-Stane, obvešćevalec obveščevalnega centra »Lubnik« z Ožbolta nad Škofjo Loko, doma iz Puštala, padel zaradi izdajstva 1. maja 1945, naslednji je Štefan Kržišnik-Marjan, prav tako obveščevalec, doma z Ožbolta, sedaj živeč v Puštalu 98, predzadnji v vrsti (z daljnogledom) sem jaz, Ivan Bernik, obveščevalec obveščevalnega centra 31. divizije, in zadnji v klobuku je Pavel Košir-Vovk, kurir relejne postaje G-15 z Ožbolta, sedaj stanujoč pri Sv. Barbari nad Škofjo Loko. Vsi našteti so bili borci NOV iz leta 1943. Kdo je fotografiral, ni znano...« Drugi tovariš, ki pa se ni podpisal, je na objavljeni fotografij prepoznal samo tovariša v klobuku, prvega z desne, ta pa je Pavle Košir-Vovk, sedaj zaposlen v LTH Škofja Loka. Obema tovarišema se za pojasnili najlepše zahvaljujemo.

Tokrat prinašamo fotografijo partizanske kolone v snegu, ki je verjetno tudi nastala zadnjo partizansko zimo. Tudi tokrat nas zanima, katero enoto predstavlja, kje je to bilo in kdo je fotografiral ter kdo so tovariši na sliki (imena, priimki in partizanska imena). Prosimo naše bralce in bivše borce, da nam to pomagajo ugotoviti!

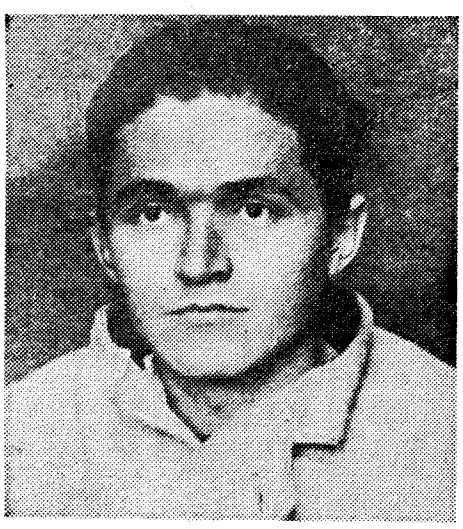

Andrej Benčič, kakršen je bil v robijaški obleki v Sremski Mitrovici

ramah in jo počastili. To si je ona zaslužila, ker je mnogo tvegala.

Tu pa tam smo potrebovali orožje. Kako si ga nabaviti? Za to je prost način — vzeti ga Nemcem. Tako smo sklenili in storili. Mladi partizan Raffaelle Simoni, ki je takrat stanoval v ulici Solferino 9, je čakal, da dva starejša Nemca iz feldžandarmerije prideta kot vsak večer kupit zelenjavo v bližnjo trgovino. Ko sta izbirala zelenjavo, jima je Raffaelle hladnokrvno pobral revolverje. Protestirala sta, češ da nista hitlerjevca, ampak berlinca, eden komunist in delavec tovarne Berkel, drugi pa socialdemokrat. Hvalila sta Liebknechta, Thaelmanna in Breitsheida. Kaj storiti? Revolverja smo zadržali, Nemca pa spustili. Nič se ni zgodilo, nista nas prijavila. Ali je bil to strah ali sramota ali pa sta morda bila med tistimi maloštevilnimi in junaškimi protihitlerjevci, ki so tudi sami obsojali nacistična barbarstva. Mi smo vsekakor pravilno ravnali.

Bilo je leta 1944. Moja brigada se je morala umakniti iz območja Casalecchio, kjer so oddelki nemške divizije Das Reich. tisti, ki so pred nekaj dnevi razdejali Marcabotto v Bolonjskih Apeninih in pobili kakih 1.800 ljudi, med njimi starčke, ženske in otroke ter vse požgali. Toda moja brigada bi morala preiti čez reko Reno. Most sta stražila dva esesovca. Dva partizana, oblečena v esesevosko uniformo in v nemškem avtomobilu sta prišla na most, da bi ga prešla. Esesovca sta ju ustavila in zahtevala dokumente, ki ju ta dva nista imela navzlic nemškim uniformama. En partizan je napravil kretnjo, kot da bo segel po dokumente, drugi pa je bliskovito potegnil z mitraljezom in ubil oba esesovca, nakar sta partizana prešla prek reke. Nemška reakcija je bila bliskovita: takoj so blokirali most in pozaprli vse moške, ki so se znašli na tej strani mostu. Prijeli so tudi mene. Postavili so nas med dva esesovca, ubita pred nekaj minutami prav od partizanov brigade, kateri sem tudi sam pripadal. Eesesovca, že mrtva, sta še vedno krvavela iz številnih ran in njihovi »kameradi« so se vedli kot pobesneli. Prišel je tudi njihov poveljnik Reder, ki sedaj sedi v dosmrtni ječi zaradi poboja v Marcabotti. Ni treba veliko domišljije, da so nas nameravali postreliti za talce .V najboljšem primeru bi bili izmed nas odbrali dvajset žrtev, za vsakega esesovca deset (en Nemec je veljal deset Italijanov). Mislil sem, da je prišla vrsta name in spomnil sem se slavne fraze Winstona Churchilla: »Če vas zadene, da morate iti v pekel, odnesite s seboj vsaj enega nacista...« Nameraval sem planiti na najbližjega Nemca, takoj, ko bi začeli streljati na nas. Toda prav takrat je neki nemški kapetan poročal Rederju, da je njegov odred pobesil dvanajst partizanov tam blizu v Casalcchiu in to nam je prihranilo življenje. Vseeno pa so nas takoj odvedli v koncentracijsko taborišče v Corticelli pri Bologni, ki je služilo Nemcem kot prehodno taborišče za vse tiste, ki so jih gonili v Nemčijo.

Na poti iz Casalecchia v Corticello — hodili smo ponoči in peš kakih deset kilometrov — je tu pa tam kdo skušal pobegniti Nemci so vsakič streljali in metali ročne bombe. Jaz tega nisem niti poskušal, ker sem predvideval, kako se bo z mano končalo. In res se je tako zgodilo. Naslednjega dne proti večeru me je nemški poveljnik poklical v svoj štab in mi rekel, da me firma Cavazza-Zecchini, specializirana za utrjevalna dela na fronti in bližnjem zaledju, zahteva kot specialista. Nemška dobričina se je z mano celo oprostil in me prosil, naj jim tudi jaz oprostim pomoto, ki so jo nehote storili, ko so me sem pripeljali. Dal mi je roko in dejal: »Ljudje, kakršen ste vi, so potrebni...« Točno, sem si mislil, toda ne za vas temveč za nas. In tako sem se rešil tega taborišča, čeprav moram povedati, da nikoli nisem bil specialist za utrdbena dela firme, ki je resnično obstajala. Vsa zadeva je bila spretno ponarejena, da bi me rešili iz nemških krempljev. To je bil plod naše organizacije, ki je, kot se vidi, odlično delovala.

Naj končam. Te epizode so zelo zanimive in nam kažejo, da so sinovi vsakega ljudstva, kadar vedo, zakaj se bojujejo, vedno pogumni. To pa kaže tudi na veliko vrednost naših načel ne samo v politiki, ampak tudi na etičnem področju. Mislim, da je treba glede poguma italijanskih partizanov in komunistov povedati resnico, ker se pogosto sliši, da Italijani niso pogumni. Niso pogumni, kadar gre za vojno, ki je ljudstvo ne mara, ki je ne čuti za svojo in pravično, zakaj pogum ljudstva ni pogum landsknechtov, ki se bojujejo za denar. Jaz kot sin slovenskega očeta in rojen na slovenskem Primorskem, čutim moralno dolžnost to resnico potrditi tudi zato, ker kot komunist mislim, da se mora med narodi zgraditi mirno sožitje in prijateljstvo, kar še zlasti velja za narode, ki živijo tesno drug ob drugem, torej tudi za Slovence in Italijane.

Andrej Benčič

TUDI SIGMA IZ PTUJA...

Tudi podjetje SIGMA iz Ptuja spada med podjetja, ki so sprejela pobudo zavoda »Borec« in posvetila pozornost zamisli o patronatih nad šolami. Tako je to podjetje dvema šolama opremilo delavnice za praktični pouk, za šolske izlete jima posoja svoj avtobus, skrbi za medsebojne obiske, nabavlja knjige za potrebe šolskih knjižnic in za obdaritev učencev in delavcev. Podjetje, ki je v zadnjih nekaj letih doseglo lep razvoj, si je delovne kadre zagotovilo iz neposredne okolice. Zanimivo je, da znaša poprečna starost zaposlenih v podjetju samo 26 let.

POZOR!

Knjiga »MRTVI NE LAŽEJO«, ki jo je napisal Ivan Jan, je v celoti pošla. Založnik Zavod »Borec« v Ljubljani bi jo ponatisnil v primeru, če bi si zagotovil primerno število prednaročnikov. Interenenti naj pošljejo brezobvezno sporočilo z dopisnico na naslov: Zavod »BOREC«, Beethovnova 10, 61000 Ljubljana.

Cena v platno vezanega izvoda bi znašala približno 80 dinarjev.

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Rožca Sagadin

Rojena je bila 31. avgusta 1913 v Dornberku pri Gorici. Promovirala je leta 1939 v Beogradu. Izpopolnjevala se je v Münchnu in na Dunaju. Poleti 1944 je prišla na Štajersko k sorodnikom, v Srece pri Makolah. Tam se je povezala z Osvobodilno fronto in delala kot zdravnica na terenu, a hodila je tudi na Pohorje zdravit partizane. V kleti hiše, kjer so stanovali, je bil bunker, kamor so se zatekali ranjeni partizani in aktivisti. Zaradi izdaje so Nemci v noči med 12. in 13. aprilom 1945 hišo obkolili in preiskali. Aretaciji se ji je uspelo izogniti. Še s tremi sorodniki-partizani se je zatekla v bunker. Nemci pa so drugi dan hišo zažgali. Skritim v bunkerju je grozila smrt zaradi zadušitve, zato so se sami postrelili.

Bil sem v posebni skupini

Tu so žrtve zmetali večidel še žive v ogenj. Gorje pripadniku posebne skupine, ki bi povzročil, da bi se veriga na smrt obsojenih pretrgala in da bi moral kateri izmed ubijalcev na robu jame malo dlje čakati na naslednjo žrtev.

Oberscharführer Molle je navzoč vsepovsod. Neutrudno speši od jame do jame pa v hišo in nazaj.

Jetniki, ki jih mečejo v jame, so zvečine starci in otroci. Ko jih gonijo iz hiše k ognju, se ne upirajo: od groze in strahu so vsi iz uma, tako da se niti ne sprašujejo več, kaj bo z njimi. Nekaj pa je med tami nesrečniki tudi fantov. Ti se včasih nagonsko poskusijo upreti, a zaman. Če Molle opazi kaj takega, brž zgrabi za revolver, ki ga ima zmeraj nared. Z razdalje kakšnih dvajsetih do tridesetih metrov sproži strel v upornika, in ta se takoj zgrudi mrtev v naročje pripadnika posebne skupine, ki ga je pripeljal sèm. Molle je namreč odličen strelec. Včasih strelja tudi na kakšnega pripadnika posebne skupine — kadar z njegovim delom ni zadovoljen — in mu prestreli roko. Da, kadar je nezadovoljen in kadar hoče koga opomniti, meri zmeraj v roko.

Zmogljivost dveh grmad oziroma sežigalnih jam je bila pet do šest tisoč mrtvih na dan, torej več kot v krematoriju. Toda smrt je tukaj tisočkrat bolj grozna, zakaj tu umreš dvakrat, prvič pod kroglo, drugič v ognju.

Potem ko sem videl, kako morijo ljudi s plinom in s streli v tilnik, sem se seznanil še s četrtim, »kombiniranim« načinom ubijanja.

53

Pobiram očala in zdravila, ki so jih pustile žrtve. Trd sem od groze, kolena mi klecajo. Vračam se »domov«, se pravi v krematorij št. 1, o katerem je dejal dr. Mengele, da »ni sanatorij, vendar se v njem da živeti.« Potem ko sem videl sežigalne jame, se mi zdi, da je govoril resnico...

»Doma« grem v svojo sobo, vendar se mi ne da sortirati zdravil in naočnikov. Zaužijem uspavalni prašek in ležem...

14.

Naslednjega dne moram biti priča novih grozodejstev. Sploh odkrivam vsak dan nove strahote, ki si jih še v sanjah ne bi mogel predstavljati.

Pripadniki posebne skupine — tem se posreči vse zvedeti — mi povedo, da je taborišče najstrože zastraženo. To pomeni, da ne sme nihče iz barake. Okrog njih da so esesovci s policijskimi psi, ker bodo danes likvidirali češko četrt.

V češki četrti je bilo kakšnih petnajst tisoč ljudi, ki so jih pripeljali z geta v Terezinu. Tu so bile družine skupaj, kot v ciganski četrti. Ko so prišli, jih niso ločili. Tako otroci kot odrasli in starci so lahko obdržali svoje obleke in živeli skupaj. To življenje je bilo trdo, vendar znosno. Delali niso.

Tako so životarili dve leti — tedaj pa je tudi njim odbila zadnja ura, kajti Auschwitz je uničevalno taborišče. Tu je le vprašanje časa, kdaj boš umrl — eden pride na vrsto prej, drugi pozneje, uiti pa ne more nihče. Drug za drugim prihajajo vlaki z interniranci iz Madžarske — taboriščniki jim pravijo transporti — včasih tudi dva naenkrat. Iz njihovih vagonov se usipa na tisoče moških in žensk.

Temu, kar zdaj počenja dr. Mengele, ki je ob prihodu transportov zmeraj navzoč, ne bi mogli reči selekcija. Njegova roka se nenehno steguje v isto smer — na levo. Celi vlaki ljudi gredo naravnost v zaplinjevalnice in v sežigalne jame.

54

Karantena, taborišče C, taborišče D in četrt F so nabito polne, čeprav vsak dan v njih izbirajo tiste, ki jih pošiljajo v bolj oddaljena taborišča. V češkem taborišču so morali starci in mlajši ljudje, ki so po dveh letih životarjenja oslabeli — med njimi so bili tudi do kosti shujšani otroci — prepustiti prostor novincem, sposobnim za delo.

Že več tednov je minilo, odkar se je položaj teh nesrečnikov poslabšal. Po prihodu prvega madžarskega transporta so se njihovi dnevni obroki zmanjšali. Kmalu potem so preplavile četrti ogromne nove množice in nemška komanda se je znašla pred skoraj nerešljivim vprašajem prehrane. Tako so se skrčili obroki v češki četrti málone na nič.

Nesrečnikom se je bledlo od lakote. Ker so bili že prej oslabeli, so se v nekaj dneh spremenili v okostnjake. Začele so jih redčiti bolezni: driska griža in tifus. Vsak dan jih je umrlo petdeset do šestdeset. Zadnje dni so prestali nepopisno gorjé — zdaj pa je tudi zanje napočila ura odrešilne smrti.

»Likvidacija« je bila odrejena zgodaj zjutraj. Več sto esesovskih vojakov je obkolilo češko četrt in zaukazalo zbor. Kriki groze so se razlegali po taborišču, ko so nesrečnike spravljali na kamione, saj so po dveh letih življenja v KZ vedeli, kaj jih čaka.

Pred likvidacijo je češka četrt štela dvanajst tisoč ljudi. Od njih so izbrali kakšnih petsto moških, ki so bili še zmožni za delo, in osem zdravnikov. Vse drugo so poslali v krematorija št. 2 in 3. Naslednjega dne je bilo češko taborišče po več letih prazno. Tudi v krematorijih št. 2 in 3 je bilo spet vse tiho. Videl sem kamion, naložen s pepe-

Na življenje in smrt
Desant na Drvar
Vojna na Balkanu
Kri na kamnu
Zgodovina gestapa
Roparski zaklad

in še druge knjige iz bogatega repertoarja knjig založbe BOREC prejme vsak novi naročnik na TV-15, ki se naroči nanj vsaj za 12 mesecev.

izreži

Priimek in ime: _____

Naslov: _____ »TV-15« p.p. 598. 61001 Ljubljana

Pošta: _____

Podpis: _____

(Naročnino bom poravnal-a po prejemu položnice — naročnino bom sam nakazal)
Poleg tega ima možnost biti izžreban za eno izmed štirih ročnih ur, ki bodo vsak mesec podeljene med stare in nove naročnike lista.
Člani Zveze združenj borcev in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije! TV-15 je vaše glasilo. Pomagajte ga razširjati; naj pride v vsako partizansko družino, naj ga prebira vsakdo, ki mu naša polpretekla zgodovina ni tuja!

brest ☎ 791 080
SALON POHIŠTVA CERKNICA

"bien-être"
eau de cologne naturelle
70° et 85°
TKI HRASTNIK - DIPARCO PARIS

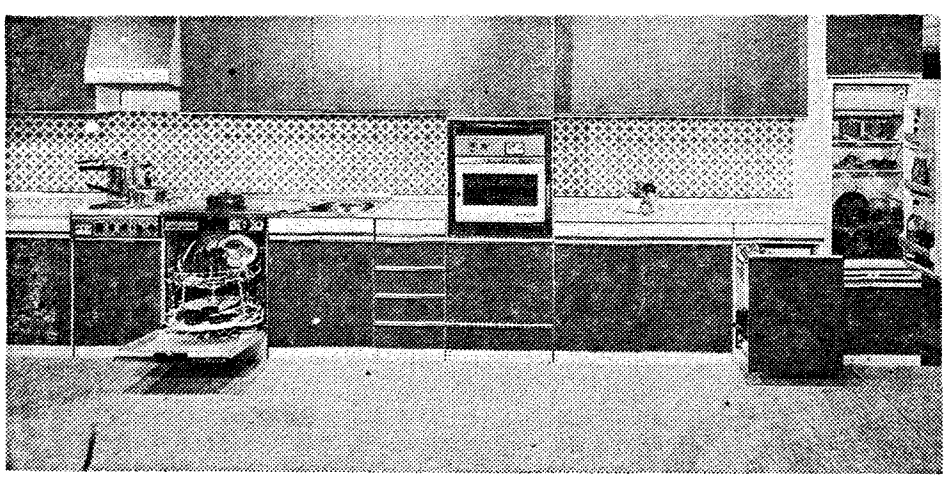

vega 60
brest cerknica

Industrija bombažnih izdelkov - Kranj
je specializirano podjetje za jacquardske dekorativne tkanine

Proizvajamo: dekorativne zavese iz sintetičnih vlaken v raznih širinah in barvah, jacquard gradle za posteljne vložke in damast gradle v bogatem asortimanu in po najugodnejših cenah.

Cenjeni potrošniki, zahtevajte povsod naše kvalitetno priznane izdelke.

OBISK V MARIBORU BO USPEŠEN, če boste obiskali lepo urejeno in bogato založeno novo blagovnico
zarja maribor
KUIK
GLAVNI TRG

IBT

55

lom, kako je odpeljal s področja krematorijev proti Visli.

Tako se je število internirancev v češki četrti zmanjšalo za deset tisoč in v arhivih KZ so izpolnili novo stran. Na tej strani je bilo kratko poročilo: »Češko četrt koncentracijskega taborišča Auschwitz smo likvidirali zaradi velikega števila obolenj za tifusom. Podpis: dr. Mengele, Hauptsturmführer, I. Lagerarzt.«

Tistih osem zdravnikov iz češke četrti, ki jim je dr. Mengele prizanesel na posredovanje dr. Epsteina, so poslali v bolniške barake taborišča F. Bili so namreč telesno in živčno povsem izčrpani, ker so žrtvovali vse svoje moči negi bolnikov v taborišču, pa tudi sami so bili že okuženi s tifusom. Dan po likvidaciji sem šel po službenih opravkih v taborišče F. Videl sem te zdravnike, ki so ušli smrti. Pogovoril sem se z njimi, še posebej pa z dr. Hellerjem, bivšim zdravnikom češke četrti, čigar ime je bilo med zdravstvenimi kadri dobro znano. Pripovedoval mi je o trpljenju in umiranju čeških Židov. Pozneje je umrlo tudi teh osem zdravnikov. Bili so pravi zdravniki. Čast njihovemu spominu!

15.

V taborišču C, ki se razprostira poleg češke četrti, je zbrano židovsko ženstvo iz Madžarske. Število jetnic se je včasih povzpelo na šestdeset tisoč, čeprav so jih vsak dan odvažali v bolj oddaljena taborišča. V tem čezmerno natrpanem taborišču so zdravniki nekega dne ugotovili pri nekaterih ženskah znake škrlatinke. Na ukaz dr. Mengeleja so tisto barako pa še tisti dve na levi in desni strani povrhu zaznamovali . . .

Pod noč so že prišli kamioni po prebivalke teh treh barak. Odpeljali so jih v krematorij.

Takšne učinkovite ukrepe si je privoščil dr. Mengele za zajezitev širjenja epidemije.

56

Češka četrt in tri barake taborišča C so že bile žrtve boja dr. Mengeleja proti epidemijam. Na srečo so zdravniki v barakah kmalu spoznali, kako dr. Mengele onemogoča širjenje bolezni. Odtlej so zelo pazili, da ne bi nemškim zdravnikom — esesovcem poročali o primerih nalezljivih bolezni. Če je bilo le mogoče, so skrivali celo bolnika v kakšnem kotu barake in ga negovali, kolikor se je dalo s skromnimi možnostmi. Nikakor pa ga niso marali poslati v bolnišnico, zakaj zdravniki — esesovci so tam nadzorovali vse bolnike in brž ko so ugotovili kakšen primer nalezljive bolezni, so odredili likvidacijo tiste barake in dveh sosednjih. V esesovskem medicinskem žargonu se imenuje ta metoda »intenzivna borba proti širjenju nalezljivih bolezni.« Rezultat te borbe sta vsak dan dva kamiona pepela . . .

16.

Nekega dne dopoldne sem se moral na ukaz dr. Mengeleja nujno odpraviti v pisarno komandanta taborišča F. Odšel sem rad, ker sem se tako za nekaj ur rešil turobnega krematorijskega ozračja.

Tudi malo hoje mi ne bo škodilo. Po urah, prebitih v smradu secirnice in krematorija, mi bo svež zrak dobro del. Zadovoljen sem tudi zato, ker se bom lahko srečal s svojimi stanovskimi tovariši v taborišču F, tistimi, ki so me ob prihodu v taborišče prijazno sprejeli. S seboj imam polne žepe dragocenih zdravil, pa tudi nekaj zavojčkov cigaret. V svoje staro bivališče — bolniško barako št. 12 — ne maram priti praznih rok. Še zlasti pa se moram izkazati kot pripadnik Sonderkommanda.

Grem skozi železna vrata krematorija, kjer si stražar zapiše mojo številko. Zavijem proti taborišču F. Hodim počasi, da bi sprehod trajal dlje. Pot drži mimo bodeče žice ženskega taborišča

57

»FKL«, kjer se med barakami premika na tisoče žensk. Vse so si podobne: kar odvratne so s svojimi na balin ostriženimi glavami in capastimi oblačili. Spomnim se svoje žene in petnajstletne hčerke, njunih gostih las, valovitih kodrov pa oblek, ki sta si jih dali narediti po številnih družinskih posvetih.

Trije meseci so minili od takrat, ko smo se ločili na železniški rampi. Kaj je z njima? Sta še zmeraj skupaj? Sta še zmeraj v ženski četrti taborišča Auschwitz ali pa so ju poslali v kakšno bolj oddaljeno taborišče Tretjega rajha? Trije meseci so dolga doba. Trije meseci v KZ pa so še mnogo daljši. Nekaj mi pravi, da še živita. Toda kje sta, za katero izmed neštetih bodečih ograj? Kdo bi mi mogel odgovoriti . . . Kamorkoli mi sega pogled, vse do obzorja, vidim samo bodečo žico, betonske stebre in table z napisi »prepovedano«. Ves KZ je v bodeči žici. In tudi vsa Nemčija je eno samo velikansko koncentracijsko taborišče . . .

Pridem pred vrata taborišča F. Pred njimi stoji blockführerstube, tj. stražarnica. Danes sta v službi en vojak in en podoficir — esesovec, mož surovega obraza. Stopim k oknu stražarnice, priviham rokav suknjiča in povem svojo taboriščno številko A 8450, kakor je predpisano. Pri tem pa nehote pokažem tudi svojo ročno uro — dr. Mengele mi jo je dovolil nositi, ker jo potrebujem pri delu. Sicer pa je internirancem najstrožje prepovedano nositi kaj takega. Zato esesovec plane kakor tiger iz stražarnice in začne hruliti s hripavim glasom: kaj iščem v taborišču F in kako da si upam nositi ročno uro?

Trije meseci taboriščnega življenja — to je dobra šola. Brez razburjanja in ne da bi trenil odgovorim esesovcu, da ničesar ne iščem, pač pa prihajam na ukaz dr. Mengeleja, ki bi rad z menoj govoril; toda če to ni mogoče, se bom vrnil v krematorij in poklical dr. Mengeleja po telefonu.

Spomini na »partizanskega očka« Mitrija

Mnogi Gorjanci (prebivalci Gorja pri Bledu) in partizani se radi spominjajo samotarja, ki je dolga leta živel — sam — na Stari Pokljuki, v koči na Postojnarjevem rovtu. Zbral sem nekaj podatkov od partizanov, ki jim je bil ta samotar zanesljiva zveza z dolino; precej pa mi je povedala tudi Postojnarjeva Johanca. Samotarja so partizani imenovali »partizanski očka«, saj je bil tudi dober kot pravi oče.

Rodil se je leta 1870 pri Šempetru na Krasu. V Gorje je prišel kot zelo mlad fant. V Zg. Gorjah je pri Jurjevcu služil za hlapca. Pri delu ga je doletela nesreča: usekal se je v desno koleno, tako da je imel potlej trdo nogo.

Trdo je bilo njegovo življenje — hlapca in dninarja. Po prvi svetovni vojni se je preselil v bajtico na Pokljuki in postal samotar. Kar 27 let je preživel v samoti. Njegovo največje veselje so bile — puške. Skrival jih je v koči. Večkrat so ga osumili lovske tatvine in delali so v koči preiskave. Žandarji pa niso nikoli nič našli. Ob neki priložnosti je imel med preiskavo puško skrito v hlačnici in ker je imel trdo nogo, niso pomislili, da ob iztegnjeni nogi skriva orožje. Pri drugi priložnosti pa je orožnik vendar odkril puško, ko je že odhajal iz koče: spotaknil se je ob nekaj, pa je opazil, da je v tla zabita puškina cev pri ognjišču opirala tnalo . . . Potem se je očka moral zagovarjati pred sodnikom.

Leta 1928 je oblast ugotovila, da samotar nima jugoslovanslega državljanstva. Zato so ga avgusta tistega leta izgnali v Italijo. Potem je živel pri bratu in nečakinji v Postojni. Vleklo pa ga je nazaj v planinsko samoto. Po dveh letih je pobegnil spet v Jugoslavijo. Pripešačil je do Šenčurja pri Kranju, kjer je dobil obleko in toliko denarja, da se je odpeljal z vlakom na Bled. Od tam jo je spet mahnil na Pokljuko.

Zelo rad je bral knjige. Ljubil je ptice in vneto je skrbel zanje. Tako jih je udomačil, da so pozimi prihajale zobat kar v kočo. Izdeloval je lične lesene cokle. Podplate je rezal iz jesenovega ali brezovega lesa. Tudi lesene lestve je izdeloval. S tem se je nekako preživljal. Hudo pa je bilo zlasti med gospodarsko krizo. V dolino je prihajal le po nekajkrat na mesec, da si je oskrbel nekaj skromnega živeža. Redno je obiskoval tedaj svoje prijatelje.

Med drugo vojno so se pri njem ustavljali že prvi partizani. Bil je dobričina in delil je z borci svojo borno hrano. Kmalu je postal pomembna zveza med njimi in dolino. Čeprav je bil že precej star, je napravil po večkrat na teden utrudljivo pot — ni ga zadržal sneg, ni ga ustavilo deževje. Vselej se je vračal s polnim, težkim nahrbtnikom. Domačini so pošiljali borcem hrano in obleko, kar je vselej izročil v prave roke. Prenesel je tudi nešteto pomembnih poročil. Zmeraj je hodil s palico, ki je imela držaj iz srnjakovega roga in se je dala odviti; palica je bila votla — v nji je prenašal važne papirje. Pozimi 1944, ko je bilo precej snega, je odšel na Bled in dobil pomembno sporočilo. Med potjo je zvedel, da ga v Jeli pod Pokljuko v zasedi čakajo Nemci. Ni se obotavljal: napotil se je kar počez po celem snegu, čez Križe in dalje čez Zatrnik na Pokljuko, kar je bilo zanj s trdo nogo pravo junaštvo. Vendar se ni nikdar z ničemer hvalil.

Ni maral, da bi se okrog koče zbirali v gručah partizani, marveč je rad sprejemal le »stare ase«, ki jim je lahko zaupal in jih je dobro poznal. Partizanom je stalno dajal znamenja, ali je pot varna ali ne.

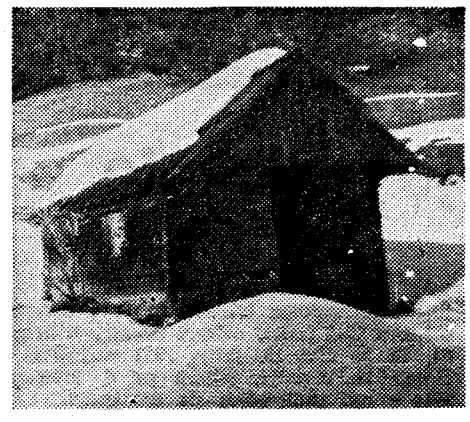

Koča na Pokljuki, kjer je živel »partizanski očka« Mitri

Prišla je svoboda. Partizani so odšli v dolino. Očka pa je spet ostal sam. Bilo mu je 75 let in je onemogel. Borci so se mu hoteli oddolžiti in so mu omogočili preselitev v dolino; v stavbi KLO Gorje je dobil opremljeno sobico. Ni pa se počutil srečnega. Kakor shira planinski orel, če ga zapreš v tesno kletko, tako se tudi očka ni mogel prilagoditi civiliziranemu življenju. Decembra 1946 se je končalo njegovo življenje. Kot partizanskega očko so ga pokopali na pokopališču borcev v Zg. Gorjah . . .

Nismo ga pozabili.

JOŽE AMBROŽIČ

Matija Lunder 70-letnik

Skromno, tiho, tako, kakor je bilo vse njegovo življenje, je zaslužni predvojni revolucionar in udeleženec NOB Matija Lunder praznoval svojo sedemdesetletnico v Grinjanu pri Kopru.

Rodil se je 18. februarja 1902 v Debeči pri Litiji v revni kmečki družini. Po končani osnovni šoli je ostal doma na kmetiji. Ko je odslužil vojaščino, ni mogel dobiti dela, zato je odšel v Kanado. Bil je rudar v več rudnikih pri Torontu. Zaradi sodelovanja v naprednem delavskem gibanju je kmalu ostal brez dela. Leta 1932 je bil sprejet v KP. Sodeloval je z znanima predvojnima komunistoma Štaglom in Alojzem Rusom. Venomer so ga preganjali, zato se je odločil za odhod v Sovjetsko zvezo.

Delal je v Karambašu na Uralu. Tam so Slovenci ustanovili svojo partijsko celico. Vodil jo je Jože Zupančič. Iz rudnika v Karambašu so ga leta 1933 z Jožetom Novakom poklicali v Moskvo, da bi prevzel naloge političnega delavca v Kanadi. Odpotoval je v Pariz, a tam ni dobil dovoljenja za odhod v Kanado. Zato se je moral vrniti domov.

Leta 1935 je bil sprejet v KPJ. Delal je v partijski celici v Stari cerkvi pri Kočevju. Po partijski direktivi je sprejel službo na pošti v Koprivniku. Tako mu je bilo omogočeno razpečavanje partijske literature. V tej službi je ostal do leta 1940, ko so ga zaprli.

V narodnoosvobodilnem gibanju je začel delovati takoj po okupaciji. Toda že aprila 1942 so ga odgnali v Gonars. Tam je kot izkušen rudar sodeloval pri kopanju skrivnega rova, da so po njem pobegnili iz taborišča pomembni politični delavci. Zaradi sodelovanja pri pripravljanju pobega tovarišev so ga premestili v Renicci. Po italijanski kapitulaciji se je pridružil odporniškemu gibanju v Italiji. Aprila 1944 je padel spet v sovražnikove kremplje. Poslali so ga v taborišče vojnih ujetnikov pri Münchenu.

Po osvoboditvi je delal kot kolonist, član delovne zadruge pri Vršcu. Leta 1955 pa se je iz zdravstvenih razlogov priselil na naše obalno območje. Do leta 1959, do upokojitve, je delal pri Tehnoboru v Kopru.

Odlikovan je bil s številnimi odlikovanji za zasluge v revolucionarnem delavskem gibanju in za udeležbo v NOB.

Prijatelji, soborci in zlasti sotovariši iz predvojnega revolucionarnega gibanja mu želijo še mnogo zdravih let!

ALBERT KLUN

90-LETNIK IZ ZALOGA

Naš član Ivan Klavs na terenu Zalog-Spodnji Kašelj-Podgrad bo v kratkem praznoval devetdesetletnico rojstva. Rodil se je 20. marca 1882 v Dobrem polju na Dolenjskem kot sin siromašnega kmeta.

Ko je dorastel, se je zaposlil na železnici ter je služboval v raznih krajih. Poročil se je leta 1910. Njegova še živeča žena Julijana je samo štiri leta mlajša od njega, tako da ima tudi ona že 86 let.

V zakonu se mu je rodilo pet otrok. Dva sinova sta sodelovala v NOB. Mlajši sin Jože se ni vrnil, padel je v borbi za boljše življenje. Starejši sin Ivo je bil pa aktivist ter je proti koncu vojne okusil grenkobo taborišča Dachau v Nemčiji.

Leta 1918 se je naš devetdesetletnik preselil v Zalog z zasedenega primorskega ozemlja, ki je pripadalo Italiji. Vedno je bil zaveden Slovenec. Ko je bil še mlajši, je aktivno sodeloval v naprednih organizacijah. Danes so v njegovi družini štirje člani ZB.

Kljub visoki starosti je še vedno čil in zdrav. Od časa do časa še vedno rad skoči v svojo rojstno vas pomagat bratu na kmetiji.

Odbor ZB v Zalogu želi njemu kot najstarejšemu Založanu še mnogo dni zdravja in zadovoljstva, enako tudi njegovi ženi Julijani, da bi večer dolgega življenja uživala še dolgo časa v krogu svojih domačih.

FELIKS SEVŠEK

Stari grehi

Pred tremi leti se je vrnil iz tujine, kamor je pobegnil po končani vojni, Tanasko Živanović, doma iz Lip pri Smederevu. Med vojno je bil podnarednik pri ljotićevcih.

Letos 15. februarja so ga aretirali zaradi suma, da je kot pripadnik ljotićevcev sodeloval pri ustrelitvah in tudi sam streljal, pretepal in mučil pripadnike osvobodilnega gibanja. Ovadbo so podpisali nekateri bivši borci, ki so se leta 1941 bojevali v lipski partizanski četi.

Ti vedo povedati, da je bil Živanović pred vojno bogat kmet s 15 hektari najboljše obdelovalne zemlje in lastno mlekarno, poleg tega pa je trgoval z raznim blagom, kar mu je pač bolj kazalo. Že pred vojno je bil navdušen za nacizem in za sodelovanje Jugoslavije s silami Osi. Leta 1943 ga je partizanska trojka iskala doma, da bi ga ustrelila, toda ni ga našla, ker se je pravočasno skril. Drugič pa je zapazil partizane, ki so se bližali njegovi hiši in začel skozi okno nanje streljati. Eden izmed partizanov je nato v hišo vrgel ročno bombo, ta pa se je odbila od okenskih križev in padla nazaj ven. Od drobcev je bil en partizan ranjen. Tako je akcija propadla Po tem dogodku je Živanović pobegnil v Smederevo in se ni več vrnil v domačo vas. Tja se je vračal samo še z ljotićevci.

Že pred tremi leti je Živanovićeva vrnitev v Jugoslavijo med domačini povzročila precejšnje negodovanje in vrsto protestov.

Partizanska mati Jožefa Bokal

Kake pol ure od Vač ležijo Mala sela. Samo tri hišne številke so v tej vasici, ki jo obdajajo gosti gozdovi. Zato ni nič čudnega, če so vasico že zelo zgodaj začeli zahajati prvi partizani. Posebno še, ker so jih vaščani prisrčno sprejemali.

Pri Koroščevih (pišejo se Bokal) so takrat živeli trije bratje in ena sestra ter starši, Anton in Jožefa. Od spomladi 1942 so vsi sodelovali s partizani, čeprav so trije sinovi že leta 1941 morali v Nemčijo na delo. Sprva jih niso pustili nikamor, leta 1942 pa so se lahko vračali na obiske. Tako so se povezali s partizani in sklenili, da ne bodo več delali za naciste. Spomladi 1943 bi morali vsi trije bratje v nemško vojsko. Vrnili so se v domače kraje in postali partizani. Zvezo pa je priskrbela mati. Najmlajši sin, Albin je med napadom na Žužemberk julija meseca 1943 padel pri Zafari kot borec Cankarjeve brigade. Tudi druga dva sinova, Gustelj in Rudi, sta bila v Cankarjevi brigadi.

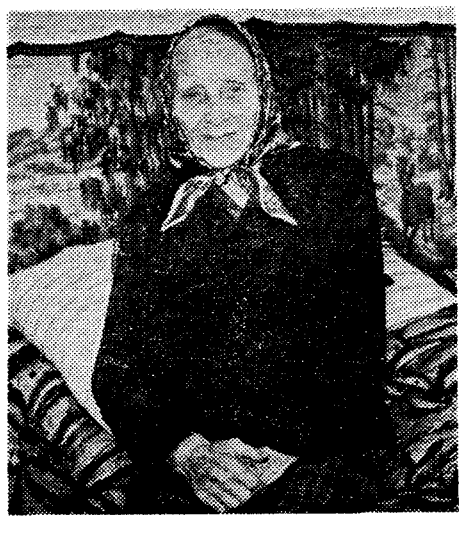

Doma so ostali torej le sestra Milka ter oče in mati. Vsi trije so nadaljevali sodelovanje s partizani. Pri hiši so bili partizani stalni gostje, neredko so bili v njej tudi štabi. Leta 1944 proti koncu leta pa so Nemci vso vas požgali. Soseda in njegovo hčer so žive vrgli v ogenj, enega soseda pa so zaklali. Oče, mati in nekateri drugi vaščani pa so se uspeli skriti v nekem skrivališču. Vse to je hudo prizadelo štiriinšestdesetletnega očeta, ki se je tako kot drugi brez strehe nad glavo moral potikati po gozdu. Povrh je še obolel, ker se je hudo prehladil. Leta 1949 je umrl za posledicami te bolezni.

Mati Jožefa pa je kljub vsemu bodrila vso okolico. Bila je razglednana ženska, saj je veliko pretrpela. Prvi mož ji je padel v I. svetovni vojni, morala je bežati iz Čepovana z dvema otrokoma. Vzela je vdovca z dvema otrokoma in ostala za vedno na moževem domu. Tudi moževim otrokom je bila dobra mati. Tako je bila vsa hiša vedno na strani tistih, ki so se upirali prevladujoči klerikalni stranki. Med vojno pa so naredili le še korak dlje, kar je bilo značilno za mnoge naše ljudi, zlasti na podeželju.

Natanko 8. marca, za dan žena, je Jožefa v krogu svojih otrok, praznovala sedeminosemdesetletnico rojstva. Kot eno najstarejših občank so jo počastili ob visokem življenjskem prazniku tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij.

dobro je, če veste

POPREČNA ŽIVLJENJSKA DOBA LJUDI V POSAMEZNIH DEŽELAH je bila tudi lani najdaljša na Švedskem: 71,9 leta. V večini dežel je poprečna starostna doba žensk večja kakor moških. Le v sedmih deželah, v Pakistanu, Nigeriji, Gornji Volti, Cejlonu, Kambodži, Indiji in Jordanu, živijo moški poprečno dalj časa kot ženske, ker je zaradi neugodnih zdravstvenih razmer izredno velika umrljivost mater. Na vsem svetu pa so le štiri dežele — Nizozemska, Norveška, Islandija in Danska — kjer je poprečna življenjska doba moških tako dolga, da imajo dečki, ki se rodijo letos, upanje, da bodo doživeli leto 2041. Med deželami, kjer je poprečna življenjska doba žensk krajša kakor 70 let, je tudi Jugoslavija; v Evropi so še naslednje dežele s podobno poprečno življenjsko dobo: Portugalija, Albanija in Luksemburg.

KOLIKO HRANE POTREBUJE ČLOVEK V LETU DNI? Splošno veljavnega merila seveda ni. Doslej so ocenjevali, kako se hranijo ljudje po svetu, navadno le s kalorijami. Že dolgo je znano, da približno polovica prebivalstva na svetu strada, a kljub temu se prebivalstvo najhitreje množi prav v deželah, kjer se ljudje najslabše hranijo. Vsekakor so zanimivi tudi takšni podatki, ki so jih zbrali o prehrani prebivalstva na Dunaju: zračunali so, da človek »uniči« na leto poprečno tisoč kg živil. Prehrana se tudi v Avstriji precej spreminja, tako da ljudje uživajo čedalje manj škrobnatih jedi, ker jedo več mesa in druge beljakovinske hrane ter sadja. Leta 1967 je znašala poprečna poraba kruha na leto še 87,4 kg, leta 1970 pa samo 85,4 kg. Poraba masla je narasla od 7,7 na 6,3 kg, mesa od 66,4 na 69,4 kg — večinoma svinine. Poprečna poraba svinine na prebivalca je dosegla celo 42,8 kg.

DRUGA PLAT MEDALJE SODOBNEGA NAPREDKA ali tako imenovane spolne revolucije je, da se v zahodnih državah nevarno širijo spolne bolezni. Nevarnost je še večja, ker penicilin ni več tako učinkovito zdravilo, kakršno je bil v prvem obdobju po vojni. Razvile so se proti penicilinu odporne zvrsti povzročitelja sifilisa. Zdravstvene oblasti v Angliji so ugotovile, da so zdaj spolne bolezni že bolj razširjene kot nekatere druge, precej manj nevarne bolezni, npr. ošpice. Po letu 1969 je število obolenj naraslo za 7 odstotkov. Med vzroke širjenja spolnih bolezni uvrščajo tudi razširjeno uporabo tablet za preprečitev zanositve; spolno »izživljanje« je namreč mnogo bolj nezadržano, ker se dandanes ženske in moški ne bojijo več tako posledic telesne ljubezni.

DRUGA STRAN MEDALJE ZNANSTVENEGA IN TEHNIČNEGA NAPREDKA V AMERIKI je presenetljiva ugotovitev, da je v ZDA okrog 65.000 nezaposlenih znanstvenih raziskovalcev, inženirjev in tehnikov. To se pravi, da je izmed poldrugega milijona znanstvenih delavcev nezaposlenih 4,5 odstotka. To bi sicer še ne bilo tako hudo, ko bi se razmere ne poslabševale, toda šole kar bruhajo nove strokovnjake, ki jih je pa že tako preveč, zlasti v nekaterih strokah. Razmere so se poslabšale zlasti, ko je vlada omejila naložbe za vesoljska raziskovanja — za celo vrsto strok, ki so se bohotno razvijale na račun milijardnega proračuna.

ČE BODO HOTELI REŠITI BENETKE Z NEPRECENLJIVIMI UMETNOSTNIMI IN ZGODOVINSKIMI ZAKLADI ter spomeniki, bodo izdatki za številna obsežna in dolgotrajna obnovitvena dela narasli tako, da jih Italija sama ne bo zmogla. Znano je, da zlasti med plimo morje preplavlja številne trge, ker se mesto počasi pogreza. Bolj ali manj propada že na stotine znamenitih stavb, ki so sicer velike umetnostne vrednosti, zlasti cerkve, palače, muzeji. V Benetkah še zmeraj živi stalno okrog 173.000 ljudi, čeprav se prebivalci čedalje bolj izseljujejo, tako da jih ne morejo zadrževati številni viri dohodkov, ki jih daje izredno razvit turizem vse leto. Zdaj je italijanski senat potrdil zakonski osnutek, da bodo za najnujnejša dela v Benetkah dodelili 400 milijonov dolarjev.

Borka Majda se je razjokala kakor otrok

Navadno je vse, kar nas veže v spominih na mladost, enkratno v dobrem in v slabem. Tudi Majdina mladost je bila, kakor mladost tolikih drugih partizank in partizanov, enkratna, nekaj posebnega, kot je bil nekaj posebnega tudi veliki čas revolucije.

Rojena je bila 1. oktobra 1922 v Ljubljani. Ni postala šivilja, kot je želela mati, pač pa frizerka. Mati ji je očitala kljubovanje. Takrat Majda še ni poznala pravega pomena te besede, a ko ga je doumela, je spoznala, da je to le sestavina človeške volje.

Začelo se je septembra 1941, ko se je v Trnovem povezala z osvobodilnim gibanjem. Postala je sekretarka SKOJ na terenu Prule. Tovariši so jo poznali po neovrgljivi volji, da je tisto, za kar se je odločila, tudi izpeljala do konca. Preden je odšla v gozdove, je postala obveščevalka. Kako je prišla do odločitve, da gre med partizane?

»Bila sem izdana,« pripoveduje. »Bilo je na eni izmed propagandih akcij na Karlovški cesti. Obešala sem lepak na telegrafski drog, ko me je opazila italijanska patrulja. Pognali so se za menoj, toda ker je bila noč, mi je uspelo pribežati k Setničarjevim. Naslednjega dne me je Parkelnova Vera obvestila, da ne smem več hoditi domov, ker me je nekdo izdal. Kmalu sem izvedela tudi za izdajalca. Kako zelo sem bila presenečena, ko so mi povedali, da je bil to eden izmed mojih nekdanjih delovnih tovarišev, ki je kajpak vedel za moje agitacijsko delo in celo to, da sem tihotapila orožje v otroškem vozičku na Rakovnik.

Tri mesece sem se skrivala pri Setničarjevih v Kladežni ulici. Ko mi je uspelo dobiti ponarejeno prestopno izkanico, sem 22. maja 1942 odšla po Dolenjski cesti skozi blok. Na Rudniku sem se oglasila pri tovarišici Slavki, ki je imela kurirsko zvezo še z neko drugo tovarišico. Ta me je potem odpeljala v Podkraj, kjer sem stopila v 4. četo 1. bataljona (bataljon Ljube Šercerja) Notranjskega odreda. S seboj nisem imela nobene prtljage. V Ljubljani so mi bili namreč svetovali, naj se oblečem na lahko da bi laže ukanila italijanske vojake na bloku . . .«

Majda Ilaš je bila prva partizanka v 4. četi. Malce začudena pa je bila, ko se je znašla med neobritimi možmi, ki jim je takrat poveljeval komandir Riko. Bila je navdušena nad prisrčnim sprejemom in še bolj presenečena, ko se je pozneje razkrilo, da je bil Riko le nekakšen okupatorski vohun, zakaj po ofenzivi je postal komandir bele garde v Škocjanu. Izvedela je celo to, da je sam ustrelil lastnega brata in kurirko Slavko iz Rudnika.

Že leta 1941 je v Trnovem Majda naredila sanitetni tečaj in tako ni bilo nič čudnega, da je pri partizanih postala bolničarka. Za devetnajstletno dekle se je začelo trdo obdobje življenjskih preizkušenj, ki je trajalo tri leta, sedem mesecev in 27 dni.

Iz 1. in 5. bataljona Notranjskega odreda se je potem osnoval Krimski odred, večji del Krimskega odreda pa je v začetku oktobra 1942 postal osnova Šercerjevi brigadi. Ta je bila 15. julija 1942 vključena v sestav 14. divizije, potem pa 6. januarja 1944 z njo tudi odšla na Štajersko.

Majda Ilaš kot bolničarka 1. bataljona Šercerjeve brigade kmalu po prihodu 14. divizije na Štajersko.

»Čas je opravil svoje,« pripoveduje Majda, kot bi se želela opravičiti. »Samih datumov in krajev posameznih spopadov se človek po toliko letih niti ne more natančno spomniti. Več pa mi je ostalo v spominu z pohoda na Štajersko. 14. divizijo so sestavljale Tomšičeva, Šercerjeva in 13. ali Bračičeva brigada. S Šercerjevo brigado smo se pred pohodom na Štajersko največ zadrževali na Notranjskem, pa tudi na Primorskem. Seveda pa pred pohodom, kot mnogi drugi, nisem vedela, kam smo namenjeni. Vedeli smo le, da se bomo spopadali z Nemci. Na pot sem odšla bolna, s temperaturo 39 stopinj Celzija. Odšli smo pomembnim dogodkom naproti, o tem ni bilo dvoma. Zvedeli smo, da sovražnik pripravlja veliko ofenzivo. Toda Franc Rozman — Stane je izdal ukaz, da moramo takoj naprej.

Hudi boji so se začeli že ob prehodu čez cesto in železniško progo Zagreb—Karlovac. Takrat je padel komandant Šercerjeve brigade Jaka Rihar—Radovan. Mislim, dá smo v noči na 7. februarja 1944 prestopili Sotlo. Preživeli smo divji spopad z nemško patruljo. Naslednjega dne, ko smo nadaljevali pot, je začelo snežiti.

Sledil je spopad za spopadom. Ponoči smo hodili, podnevi smo se bojevali. Čeprav je bilo proti nam več tisoč nemških vojakov, je bila naš najhujši sovražnik huda zima. Do skrajnosti izmučeni smo spali celo med marši. Ni jih bilo malo, ki so oropani poslednjih moči zaspali za vedno v snegu. Spominjam se preboja pri Ravnah nad Šoštanjem. Prav na pustni torek je bilo. Ozebla sem v členek na nogi, ki sem si jo povila z žakljevino. Na smrt utrujeni smo pritekli do zapuščene hiše nekje na Belih vodah. Mislili smo, da se bomo tu lahko vsaj malo odpočili. Toda nebo so razparale nemške rakete. Spet smo morali iti dalje.

Spominjam se tudi sovražnikove zasede pri Rastokah . . . Iz tistega grabna nas je prišlo na 1800 metrov visoki Kamen vrh izmed nekaj sto le petindvajset partizanov. Pozneje so prišli za nami še nekateri tovariši, ki so se po svoje prebili skozi nemški obroč. Mnogo pa jih je ostalo pri Rastokah. Mraz je bil tak, da je celo orožje zatajilo in strmo je bilo, da smo morali plezati kakor gamsi. Ozrla sem se nazaj . . . Nemci so nabadali moje tovariše na bajonete . . . Pred menoj je bila moja soborka Ančka zadeta v čelo . . .

Prišli smo na Koroško stran, izmučeni in brez streliva, da se v boje nismo smeli več spuščati. Bilo je nad neko vasjo pri sv. Duhu nad Solčavo. Po rebri navzgor sta prisopihala deček in deklica. ‚Pojdite v vas', sta nam rekla, ‚vaško zaščito imamo na straži, Nemcev ni v bližini . . .!' Čeprav zelo nezaupljivo smo se le odpravili v koloni in v velikih razmakih v vas. Ljudje so nas zelo prisrčno sprejeli. Spominjam se starejše ženske, ki se je milo zjokala, ko je zagledala moje ozeble noge. ‚Moj ubogi otrok!' je ves čas ponavljala. Noge mi je mamazala s salom, jih močno obvezala, me obula v debele volnene nogavice, ki jih je bila malo prej spletla za nekoga od svojih, in me še enkrat povezala z žakljevino. Ob štirih zjutraj naslednjega dne smo morali spet na pot, da smo se izognili prihodu Nemcev. Vso pot smo tekli, dokler nismo prišli do terencev na oni strani Solčave. Takrat šele smo se po dolgem času imenitno naspali v prijetno dišečem senu. Ofenziva se je dejansko s tistim dnem končala, naš pohod pa je trajal še vse do 28. februarja . . .«

Avgusta 1944 so Majdi začeli razpadati zobje. »V Belo krajino te bomo poslali,« ji je rekel komandant. »Tukaj si naredila dovolj in mi moramo na naše partizanke paziti, saj bodo nekoč tudi matere,« je rekel in pomežiknil. Težko se je bilo posloviti od tovarišev. Odšla je v Kamniško-zasavski odred, ki je opremljal 116 mobiliziranih Štajercev, ki so bili namenjeni v partizanske delavnice na področju Bele krajine.

»V Žužemberku smo jih oddali komandantu Rastku,« se spominja Majda. »Od tam sem šla v Črnomelj, kjer sem do konca vojne delala v pisarni imformativnega centra. Dne 10. maja 1945 sem prišla v Ljubljano. Razjokala sem se kakor otrok, ko sem v daljavi zagledala ljubljanski grad . . .«

Taka je podoba Majde, ene izmed bork 14. divizije, ki so jih Nemci imenovali banditske babure. Silno trpljenje in surovi boj za veliko idejo svobode in pravice sta poplemenitila njihovo človečnost, ki se je vsako leto spominjamo v teh marčnih dneh.

SILVO TERŠEK

Ana Brvar:

Pesek pred hišo

Kadar je mama sedla na klop pred hišo in se zagledala v tla, na posuti pesek, me je vselej prešinila velika žalost in strah pred nečem groznim, kar se je že zgodilo in noče utoniti v pozabo. Na misel mi je prišla očetova smrt. V duhu sem videla velik kmečki voz, na katerem je ležal oče, ko so ga sosedje mrtvega pripeljali iz gozda. Ustrelil ga je domači izdajalec. Oče je imel razmesarjene prsi in je ležal na slami.

Mama je do jutra bedela poleg voza. Nas otroke je podila spat; bili smo vsi prestrašeni in onemogli od groze. Končno smo le pospali, vsi na eni postelji. Šele naslednji dan so prišli ljudje. Vzdignili so očetovo truplo z voza in ga položili na mrtvaški oder.

Še dolgo potem so se pred hišo na pesku poznali krvavi sledovi. Mama ni hotela, da bi kdo na novo posul pesek. Vsak dan je posedala na klopi pred hišo in strmela v tla. Mene je njen molk mučil. Skrivaj sem jo opazovala in želela le eno, da bi se skoraj dvignila in zapustila to žalostno mesto.

Leto je bilo že minilo, odkar je padel oče. Pesek pred hišo je že izpral dež in sneg. Vojna je še vedno divjala. Mama že dolgo ni posedala na klopi. Tega sem bila najbolj vesela.

Vročega julijskega dne sem se igrala nedaleč od doma. Nenadoma sem vznemirjena zapustila igrače. Na klopi pred hišo je sedela mama s sklonjeno glavo in očmi, uprtimi v tla. Prešinila me je nekaka groza. Zopet sem želela, da bi mama odšla s tega mesta. Ona pa je sedela nepremično, kakor da sluti, bližajočo se nesrečo. Ni še minilo pol ure. Pritekel je sosedov Ivan in zaklical: »Bežite, Nemci gredo! So že pod Grmačami!«

V hiši sta nastala preplah in zmeda. Mama je planila v hišo in poklicala partizanko Metodo, ki je bila že dalj časa pri nas. Hitro sta začeli tlačiti v veliko vrečo partizansko obleko in članke, raztresene po mizi. Neki borec je zgrabil pisalni stroj in z njim tekel v bližnji gozd. Na pragu hleva se je prikazal ranjenec Nace in težko odšepal po poti za kozolcem. Pred vsemi je stalo vprašanje, kam se poskriti. Partizanki, Metoda in Neža, sta oboroženi izginili za hišo. Ostali smo otroci z mamo, ki nas je peljala v klet in zaklenila vrata za seboj. Klet je bila temna. Okno je bilo samo eno, tako imenovana lina, zabita z deskami. Prostor je bil podolgovat. Na tleh je bila zbita glina. Otroci smo se gnetli okrog mame, ki nam je govorila: »Tiho, tiho, da nas ne odkrijejo! Napad bo kmalu mimo.«

Zunaj se je slišal moški glas in butanje na vrata.

»Štefka, odpri!« je klical sosed Močilnikar. Mama je hotela odpreti, pa smo jo otroci vlekli za krilo, jokali in prosili: »Mama, nee, ne! Zunaj so Nemci. Vse nas bodo nasadili na bajonet in zmetali v ogenj!« Meni se je zdelo, da že slišim zven noža, ki ga »Švaba« brusi zame. Zunaj je ropotalo. Strešna opeka je s truščem padala na tla. Mislili smo, da se bo strop vsak čas zrušil in nas pokopal. Ven pa tudi nismo marali, ker smo trdno verovali, da nas zunaj čakajo Nemci, ki nas bodo grozansko mučili in nazadnje vse poklali.

Sosed je ponovno butal z vso silo na vrata in zakričal: »Štefka, odpri! Brž! Še lahko pobegneš.«

Mama je planila k vratom. Nismo je mogli več zadržati. Krogle so švigale od vsepovsod. Nemcev še ni bilo blizu. Pred hlevom je žalostno zavijal pes, ki je ves položaj napravil še bolj mučen. V veliki zmedi smo bili presenečeni, ker nas je zunaj čakal Močilnikar, pripravljen, da nas reši. Z njim je bil še sedemdesetletni starček, Vidičev oče. Močilnikar je vzel v naročje mojega mlajšega brata, ostali smo se oprijeli mame in se sklonjeni spustili po bregu pred hišo. Krogle so nam švigale nad glavami, mi pa smo tekli proti sušilnici. Tam smo se ustavili in čakali Vidičevega očeta, ki ni mogel hoditi hitro. Ko smo ga pričakali, smo zopet oprezno nadaljevali pot proti gozdu. Starček ni hotel z nami. Pod sušilnico se je ustavil in rekel: »Vi kar pojdite! Jaz sem star in bom tu počakal. Mene ni škoda!«

Šele v gozdu smo se ustavili in se hoteli oddahniti. Nenadoma je brat Tone z grozo zakričal: »Mama, Elko smo pozabili!«

Mama ni pomišljala niti trenutek. Obrnila se je, in, ne meneč se za množico krogel, ki so divje švigale okrog nje, stekla proti domu. Otroci so zajokali in hoteli za njo. Močilnikar nas je miril in nas komaj zadržal. Neskončne so bile minute čakanja na mamo. Pa se je le vrnila, z najmlajšo sestrico v naročju. Res je bil pravi čudež, da jo je odnesla v takšni nevihti krogel. Elka je spala v hiši. Mama jo je pograbila v spanju, v sami srajčki; toliko da je utegnila vzeti še rjuho, v kateri je bil otrok sedaj.

Otroci, presrečni, da smo zopet vsi skupaj in da se je vrnila mama, smo s sosedom Močilnikarjem nadaljevali pot v dolino. Prišli smo do prve hiše, kjer sta Močilnikar in mama prosila, da lahko malo stopimo pod streho. Vsaj za toliko časa, da mine borba.

»Kaj pa mislite! Še nas boste spravili v nesrečo! Kar pojdite naprej!« je vpila Martinova Franca in vila roke.

Šli smo dalje. Malo niže nas je vabila siromašna vdova Reza. K sebi je tiščala hlebec kruha in nam rezala velike kose. Mama se je branila, češ saj se bomo kmalu vrnili domov, ko bo streljanja konec. »Za

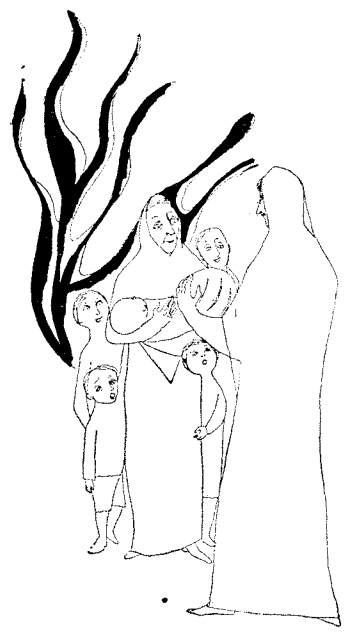

Ilustracija: Cita Potokar

kosilo se kuha prašičevo meso in stročji fižol. Ko se vrnemo, se bomo že najedli. Kar spravi, Reza! Sama si reva. Mi ti ne bomo dolgo v napoto. Kmalu se bomo vrnili domov!«

Tedaj so prišli po poti neki ljudje in kričali mami: »Štefka, poglej, vaša hiša gori in Močilnikarjeva tudi!«

Čez nekaj časa smo že zaslišali strahovito mukanje živine. Morala je zgoreti.

Močilnikar je zaklel: »Prekleti hudiči! Mama pa je mirno odgovorila: »Ne bom jokala za bajto. To bomo že zgradili, ko bo svoboda. Samo njega so za vedno požrli!«

berilo za mlade

„Ne enkrat, desetkrat jo bomo ubili!“

V mnoge prijazne domove me je že vodila pot in vedno znova sem ugotavljala, kako čudoviti ljudje žive med nami. Prav takšna, skromna in delavna, je tudi tovarišica Lesjakova iz Grosupljega. V domobranskem časopisu, ki ga skrbno hrani, so jo predstavili nekoliko drugače: »Mihaela Cerar, s tolovajskim imenom Miška, ki je s tovariši pomagala partizanom!«

Njena življenjska pot se je začela v Jaršah. Komaj sedemnajst let ji je bilo, ko je že delala v tovarni »Induplati« v rojstnem kraju Ker je bila naprednega prepričanja in je okrog sebe zbirala delavce, da so skupaj spoznavali storjene jim krivice, je službo kmalu izgubila.

Tik pred vojno je bila zaposlena v Domžalah, današnji tovarni »Toko«. Tudi taki so bili, ki so mislili, da jim bo Hitler prinesel blagostanje. »Vojna se je za nas šele začela, ne pa končala!« jim je govorila Mihaela. Prav je imela! Trpljenje, ki ga je prestajala njena domovina, je trajalo dolga štiri leta.. Človeka, kakršna je bila ona, pa ničesar ne stre. Neustrašeno je stopila na pot novih spoznanj. »Iz domžalske tovarne so kljub straži odpeljali v rudniške bunkerje pri Kamniku mnogi kamioni, polni opreme za partizane!« sem izvedela.

Da, Mihaela Cerar je bila neutrudna terenska delavka in tudi strahu ni poznala. »Zbirali smo vse potrebno za borce, skrbeli za ranjene partizane, jim iskali varna zatočišča...!« Res je, kot je v nadaljevanju pogovora dejala tovarišica Lesjakova: tisti, ki so vse to doživljali, bi lahko o tem napisali romane.

Mihaela Cerar-Miška na grobovih tovarišev, ki so padli januarja 1945 v Rudniku pri Kamniku (fotografija je nastala v prvem letu svobode)

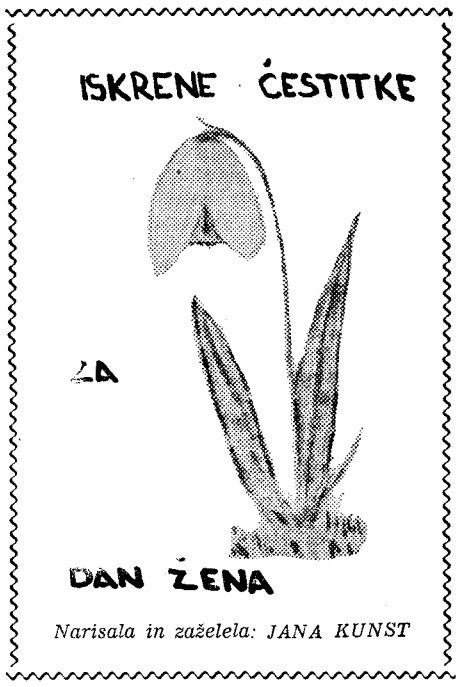

Narisala in zaželela: JANA KUNST

Okupator in njegovi pomagači so kmalu zvedeli za Mihaelino delo. Odšli so na njen dom in zahtevali fotografijo pogumnega dekleta, da bi jo laže našli. »Ne enkrat, desetkrat jo bomo ubili !« so grozili. Povedala mi je, da so takrat na domu živeli njena sedemdeset let stara mati pa sestra s petimi nedoraslimi otroki in bolnim možem. »Zanje sem se bala, ne zase!« je poudarila. »Delo na terenu je postalo prenevarno, zapustila sem dom in postala ilegalka narodnoosvobodilnega gibanja!«

»Morda še kakšen dogodek, ki ga ne boste pozabili?« sem jo prosila.

»V eni izmed najhujših hajk, ki je bila 6. januarja 1945, smo se razkropili vsepovsod. Vedela sem, da me iščejo, in nenadoma nisem videla rešitve. S poslednjimi močmi sem se zatekla k enemu izmed terenskih sodelavcev v majhno partizansko vas Rudnik pri Kamniku in ga prosila, da me skrije. ‚Tukaj ne moreš ostati, kar naprej so tu!' mi je odgovoril. ‚Tudi v bunkerje ne hodi, saj dandanes ni skoraj nikjer varno!«' je še dodal. Potem je poslal hčerko k našim s prošnjo, naj zame pripravijo skrivališče... Dva dni sem tavala po gozdu, obupana in pripravljena na vse. Rešitev sem videla samo še v pištoli, in misel, da jim živa ne smem pasti v roke, me je spremljala do doma.«

Dobri ljudje so jo, skrito v ajdovo slamo na vozu, »pretihotapili« mimo straž do rojstne hiše. Domači so medtem na podstrašju v podu izkopali ležišče, ga pokrili z deskami in povrhu postavili še posteljo. Kadar so jo opozorili s trkanjem, je hitro zlezla v skrivališče. Nikakor mi ni šlo v glavo, kako se je lahko pokrila s pokrovom, ko pa je bilo v skrivališču tako malo prostora, da je komaj zlezla vanj. »Danes tudi jaz ne vem, kako mi je to uspelo; kadar gre za življenje, človek pač marsikaj zmore!« je rekla tovarišica Mihaela, kot da bi brala moje misli. »Velikokrat so me iskali in nekoč so prišli tudi na podstrešje, celo pod posteljo so gledali. Trepetala sem kot šiba na vodi in srce čutila v ušesih, v roki pa stiskala pištolo!«

Še marsikaj bi jo rada vprašala v zvezi s tem, ko sem na njenem obrazu opazila sence žalosti. Pokazala mi je izrezek iz nekega časnika in v njem sliko moškega. »Pištola je zato, da si čuvaš življenje in ne, da si ga jemlješ, Miška!« ji je nekoč dejal. »To, kar je želela, mi je povedala in nisem je vpraševala naprej. Zvedela sem, da so vsi tisti, ki so se zatekli v rudniške bunkerje, izgubili življenje. Je bil med njimi tudi tisti s slike? »Takoj po vojni sem obiskala grobove teh nesrečnih tovarišev!«

»Kdaj ste prišli v Grosuplje?«

»Maja 1946 so me poslali sem, za šest mesecev, so rekli, pa sem kar ostala!« Zdaj, ko marsikaj vem, razumem, zakaj ni zapustila Grosupljega. Veliko dela in ljubezni je darovala svojemu novemu domu. Bila je tudi sekretarka AFŽ... »Vidiš, otroški vrtec je plod dela te organizacije. Še danes se spominjam, kako smo s pokojno tovarišico Ružo Poličevo odšle v Šentvid naročit stolčke. V Grosupljem smo imeli že leta 1953 otroški vrtec!« je sklenila svojo pripoved tovarišica Mihaela Cerar-Lesjakova.

Ob poslušanju spominov in gledanju fotografij je čas hitro minil. Niti opazila nisem, kdaj se je znočilo. »Sliko vam bom vrnila!« sem dejala in se ji zahvalila za prijetno popoldne.

ALENKA TRONTELJ

Prva akcija

Očka mi je pripovedoval:

Spomladi leta 1943 so me dodelili prvemu minerskemu vodu, ki je bil ustanovljen v Kamniško-savinjskem odredu. Vodil ga je komandir Jovo. Bilo nas je deset borcev, največ mladih in zato še neizkušenih. Še nikoli nismo minirali vlaka, nismo imeli ustreznega razstreliva in lahko si mislite, da nam ni bilo ravno prijetno pri srcu.

Prva naša akcija je bila na progi med Savo in Zagorjem. Takrat so vlaki vozili še brez skrbi, saj so Nemci mislili, da jim na železnici nihče ne more do živega.

Tako smo odšli v tiho noč, oboroženi z železnimi in lesenimi drogovi. Imeli smo tudi ključe za vijake, da bi lahko odvijali tire. Proti Zagorju in Savi smo postavili stražo, nato pa smo začeli z delom. Mimo nas je šumela Sava, mi pa smo razstavili tračnice, odkopali železniške pragove v dolžini dveh metrov, nato pa z drogovi odrinili tire za petnajst do dvajset centimetrov.

Po opravljenem delu smo se umaknili proti zasavski Sveti gori. Kmalu smo zaslišali rezek žvižg lokomotive, ki se je bližala izza ovinka kraju, kjer smo tir obrnili v Savo. Kmalu smo zaslišali grozovit ropot, saj se je ves vlak skotalil v reko Savo. Naša prva akcija je lepo uspela in zadovoljni smo se vrnili nazaj v gozdove.

Po osvoboditvi sem se večkrat peljal z vlakom mimo tistega mesta. Še nekaj let po koncu vojne so ležali ostanki vlaka v Savi in šele čez čas so jih popolnoma odstranili.

SONJA SIRK

TV-15 za mladino

24. februar 1944

V Oklem se je vedno zadrževalo mnogo partizanov. To je zaselek v osrčju gora, kjer so med vojno samevale tri hiše. Dobri ljudje so živeli tod in partizani so se pod strehami njihovih domov počutili varne. Tudi Nemci jih niso vznemirjali s hajkami. Za ogled terena so pošiljali le patrulje, ki so se spopadov izogibale. Tako se borci kljub visoki denarni nagradi, razpisani za izdajo, niso bali za življenja.

Potem je prišel 24. februar 1944!

Okoli stodvajset borcev Kamniško-zasavskega odreda se je zjutraj ustavilo v vasi. Postavili so straže in borci so se razšli po hišah. Niso se še dobro oddahnili, ko so zaslišali prve nemške rafale, namerjene na straže. Presenečeni borci so zgrabili za orožje in pri vhodnih vratih drug za drugim padali v smrt. Le malokateremu se je uspelo rešiti. Triinpetdeset življenj je ugasnilo zaradi človeka, ki je izdal domovino in ljudi, ki so se borili zanj in za njegovo svobodo. Petindvajset partizanov so Nemci ujeli in jih pometali v ogenj, ki je lizal ostanke prijaznih hiš...

Ko danes stojiš pred spomenikom padlim borcem Kamniško-zasavskega odreda se ti zdi, da ta beli marmor in z mahom porasli zidovi hiš pripovedujejo žalostno pravljico o njih, ki jim je smrt pred osemindvajsetimi leti na tem mestu pretrgala nit življenja, in začneš se zavedati, da je ta zemlja prepojena s krvjo rodoljubov, ki so padli za nas.

MARINKA ZORMAN

kramljanje

Draga Milena!

Rada bi napisala verze, ki bi peli o miru. Če bi imela oblast v rokah, bi preprečila vojne. Tako pa sem le deklica z eno samo veliko željo, da bi bili na tem svetu srečni vsi ljudje. Za te ideale so se borili tudi borci narodnoosvobodilnega boja. Zato sem v počastitev hude bitke na Oklem napisala prispevek, ki vam ga danes pošiljam. Prilagam tudi fotografijo spomenika in skupine nekdanjih borcev pred njim. Žal z narodnim herojem Francem Avbeljnom-Lojkom ki mi je priskočil na pomoč z nekaj pojasnili, nisva našla nobene bolj primerne in bojim se, da ne bo dovolj dobra za objavo.

Lepo vas pozdravlja!

MARINKA ZORMAN
Gubčeva 13, Vir
61233 Dob

Draga Marinka!

Pisana beseda ima čudno moč, želje niso vedno neuresničljive in tudi tvoj pomislek glede fotografije je bil tokrat povsem upravičen.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga urednica!

Veliko poguma sem morala zbrati, da sem se vam oglasila. Povedala bi vam rada, da mi »TV 15« zelo ugaja. Najbolj seveda mladinska stran, ki jo vedno preberem do zadnje besede. Končno sem se odločila, napisala pesmici s partizansko tematiko in vam jih tudi poslala.

NA STRAŽI

Gozd šumi,
dež rosi,
mlad partizan na straži stoji.
Čeprav je hladno,
mu je pri srcu toplo,
ker misli na drago deklico.

V TABORIŠČU

To, kar je ograjeno z bodečo žico,
to ni noben cvetlični vrt,
to je človeško mravljišče,
to je okostnjakov taborišče,
tu doma je smrt.

Upam, da pisemce ne bo romalo v koš — saj sem bila kar pridna, če že ne zaradi drugega, pa zaradi poguma.

Prejmite lep pozdrav!

LIJANA HROVAT
Martina Krpana 49
61000 Ljubljana

Draga Lijana!

Prvi korak je tu, drugega sem naredila jaz, zdaj pa je zopet vrsta na tebi. Škoda le, da se nam nisi predstavila z malo več poguma! Najino kramljanje bi lahko podaljšali še za kakšno ohrabrujočo misel in vdrugič prijeti za pero bi ti bila prava igračka.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Napad

»Spomladi leta 1944 so Nemci bombardirali našo vas. S starim očetom nas je bilo šest otrok na njivi. Priletela so letala, začela metati bombe in streljati s strojnicami. Konji so se splašili, mi pa smo se skrili med skale in grmovje. Okoli nas so padale bombe in krogle iz strojnic. Na srečo ni bil nihče zadet. Ko so letala odletela, smo se vrnili v vas, ki je bila že vsa v plamenih. Smrdelo je po ožganem mesu domačih živali in od vsepovsod se je dvigal dim.

Pri sosedovih so imeli dojenčka, ki je ostal v goreči hiši. Ostrešje je bilo že zrušeno. Otrok je jokal v sobi, v kateri je bilo polno dima in huda vročina. Moja mama je zlezla po brajdi skozi okno v sobo in rešila otroka.

Ob bombardiranju so bili štirje mrtvi. Vas je bila skoraj prazna, ker so bili ljudje na polju, sicer bi bilo več žrtev. Ostali smo brez strehe...,« je svojo pripoved sklenila moja mamica.

METKA OBRSTAR

besede in dejanja

IZRAZ

Predsednik centralnega komiteja Zveze komunistov Črne gore Veselin Đuranović je dejal v pogovoru s političnim aktivom Bara:

»Ne bi mogel reči, da se Zvezi komunistov napoveduje nekakšna čistka, vendar se ne bi preveč zmotil, če bi to tudi rekel. Ta beseda je zelo blizu tistemu, kar mora storiti Zveza komunistov.«

Tovariš — 28. II. 1972

VEČJA IZBIRA

Kako brezumno uničujemo, predvsem z industrijskimi odplakami, naše vode, je pokazala nedavna analiza vode v Djerdapu: v kubičnem centimetru vode so strokovnjaki odkrili 64.000 bacilov, t. j. šestnajstkrat več kot dovoljujejo sanitarni predpisi. Doslej so obupanci skakali v vodo, da bi se utopili; poslej bodo lahko tudi z namenom, da se — zastrupijo . . . Delo — 29. II. 1972

STANJE SE IZBOLJŠUJE

Kljub dosedanjim ukrepom za izboljšanje likvidnosti gospodarstva se stanje ne izboljšuje, temveč slabša. V SR BiH je na primer lani število terjatev naraslo za 58 odst. v primerjavi z letom 1970! Sedaj plačujejo račune šele po 104 dnevih po izdaji fakture, v nekaterih gospodarskih panogah pa celo po 150 dneh. Podobna gibanja v gospodarstvu so značilna tudi za druge republike.

Delavska enotnost — 27. II. 1972

KDO ŠTRAJKA?

»Vloga centrov družbene sile narašča, toda po socialnem sestavu so vse manj delavski,« je rekel Nenad Jovanović na simpoziju o položaju in vlogi sindikata v samoupravnem sistemu. »S tem se pojasnjuje dejstvo, da pri nas v večjem številu štrajkajo izključno delavci, zaposleni v proizvodnih podjetjih, pozneje pa so se jim pridružili še prosvetni delavci s srednjih in osnovnih šol ter zaposleni v zdravstvenih ustanovah. Ni pa zabeležen niti en primer štrajka v banki, v zunanji in notranji trgovini, v socialnem zavarovanju, zavarovalnih zavodih, državni upravi in podobnih ustanovah. Tudi štrajkov uslužbencev in vodilnih delavcev še ni bilo.«

Za dopolnitev informacije: tudi štrajk v sindikatu zaposlenih še ni bil nikjer zabeležen.

Ekonomska politika — 28. II. 1972

V DRUGEM RAZREDU?

Med razpravo o nelikvidnosti in gospodarskih težavah so poslanci več odborov gospodarskega zbora zvezne skupščine opozorili, da bi čezmerni proračunski izdatki lahko postali eden od temeljnih vzrokov nestabilnosti in glavna ovira razglašene razbremenitve gospodarstva. Zaradi tega so zahtevali, naj bi proračunske izdatke za nekaj časa pustili zamrzniti in z zakonskimi predpisi onemogočili nakupovanje avtomobilov, tehničnih sredstev, inventarja in druge opreme.

— To ni slaba zamisel — tako je ta predlog podprl tudi Janko Smole, zvezni sekretar za finance. Varčevati je treba tudi pri drugih stvareh. Člani vlade in drugi funkcionarji bi se na primer, ko potujejo v tujino, lahko vozili v drugem namesto v prvem razredu.

NIN — 27. II. 1972

Ženske v žarišču pozornosti

Ob 8. marcu, mednarodnem dnevu žena, se spominjamo naprednih žensk širom po svetu, tistih, ki se borijo za dokončno odpravo podrejenega položaja in enakopravno družbeno uveljavitev žensk ne glede na njihovo nacionalno, rasno ali versko pripadnost, pa tudi tistih, ki s svojo sposobnostjo v opravljanju družbenih poslanstev dokazujejo, da je ženski spol moškemu povsem enakovreden. Oglejmo si nekatere izmed njih.

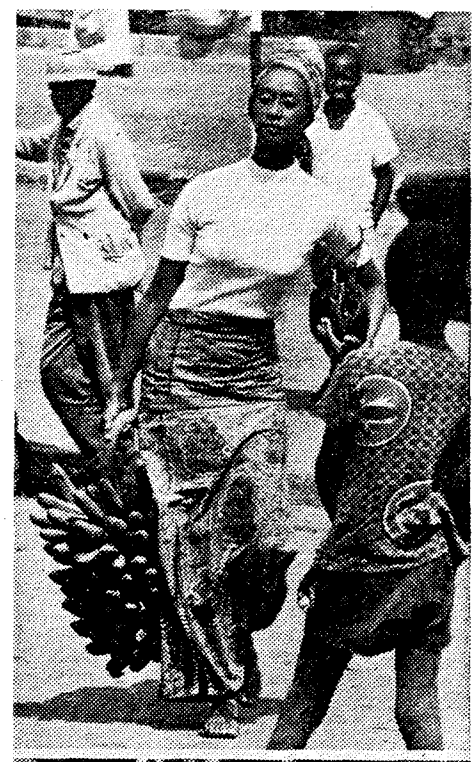

Levo: INDIRA GANDHI, predsednica indijske vlade ni le dober državnik in politik, temveč tudi dobra — stara mama. Na sliki jo vidimo kako pestuje svojega vnuka, tj. sina svojega sina Rajeeva, čigar žena je italijanskega rodu. Poleg državniških dolžnosti ki zlasti spričo zadnje indijsko-pakistanske vojne niso bile majhne in lahke, torej še zmeraj najde čas za čisto ženske, materinske skrbi.

Desno: ELIZABETA, hči kralja majhne afriške kraljevine Rukiidija, po poklicu igralka, je zastopnica afriške države Ugande v Organizaciji združenih narodov. Na zgornji sliki jo vidimo kot »gospodinjo«, ko nese s trga banane, na spodnji pa v diplomatski vlogi na zasedanju OZN.

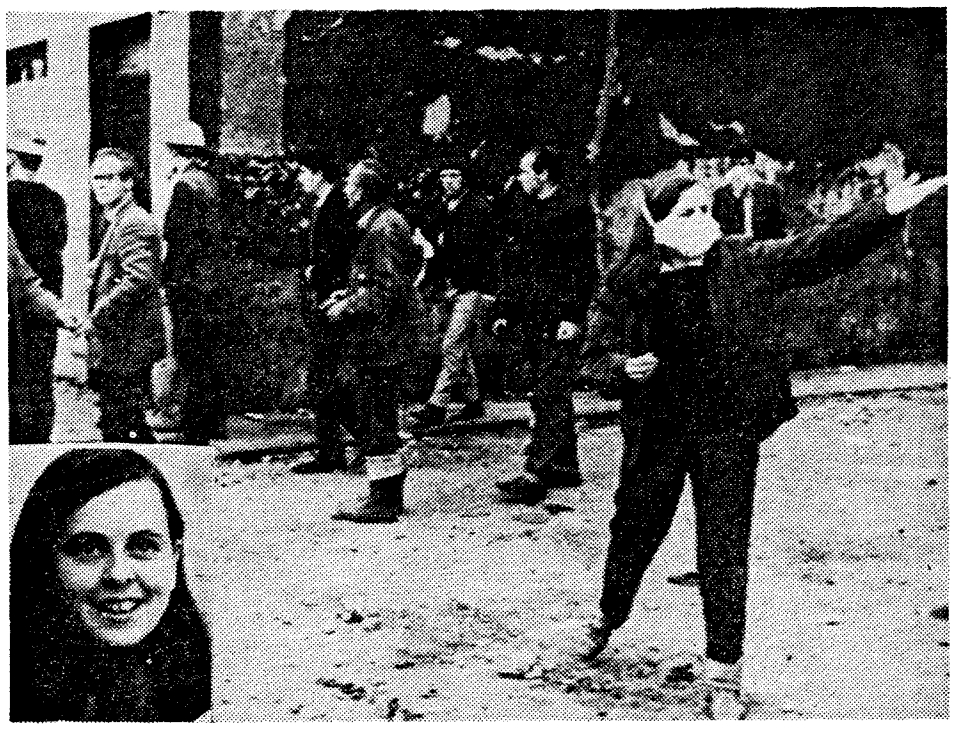

Zgoraj: Lansko leto je prišla v žarišče svetovne pozornosti tudi mlada irska revolucionarka BERNADETTE DEWLIN. Na sliki v levem kotu je njen obraz, na glavni sliki pa jo vidimo z ruto čez usta po enem izmed številnih krvavih spopadov na ulicah Belfasta.

Spodaj: ANGELA DAVIS, 28-letna profesorica filozofije črne polti je postala simbol črne revolucije, tj. revolucije črnskega prebivalstva ZDA proti rasni diskriminaciji. Več kot leto dni je bila zaprta in ji je grozila smrt na električnem stolu. Obtožili so jo napada na sodišče v Kaliforniji ki je sodilo trem črncem; pri tem so bili ubiti sodnik, trije obtoženi in napadalec, njihov brat Jonatan. Kdo je koga ubil, ni dokazano, Angeli pa so naprtili krivdo za nabavo orožja. Obtožba proti njej se je spremenila v splošno gonjo proti črnskemu prebivalstvu, gibanje za njeno osvoboditev pa v majhno revolucijo. Pod pritiskom javnosti so Angelo pred kratkim izpustili.

Levo: ŠEST PRVIH LASTOVK — tak je bil komentar pod to sliko. Gre za šest prvih žensk-poslank v švicarskem parlamentu. Poslanke so postale lansko leto. Najmlajša med njimi je 27-letna Gabrielle Nanchen, socialistka (zadnja na desni v prvi vrsti).

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije — Tisk in klišeji ČGP Delo Ljubljana, Titova 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 70 dinarjev — Posamezna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI. ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov in fotografij ne vračamo